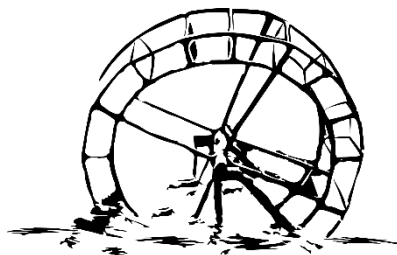
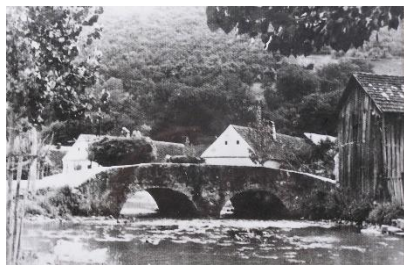
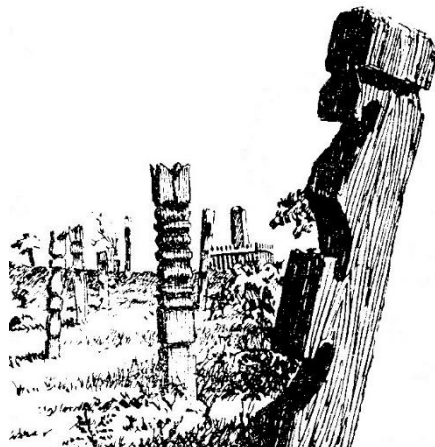

JÓSVAFŐI
HELYTÖRTÉNETI FÜZETEK

48. füzet, 2023

Alapító szerkesztő (1994–2013):

SZABLYÁR PÉTER
(1948–2013)

Szerkesztőbizottság:

IZÁPY ZSÓKA
BERECZ BÉLA
SZMORAD FERENC

HU ISSN 1785-9956

Kiadja a Jósmafőért Alapítvány
Felelős szerkesztő és kiadó: BERECZ BÉLA

30. évfolyam, 48. füzet
2023

A kiadvány megjelentetését a Jósmafőért Alapítvány az SZJA 1%-os felajánlásaiból és adományokból biztosította.

A JHF korábbi számai elektronikus formában elérhetők a
<http://epa.oszk.hu> oldalon.

Nyomdai munkák: Litoplan Kft. (Kazincbarcika)
Felelős vezető: Tóth Zoltán

A kiadvány másolása nem tilos, inkább megtisztelő!

Jósvafő jövője – Jósvafő múltja

Tisztelt Olvasók!

A körülöttünk lévő világban az idei év is bővelkedett szorongásra okot adó eseményekben. 2023-ban folytatódott az orosz-ukrán háború, nem enyhült az energiaválság és nem csökkent a gazdasági recesszió sem. Mindez természetesen kihat az egyének, a családok, a közösségek mindennapjaira, ember legyen a talpán, aki eligazodik a történesekben és néhány hónapnál előbbre képes tervezni.

A fentiek bizonyára a helyben élőkre és a településhez kötődő emberekre is érvényesek. Ugyanakkor az ősök példája azt mutatja, hogy optimista forgatókönyv szerint – ha teszünk érte – Jósvafő földrajzi elhelyezkedése és közel 700 éves múltja a jövő értelmes megélésében még hosszú ideig jó alapot és kiváló helyszínt biztosíthat számunkra.

Ennek megfelelően például jó érzéssel tölthet el bennünket, hogy 2023-ban a Jósvafői Helytörténeti Füzetek immár 30. évfolyamának 48. számához érkezett. Így örömről szólhat, hogy helyi témákban az idei kiadványban is bővelkedünk, hiszen tördelésre, szerkesztésre és nyomdai előkészítésre 13 szerző, 18 témában juttatta el hozzánk írását. Ezek a publikációk alkotják az idei szám tartalmát, melyeket – a szerzők és szerkesztőtársaim munkáját és együttműködését megköszönve – felelős szerkesztőként és kiadóként ajánlok jó szívvel a tisztelt olvasók figyelmébe.

A megjelenő írások sokszínű és változatos tartalma Jósvafő település gazdag felszíni, illetve felszín alatti természeti értékeiből és kulturális örökségéből fakad. A témák között megtalálhatóak a régmúltat, valamint az akkor élő emberek életét és sorsát bemutató visszaemlékezések, a környező barlangok kutatásával kapcsolatos jelenkori és múltbéli történetek, az itteni kultúrtáját és hagyományos gazdálkodást, illetve ezek változásait feltáró cikkek, de felbukkannak a közelmúltban élt alkotó, kutató személyiségek életútját, valamint a helyi mindennapok örömeit és bánatait bemutató publikációk is.

Végezetül annak érdekében, hogy a jövőben is minél szélesebb szerzői körben szülessenek – a múltat és a jelent egyaránt bemutató – írások, arra kérjük a Jósvafőhöz kötődő közösség tagjait, hogy szerzőként is segítsék a helytörténet e kiadványban történő megjelenését. Hiszen az utókor számára a jósvafői történesek hiteles dokumentálását csak „a szó elszáll, az írás megmarad” gondolat jegyében és szellemében tudjuk biztosítani.

Jósvafő, 2023. december

Berecz Béla

A Hadik-lovasezred beszállásolt katonái Jósvafőn (1754) (Forrásközlés)

Állandó hadsereget fenntartani egy olyan országban, ahol még nincsenek laktanyák, s az elszállásolásukat a falusi lakosságnál kell megoldani – bizonygatni nem kell – helyben konfliktust szülő helyzet. A török megszállás alól felszabadított ország a Habsburgok regnálása alatt szinte folyamatos, dinasztikus érdekek mozgatta európai háborúkkal szembesült, és ezzel együtt az állandó katonatartás szükségességével. Így aztán a vármegyei közgyűlések jegyzőkönyveiben vissza-visszatérő falusi panasz a katonák rossz magaviselete, kártevésai. Olykor (némiképp ritkán) pedig éppen a katonái egységet vezető tiszt panaszodik a lakosságra, a körülményekre. Így volt ez 1754-ben, amikor is Nozdroviczky Pál – a Hadik-lovasezred őrnagya (a korabeli szóhasználatban: főstrázsamester) – valóságos jeremiádot intéz Torna vármegyéhez.

Az irat a vármegyei közgyűlési jegyzőkönyvek Kassai Állami Körzeti Levéltárban őrzött egyik kötetébe másolva maradt fenn, a folyamodványra adott megyei válasszal együtt. Az iratok jelzete: Štátny Oblastny Archív v Košiciach; Turnianska župa I., 1569–1850; B. (Zborové orgány župy), 1. (Župné zhromaždenie – Generálna a partikulárna kongregácia, Knihy), No 15. (Kongregačné zápisnice, 1749–1756), ff. 353–356.

Ugyan a kérelem Jósvafőn született, azonban kevés jósvafői adatot tartalmaz; mégis, mivel a helytörténet számára a jegyzőkönyv egészében is értékes forrás, a teljes szöveget közöljük.

Lássuk, melyek is voltak a tiszt egykori panaszai. (Ne feledjük, hogy ezek a katonák is ott lehettek Hadik Andrással 1757-ben Berlinnél, illetve a sarc után, 1758-ban a szászországi ütközetben.) Elsőben is ott a görgeői mészáros, aki – ma azt mondanánk – túlszámlázta az ellátmányi hús költségeit, s a tűzifa mennyiségének ügyében pedig az őrnagyot marasztalhatták el (amiért sokat kért és kapott) a Kassán tartott félévi elszámolás során. Azután egy katonát akart megverni az egész falu 1754 pünkösdhétfőjén Horvátiban, amitől csak a barakonyi görög katolikus pap és Farkas Sámuel megjelenése tartotta vissza a feldühödött, válogatott szidalmakat szóró („*öszveetceterázó*”) helyieket. Ugyanaznap Rákón nagyobb baj is történt, ott egy katonát, aki összeszólalkozott a nádaskai tiszttartó (aki ekkor a Gyulayak uradalmi embere lehetett) fiával, a tiszttartó szolgálja orvul bottal megütött, erre válaszul a katona vágta meg. Horvátiban egy beszállásolt katona lovának abrakját teszi pénzzé egy udvarnokinak, így a tiszt orgazdasággal vádolja a vásárlót. Továbbá öt Torna megyei falu – közöttük Jósvafő – még májusra sem fizetett a katonatartásért. A lovak ellátása is hiányt szenved. Végül Jósvafőn, amely „*micsoda nyomorút helyiség*”, illetve nehéz illendően lefordítani a tiszt újabb, a falut becsmérő, jelentéktelenül világvégit érzékeltető hasonlatát („*in mundi cullo situs*”, azaz a vilá

alfélén/farán/fenekén/seggén fekszik) szükséges lenne egy nagyobb konyhát építeni cselédházzal.

Ebből a rövid bekezdésből megtudjuk a faluról – ahol a katonaság is éppen tartózkodik –, hogy igencsak szegényes, fölös búza és rozs nincs is eladó nem sokkal aratás előtt (június közepén keltezi az iratot az őrmester). Nyáron alig van Jósmafőn használható ember, aki a katonaságot kiszolgálná, tudniillik a munkaképesek eljárnak máshová dolgozni, feltehetően részes aratónak, hiszen a kamrát télire meg kell tölteni a kenyérnek valóval. A tisztben felmerült a tábori konyha nagyobbra való átépítésének és cselédszállás kialakításának az igénye, azonban ezt a kérdést (is) lesöpörte a halaszthatatlan dolgok asztaláról a vármegye közönsége azzal, hogy a következő esztendőn Almáson lesz a téli szállás, ott ez megoldott; gabonát meg vehetni az Esterházyak szilasi székhelyű szádvári uradalmából. Egyéb kérdéseire a megye kibúvókkal él, illetve elterelő válaszokat ad. A panaszos kielégítve, az ügy lezárva, a katona továbblovagol.

*

A szövegközlés során az eredetit közelítettük a mai szabályokhoz, elhagytuk pl. a fölös 'h'-t, pl. *pedigh*, de a szöveg hangulata okán megtartottuk a hasonulások eredeti írásmódját, pl. *paracsolattyábül*, ugyanígy a hosszú és rövid mássalhangzókat, pl. *mellybül*, *tüllök*, mert ez korabeli kiejtést idézhet. A magánhangzók hosszának jelölése olykor a szövegben következetlen, ezt igazítottuk a feltételezett kiejtéshez; a külön- és egybeírás, a kis- és nagybetűk használata a mai helyesírást követi, ahogyan a középpontozás is. A tulajdonneveket, illetve a belőlük képzett közneveket betűhíven közöljük.

A szöveg – korjellemző módon – bővelkedik latin eredetű kifejezésekben, szövegrészekben, ezek fordítását a szövegben kurziválva, szögletes zárójelben adtuk meg; az egykorú rövidítéseket álló szögletes zárójelben oldottuk fel. Ismét jeleznünk kell azonban, hogy az eredeti folyamodványt nem ismerjük, csak az egykorú másolatot, amely természetesen ritkán tekinthető az eredeti betűhív másolatának.

A latin nyelvű szövegrészek fordításáért, az összeolvasásért Tóth Péternek tartozom köszönettel.

Koleszár Krisztián

Függelék

Nozdroviczky Pál őrnagy levele Torna vármegye közönségéhez
(Jósvafő, 1754. június 16.), illetve az arra adott válasz (Torna, 1754. június 17.)

[353] Porro perfecta sunt domini supremi vigiliarum praefecti incltyae legionis equestris ordinis Hungaricae Hadikianaee in hoc comitatu stativantis sub dato diei hesternae domino ordinario v[ice] comiti perscripta puncta sequentia: [=Továbbá elolvastattak a főstrázsamester úrnak, az ezen vármegyében állomásozó tekintetes Hadik-féle magyar rendű lovasezred parancsnokának, a tegnapi napon a rendes alispán úrhoz írott, következő pontjai:]

*

Spectabilis ac generose domine vice comes, domine mihi colendissime!
[=Tekintetes és nemzetes alispán úr, nekem legkegyelmesebb uram!]

Mivel méltóságos generalis proprietarius [=tulajdonos tábornok] és brigadéros urunk parancsolattyaiból nemes Gömör vármegyében bizonyos expeditióban [=kiküldetésben] kellek elmennem, azért személyem szerint mostan Tornán tartatott generalis [=köz-] gyűlésen meg nem jelenhettem, hanem ezen csekély írással kéntelenítettem némely panaszimat te[kin]t[e]tes nemes vármegye eleiben terjesztem; úgymint

Primo. [=Először.] Reménlem, friss emlékezetiben leszen azoknak, [354] akik múlt hólnapban Kassán semestralis computusson [=félévi elszámoláson] valának, minemű excessusokat [=kihágásokat] adtak ellenem commissariátusságnak [=biztosságnak] exurgentes ad fl. 14 xr 8 [=14 forintokra 8 krajcárokra rúgót], melly nékem in originali [=eredetiben] megküldtetett, megvallom nagy szívem fájdalomával kellek olvasnom, mert ha Fekete-tengeren túl való nemzet vólnék is, különben köllenék velem procedálni [=eljárni], de hazafia, mégis sine me, de me [=nélkülem, rólam] azt sem kérdezték, kívánok-é complánálni [=egyezkedni] vagy sem. Hanem csak directe [=közvetlenül] commissariátusságnak beadgyák, mellyet nem egyébnék, hanem vexának [=zaklatásnak] és jó harmoniát rontó dolognak tarthatom, holott ha investigáltatik genuine [=kivizsgáltatik valójában] az dolog bizonyára nem úgy találtatik, mert görgei falubirákkal megbizonyítom, hogy az mészáros contentáltam [=megelégitetem] és jelenlétekbe midőn feleségem kifizette a' mészáros, semmit sem praetendált [=kifogásolt], az rovasokat öszvetörte, kinek többszer vólt 1 xfr [=krajcár] húsa, mind sem egy pólturás, mégis én mindenkor egy pólturán fizettem; úgy hallom, melly marhát cigánnyal nyúzatta, aztat két grajczárosnak mondgya, mellyből én nem hordattam. Az 8 öll fát mi illeti, arra rövideden felelek, az én udvaromban egyszersmind hoztak 12 öll fát, azután hármát, azután pedig Görgeheő hol szekerem, hol talyigán szükséges fát administrált [=szolgáltattott] már nékem négy hólnapra competált [=megillető] 24 öl fa, nem látom azért, hogy superflue

[=*mennyiségen felül*] felvettem volna, senki meg sem bizonyította. Pro famulitio per 22^{dos} dies expositi 2 floreni 48 xr in puncto hoc provocáлом [=A szolgaszemélyzet számára 22 napon keresztül kitett 2 forintot 48 krajcárt illetően ebben a pontban hivatkozom] magamat az úr viceispány uram hadnagy Bertalan uram által tett üzenetére, és míg ante computum [=számadás előtt] az úr viceispány uramnak és az egész nemes vármegyének küldött levelemre, melly instantiámot [=kérelmemet] tovább is reiteráлом [=megismétlem] és kérem, hogy azon küldött levelem publice [=nyilvánosan] elolvastassék.

Secundo. [=Másodszor.] Minémü rúť casus [=eset] történt múlt pünkösđ második napján Horváthiban, holott az egész falu asszonyostúl reátámadott katonámra, aztat öszve&eterázván [=összesatöbbizvén] dorongokkal persequálták [=üldözték], és ha az úr Farkas Sámuel uram barakonyi pappal nem superveniált [=fellépett] volna, agyon is verték volna katonámat, melly dologrúl említett Farkas Sámuel uram legtöbbet szólhat.

Tertio. [=Harmadszor.] De még rákoi casust sem hallgathatom el, holott ugyan aznap minden ok nélkül nádaskai hajdúnak az fia contra manifestum edictum suae ma[jes]t[a]tis sacratissimae [=ő legszentebb felsége nyilvánvaló parancsa ellen] katonámat öszve&eterázván pár puskára, kardra, furkósra provocálta [=hívta ki], és midőn az katona túllök magát absentálni [=távol tartani] akarta, orozva nagyon megüttetetett furkossal nádaskai tiszttartó uram szolgája által, mellyet ugyan, amint hallom in defensa [=védekezésben] ütés után meg is vágta [355] katonám, de az, aki provocálta katonámat tanquam causa totius rei [=úgy mint az egész dolog oka] még egy más complex [=cinkos] legénnyel elbújť valahová.

Quarto. [=Negyedszer.] Ugyan Horváthiban azelőtt quartélyozott [=beszállásolt] katonám az abrakját elatta udvarnokai embernek, holott tudhattya kiki, hogy katona sem nem szántott, sem nem vetett, hanem annak felséges asszonyunk lovának abrakjának lenni bizonyosan gondolhatta, mégis merészlette megvenni és orgazdáskodni, mert tolvaj sem volna, ha orgazda nem volna, melly iránt solenniter protestállok [=ünnepélyesen tiltakozok], és mindezekrúl te[kin]t[e]tes nemes vármegyétül condigna satisfaciót [=méltó elégtételt] kérek, ne kénytelenítessék ezek iránt felső instantiákhoz recurrálni [=felső kérelmekhez folyamodni], mert ilyeneket elhallgatnom éppen nem lehet.

Quinto. [=Ötödször.] Az incassálandó [=beszedendő] pénz iránt altiszteim mostani reportumkor [=megjelenéskor] panaszkodtak, hogy semmiképpen parasztokon meg nem vehetik, amint is Borzova, Szillicze, Almás, Jabloncza és Josafeő még pro Majo [=májusra] sem fizették meg, hogy azért az pénz jobban administráltassék [=kezeltelessék], kérem te[kin]t[e]tes nemes vármegyét, hogy iránta megparancsolni ne terheltelessék.

Sexto. [=Hatodszor.] A 16^a Junii [=június 16-án] közkatonáknak lovai secundum extradatum commissariaticum schema [=a kiadott biztossági rendszer szerint] füvel

vannak assignálva [=kijelölve], mely iránt is kérem az nemes vármegyét, tegyen olly rendelést, hogy az katonák lovai fogyatkozást ne szenvedjenek.

Katonáim de az aki provocálta Katonáimat sangram causa in
his res meg egy más complex legengel elhív valakóra.

Quarto Ugyan Hozvándiban ez ellet dowerchozott
Katonáim az abrakjái elatta Mlinyvári embereinek, Solot mid
Szatya kiki, hogy Katona sem nem, Szántó, sem nem veret, Sa
nem annak Feltevesi Sztronyuk Lovának abrakjának lenni li
Szonyoztatá gondolatna, megis meveslette megvann, és Orgazda dít
ni, megis Toloy sem volna, ha Orgazda nem volna, mely vána
Jolecaniter Proterorallak, és mind ezekben Szemes Nemes Várme
gyéről condigna Vármegegyes kérek, és kérekenitesezhöz
vannak Felvi Inveniatnak, és recurreálni, megis elyeneskes elhal
garnom gyen nem lehet.

Quinto Az n castalando pünz vana Al. Pözem vana
Reporumker panatkolkodnak, Sogy semmikeppen Szaragolon
mag nem vchek, amint Boxzova, Kullere, Almas, Szablonera,
és Szaffo meg pro Alajo sem kérek meg, hogy azért az gond
jobb Administralatvek kérem Tötes Nemes Vármegegyes
sogy vana meg parancsolni ne forheltevel.

Sexto Az 170. Juny köz Katonáknak Lovai secundum
Excadatum Comissariatuum Schema kivel vana az alig
nára, mely vana kérem az Nemes Vármegegyes seggen
olgy rendelést, hogy az Katonák Lovai fogyatkozást kéren
vedgyenek.

Pro Grande Szaffo Helységnek nymocius Panasi
osthivantam Szemes Nemes Vármegegyes eliben forjcsatenem,
szemelen soknak sgy constali micsoda nymocius helység
mely felöl igazán lehet mondani quod sit Locus nec Des, nec
Sommans vortis, et in mundi Culo hrens, sicut nekem lehetetlen
Substatalnom, meg in loco 17ak egy véka bírái, sogy Dostó nem
talalok, meg pedig inuulára mind elingyen az Szaragolye
dül három ember sgy marvni az faluban, melyek na oxime
in Otara, hogy nekem Szák egész eledelet Szaragolye, és
Szának, és Szidmangonak sgy egyélt micsomieniterek Szol
gallyanak, kérem azért Tötes Nemes Vármegegyes, melkiznak
Az olly rendelést sem, hogy en itten Substatalnak, és az
Falu, mely sgy is forhig avó elreputállyan, és az elyeg mi
att inuend kimelela ne legyek elicum akaratlyan itten is. Ne
mcs Vármegegyes oda, az hol Substatalnak talalok, amint
sz pro Felu itten kellenk maximum in successum mizara
dom Nemes Vármegegyes, sgy az Komjai naggyobva sgy
355 168, 4

A forrás 355. oldala a panasz 4–7. pontjaival
(Fotó: Koleszár Krisztián)

Pro coronide [=Megkoronázásul] Jóssaffő helységnek nyomorút statusát [=helyzetét] is kívántam te[kin]t[e]tes nemes vármegyének eleiben terjesztenem, reménlem, soknak fog constálni [=ismert lenni] micsoda nyomorút helység, mely felől igazán lehet mondani, quod sit locus nec Deo, nec hominibus notus et in mundi cullo situs [=hogyan egy sem Isten, sem emberek előtt nem ismert hely, és a világ alfelén fekszik], holott nékem lehetetlen subsistálnom [=eltekintennem], mert in loco [=helyben] csak egy véka búzát, vagy rosot nem találok, most pedig munkára mind elmélyen az paraszt, egyedül három ember fog maradni az faluban, melyek non erunt in statu [=nem lesznek abban a helyzetben], hogy nékem szükséges eledelt szerezzenek, strásámnak [=őrségemnek] és ordinántcoknak [=tisztszolgáknak], úgy egyéb intervenienseknek [=érdekelteknek] szolgállyanak, kérem azért te[kin]t[e]tes nemes vármegyét, méltóztassék olly rendelést tenni, hogy én itten subsistálhassak [=eltekinthessek], és az falu, mely úgy is torkig adós, el ne pusztúlyon, és az éhség miatt innend kintelen ne legyék elmenni akarattya ellen is nemes vármegyének oda, azhol subsistentiát [=tartózkodási helyet] találok, amint is ha jövő télen itten kellett maradnom, in antecessum [=előzetesen] tudtára adom nemes vármegyének, hogy az konyhát nagyobbra épít-[356]tetesse, és melléje cseléhdházat, mert a' nélkül nem lehetek, nem is leszek. Hogy azért magamat tudhassam mihez tartani, kérem az te[kin]t[e]tes nemes vármegyét, mindezekre nékem scripto [=írásban] feleletet adni ne terheltessék, de leginkább recommendálok ante computum [=ajánlom a számadás előtt] küldött levelem publice [=nyilvánosan] elolvastassék, mely instantiámat [=kérelmemet] tovább is reiterálok [=megismétlem] et me favoribus & gratis recommendatis maneo spectabilis ac generosae d[omi]na[ti]onis vestrae, humillimus servus Paulus Nozdroviczky mp. supremus vigiliarum praefectus. Jóssaffő, die 16ta Junii, 1754. [=és magamat tekintetes és nemzeti uraságtok kegyébe és kegyelmébe ajánlván, maradok legalázatosabb szolgáljuk, Nozdroviczky Pál saját kezével, főstrásamester. Jósvafő, júniusnak 16. napján, 1754.]

*

Ad quae repplicatum est suae dominationi ex praesente generali congregatione in hunc modum: [=Amire ezen a módon választott őuraságának a jelen közgyűlésből:]

Ad primum. [=Az elsöre.] Minthogy a' minapi computusba [=elszámolásba] kitett excessusok [=kihágások] már a' te[kin]t[e]tes commissariatusságnak repraesentáltattak [=bemutattattak]; azomban pedig afféléknek relaxatiója [=megoldása] a' kegyes regulamentumból [=szabályzatból] keményen és duplumnak [=kétannyinak] büntetesse alatt tilalmaztatik. Azért a' te[kin]t[e]tes nemes vármegye azoktól nem recedálhat [=léphet vissza].

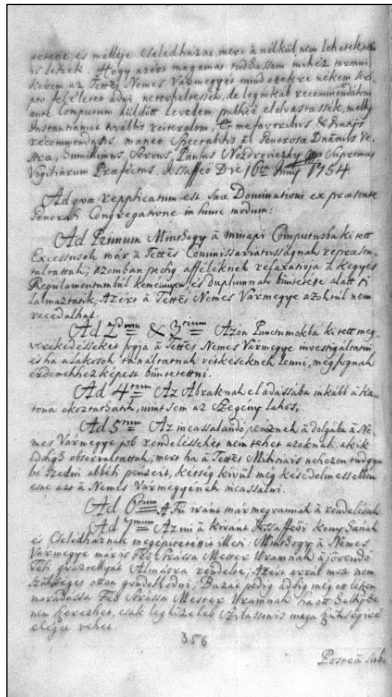
Ad 2^{dum} & 3^{tium}. Azon punctumokba [=pontokba] kitett megverekedéseket fogja a' te[kin]t[e]tes nemes vármegye investigáltatni [=kivizgáltatni], és ha a lakosok tanálthatnak vétkeseknek lenni, meg fognak érdekhez képest büntettetni.

A 4um. Az abraknak eladássába inkább a' katona okoztathatik, mintsem az szegény lakos.

Ad 5um. Az incassalandó [=beszedendő] pénznek a' dolgába a' nemes vármegye jobb rendelkezéseket nem tehet azoknál, akik eddig observáltattak [=betartattak]; mert ha a' te[kin]t[e]tes militia [=katonaság] is nehezen tudgya beszédni abbéli pénzeit, kétségkívül még késedelmessebben esne azt a' nemes vármegyének incassálni [=beszedni].

Ad 6um. A fő iránt már megvannak a' rendelkezések.

Ad 7um. Azmi a' kívánt jossaffeői konyhának és cselédháznak megépítettessit illeti: minthogy a' nemes vármegye máris főstrásmester uramnak a' jövődő téli quartélyját [=szállását] Almásra rendelte, azért arrúl most nem szükséges ottan gondolkodni; buzát pedig addig, még ott leszen maradása főstrásmester uramnak, ha ott helybe nem szerezhet, csak legközelebb Szilasson is maga szükségire eleget vehet.

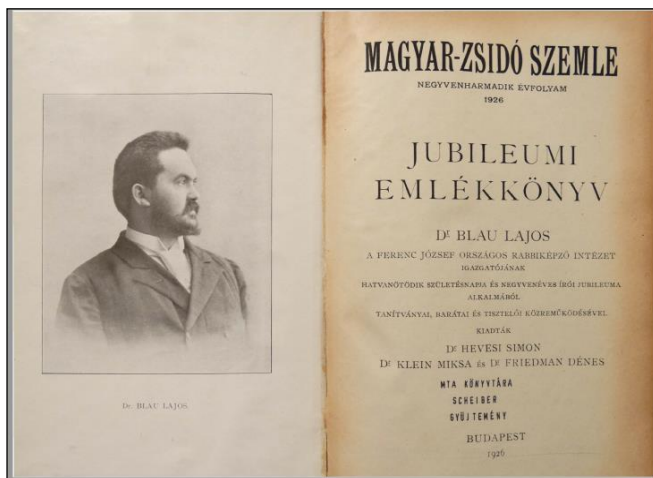

A forrás 356. oldala a panasz záró soraival és a panaszra adott válaszokkal
(Fotó: Koleszár Krisztián)

A szabadságharc (1848–1849) katonája: Feinsilber Sámuel

Dr. Bernstein Béla 1898-ban, a szabadságharc ötvenedik évfordulójára elkészítette „Az 1848/49-iki magyar szabadságharc és a zsidók” című munkáját, melynek megjelenésekor, amint írja is „*még szép számmal éltek azok közül a hittestvéreink közül, akik személyesen részt vettek az örökké dicső függetlenségi háborúban*”.

A Magyar Zsidó Szemle 1926-ban megjelent jubileumi emlékkönyvében „Zsidó honvédek 1848/49-ben” címmel jelent meg Dr. Bernstein Béla tanulmánya, melyben 1008 nevet olvashatunk. Az 1926-ban megjelent munkáját az 1898-ban megjelent kiadvány egyfajta „bővített II. kiadás”-ának tekintette, az eltelt közel harminc esztendő alatt korábbi munkája „*pótlásokra, kiegészítésekre tett szert; a közreadott honvédnévsor is bővült, főleg az időközben elhunyt zsidó honvédek adataival*”.

A „Magyar-Zsidó Szemle” 1926-ban megjelent kiadványának első oldala
(Fotó: dr. Nahaj Balázs Ferenc)

A szerző az 1926-ban megjelent mű elején megállapítja, hogy: „*ma már nincs közülök senki életben, de az tény, hogy ott voltak a szabadságharc küzdőterein, az fennmaradt minden időkre*”. A „születés-helyek” legtöbbjéhez – amint azt munkájában is írja – „*ugyan sikerült a mai magyar neveket odaiktatni a bejegyzett mellé, de szép számmal maradtak olyanok is, melyeket régi helységnévtárak és földrajzi enciklopédiák segítsége mellett sem tudtam kideríteni...*”.

JÓSVAFŐI HELYTÖRTÉNETI FÜZETEK 48.

Tanulmányában a következő bevezető mondattal kezdi meg a szabadságharcban részt vett katonákról történő megemlékezését: „*mindezek után pedig álljon itt a hős honvédek névlajstroma, dicsőségére a múltnak és buzdításul a jövőnek...*”.

A tanulmány kilencvenhetedik oldalán, százharminckettedik névként egy helytörténeti jelentőséggel bíró bejegyzésre bukkanhatunk, mégpedig Feinsilber Samuel adatait olvashatjuk, aki 1821-ben született, születési helye: „*Jasvafő, Torna = Josvafő = Jósafő*”.

130. Fehér Martin	1828	Szabolcs m. Nagyvárad.
Feigl Hetmann	1821	Pozsony.
Feinsilber Samuel	1821	Jasvafő, Torna = Josvafő = Jósafő.
Fejer Josef	1822	Doda, Beregh — ?

*Feinsilber Samuel adatai a kiadvány 97. oldalán
(Fotó: dr. Nahaj Balázs Ferenc)*

Az interneten két adatbázisban is megtalálhatjuk Feinsilber Sámuel adatait. Az 1998-ban készült, angol nyelvű, az 1848-as szabadságharcban részt vevő zsidó katonák és tisztek neveit tartalmazó adatbázisban a következő adatokra bukkanhatunk.

Name (név)	Section (szakasz, alakulat)	Place: Birth/Residence (hely: születési/lakóhely)	B/R	County (megye)	D.O.B. (date of birth = születési idő)
Feinsilber, Samuel	AustrArmy	Josafo	B	Abauj?	1821

Az adatbázist Alex Miller és Marc Polster állította össze Dr. Berstein Béla 1898-ban, 1939-ben és 1998-ban kiadott könyveiben foglaltak alapján. Az adatbázis legutolsó frissítésére 1998. december 19. napján került sor.

Name	Section	Place: Birth/Residence	B/R	County	D.O.B.
Feinsilber, Samuel	AustrArmy	Josafo	B	Abauj?	1821

Az 1998.12.19. napján készült adatbázis adatai

JÓSVAFŐI HELYTÖRTÉNETI FÜZETEK 48.

A másik, 1999.01.06. napján készített és lezárt, 1848-as zsidó származású katonák adatait tartalmazó, hetvenkilenc oldalból álló – angol nyelvű – adatbázis tizenkettedik oldalán a következőket olvashatjuk:

Name (név)	Section (szakasz, alakulat)	Place (hely)	B/R	County (megye)	Date of birth (születési idő)
Feinsilber, Samuel	AustrArmy	Josafo	B	Abauj?	1821

Name	Section	Place:	B/R	County	Date of Birth
Feinsilber, Samuel	AustrArmy	Josafo	B	Abauj?	1821

Adatok az 1999.01.06. napján készített adatbázisból

További adatok beszerzése érdekében felvettem a kapcsolatot a Hadtörténeti Levéltárral. A Hadtörténeti Intézet és Múzeum Bécsi Kirendeltségének vezetője arról tájékoztatót, hogy csak akkor tudnának kutatást folytatni, ha Feinsilber Sámuel a szabadságharc előtt szolgált volna a cs. kir. hadseregben. Az 1850-ig születettek katonai anyakönyvi lapjait ugyanis a bécsi Hadilevéltár őrzi. Azonban az esetleges kutatáshoz tudni kellene annak a csapattestnek a nevét is, ahol szolgált, ugyanis az anyakönyvi lapokat a katonai alakulatok, vagyis a csapattestek szerint őrzi a levéltár. Budapesten – a Hadtörténeti Intézet és Múzeumban – akkor lehetne többet megtudni, ha esetleg a szabadságharc bukását követően hadbírószám elé került volna.

Tekintettel arra, hogy fenti adatok nem állnak jelenleg rendelkezésre, Feinsilber Sámuellel kapcsolatosan további kutatások szükségesek. Fenti gondolatokkal őrizzük meg emlékét a szabadságharc jósvafői születésű katonájának.

Dr. Nahaj Balázs Ferenc

Irodalom:

- BERNSTEIN B. (1898): Az 1848/49-iki magyar szabadságharc és a zsidók. (Jókai Mór előszavával.) – Izraelita Magyar Irodalmi Társulat, Budapest, VIII. + 344 pp.
- BERNSTEIN B. (1926): Zsidó honvédek 1848/49-ben. – Magyar-Zsidó Szemle (Jubileumi Emlékkönyv, Franklin Társulat Nyomdája, Budapest) 43: 90–116.

<https://www.jewishgen.org/Hungary/Articles/1848places.htm> (letöltés ideje: 2023.09.11.)

https://www.jewishgen.org/Hungary/Data/1848SoldiersByName/NameListing_1Page12.html (letöltés ideje: 2023.08.14.)

Jósvafői katona az első világháborúban: Garan Károly

Az (első) világháborúban a község lakói közül 63-an vettek részt, 13-an haltak hősi halált (SZABLYÁR 2000). A „Jósvafő és a világháborúk: hősök, katonák, mindennapok” című könyvben a rendelkezésre álló adatok alapján mind a háborúban hősi halált halt, mind a háborúból hazatért katonákról felkutatott adatok bemutatásra kerültek. A könyv 2019-ben történt megjelenését követően is tart az adatgyűjtés, melynek során került kezembe egy 1919-ben kiadott közlöny, amiben a következő, jósvafői vonatkozású adattal találkozhatunk.

Az 1919. december 28. napján megjelent „Rendeleti Közlöny a Magyar Hadsereg számára” (továbbiakban: Rendeleti Közlöny) 2634. oldalán, a „Magyar hadügyministeri rendeletek” részben a következőket olvashatjuk:

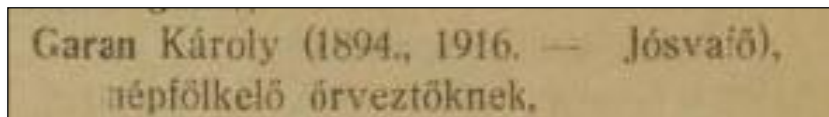

*A Rendeleti Közlöny első, 2591. sorszámú ellátott oldala
(Fotó: dr. Nahaj Balázs Ferenc)*

„A magyar hadügyminister a következő kitüntetések adományozását megerősítette: az ellenség előtt tanúsított kiválóan vitéz magatartásuk elismeréséül”: bronz vitézségi érem „Garan Károly (1894., 1916. - Jósvafő), népfölkelő” örvezetőnek.

A kiadványban található adatok szerint Garan Károly a magyar királyi 9. honvéd gyalogezredben teljesített szolgálatot, mivel a soron következő személynél az előtte is feltüntetett személyekre is vonatkozó „9.” sorszám került megjelölésre. A születési

idő mellett feltüntetett 1916-os évszám valószínűleg a kitüntetés adományozásának évét jelenti.

A Rendeleti Közlöny 2634. oldala

(Fotó: dr. Nahaj Balázs Ferenc)

A Jószaíő Református Egyházközség születési anyakönyvének adatai szerint Garan Károly Jószaíőn született 1894. szeptember 7. napján, édesanyja: Koto Mária, édesapja: Garan Károly. Az anyakönyvi bejegyzés szerint lakóhelye (házaám): Jószaíő 11.

dr. Nahaj Balázs Ferenc

Irodalom:

SZABLYÁR P. (2000): Jószaíő – adatok a település múltjáról – Jószaíő Helytörténeti Füzetek **13**: 13–14.

Rendeleti Közlöny a Magyar Hadsereg számára, (személyes ügyek, 104. sz., 1919. december 28.), 2591, 2634.

https://dlib.ogvk.hu/view/action/nmets.do?DOCCHOICE=1631468.xml&dvs=1668090093083~158&locale=hu_HU&search_terms=&adjacency=&VIEWER_URL=/view/action/nmets.do?&DELIVER_RULE_ID=4&divType=&usePid1=true&usePid2=true (letöltés ideje: 2022.11.10.)

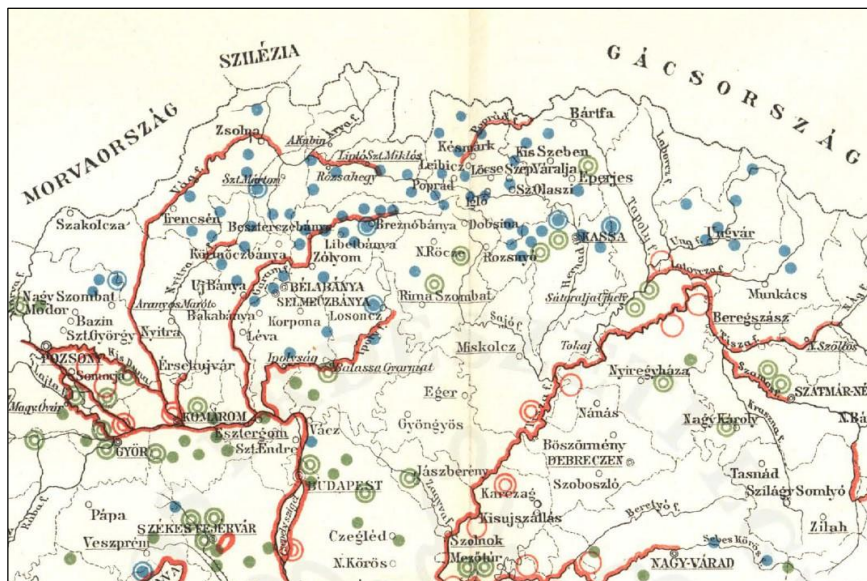
Egy meg nem valósult jósvafői pisztrángtelepről

A Jósvafő környéki hideg víző patakok ideális lehetőséget biztosítanak az őshonos sebes pisztráng (*Salmo trutta fario*) tenyésztése számára. Mindezt már az 1900-as évek első felében is felismerték, s nemrégiben elő is került egy írásos anyag, amely Jósvafő határában, a Jósva-forrás előterében, az 1930-as évek közepén veti fel egy pisztrángtelep (egy „költőház”) létesítésének lehetőségét.

A pisztráng-témakör szélesebb körű áttekintéséhez mindjárt az írásunk elején szükséges megjegyezni, hogy az őshonos sebes pisztráng mellett a magyarországi hegyi patakokban és tavakban az 1880-as évektől megjelent a szivárványos pisztráng (*Oncorhynchus mykiss*) is. Ez utóbbi faj őshazája a Bering-tenger ázsiai és amerikai partvidéke, ahonnan (az eredeti elterjedési terület amerikai részéről) a 19. század második felében Európa számos országába betelepítették (HARKA – SALLAI 2004).

Magyarországon a sebes pisztráng mesterséges körülmények közötti tenyésztése az 1860–1880-as évektől a Felvidék több pontján megkezdődött. A legkorábbi pisztrángtelepek a Pozsony vármegyei Dejte, a Liptó vármegyei Znióváralfa, illetve a Szepes vármegyei Igló határában létesültek, de később a Veszprém vármegyei Csopak mellett is létrejött egy pisztrángos tógazdaság (ILLÉSY 1936, HOITSY 2002). Az első szivárványos pisztráng szállítmány (megtermékenyített ikra formájában) a dejtei pisztrángtelepere érkezett 1885-ben, így ennek a nem őshonos pisztrángfajnak a kárpát-medencei jelenlétét innen számíthatjuk (HOITSY 2002). A szivárványos pisztráng megjelenése és elterjedése az ökológiai hatásokon túlmenően annyiban is érdekes, hogy a későbbiekben a vonatkozó szakirodalomból nem minden esetben deríthető ki (nem mindig adják meg egyértelműen), hogy egy-egy pisztrángtelepen mely faj vagy fajok tenyésztésével is foglalkoztak valójában.

A mesterséges szaporítással, illetve a szivárványos pisztráng tenyésztésével elért hazai eredmények nyomán a 19–20. század fordulóján a pisztrángtelepek száma gyors növekedésnek indult. Magánszemélyek, magánvállalkozások is alapítottak pisztrángos tógazdaságokat, de a pisztrángtenyésztés felkarolásában a kincstári intézmények is jelentős szerepet vállaltak. Magyarország akkori területén a pisztráng-költőházak (mesterséges szaporító telepek) főként a Vág, a Garam, a Poprád, az Ung és a Hernád folyók völgyében, aztán Máramaros környékén, Erdélyben pedig a Küküllő, Olt és Maros folyók mellékvölgyeiben helyezkedtek el (ILLÉSY 1936). Az 1910-es években a kincstári erdőkben már 37 „költőházat” írtak össze, s a folyamat ezt követően sem állt meg. Mindezek következtében 1914-ben a magyarországi hegyvidéki patakok mentén az állami (kincstári) szervek és a magántulajdonosok által üzemeltetett pisztrángkeltető telepek száma már elérte a 180–200 darabot (HALLÓSSY 1940), az évente nevelt ivadékok száma pedig a 6–8 milliő példányt (HOITSY 2002).

*Pisztrángtelepek a Kárpát-medence északi részén a 20. század elején
(az eredetileg színes térképen a Nyitra–Léva–Rimaszombat–Kassa–Munkács
vonaltól északra fekvő pontok mind pisztrángos költőtelepet, tógazdaságot jelölnek)
(Forrás: RÉPÁSSY 1909)*

Az I. világháborút követő trianoni határmegvonás sok más egyéb gazdasági vonatkozású, drasztikus változás mellett a pisztrángtenyésztésre is rányomta a bélyegét, országhatáron belül csak a csopaki pisztrángkeltető telep maradt meg. A határon kívül rekedt telepek pótlására az illetékes szervek (a magyar királyi erdőhivatalok, az alájuk rendelt magyar királyi járási erdőgondnokságok, illetve az Országos Halászati Felügyelőség) az 1920–1930-as években több helyszínen is (pl. Sopronköhida, Csepak, Gödöllő, Visegrád) próbálkoztak a pisztrángtenyésztés ismételt meghonosításával, fellendítésével (HOITSY 2002).

A megmaradt hegyi patakok számára szükséges pisztrángtelepítési „anyag” biztosítására a Bükk-hegységben (a Garadna-völgyben, a Margit-forrás vizére alapozva) 1933-ra megépült a ma is meglévő lillafüredi pisztrángos tógazdaság és költőtelep, amelyet megalapításától kezdve egészen haláláig Vásárhelyi István (1889–1968), neves halbiológus, zoológus vezetett (HOITSY 2002). A másik ismertebb, szintén bükk-hegységi pisztrángtenyésztési helyszínen (Szilvásvár: Szalajka-völgy) a történeti térképek alapján már az 1800-as években, a Keglevich család birtoklása idején létesültek halastavak, majd a tenyésztést Pallavicini őrgróf tovább

folytatta. A Szalajka-völgyben már az 1920-as években létesült egy kisebb költőház, de az itt nevelt ivadékokat jórészt csak helybeni telepítésre használták (ILLÉSY 1936). A két világháború közötti időszakban mindkét bükkii telep sebes pisztrángot nevelt.

Jósvaő környékén a pisztrángtenyésztés gondolatának megjelenése az 1930-as évek közepére tehető, s egyértelmű kapcsolatban áll a kincstár birtokszerzésével. Az egykori szádvári uradalom trianoni határon belül maradt része 1934-ben került a kincstár tulajdonába, majd a birtoktestet a Gödöllői Magyar Királyi és Állami Koronauradalomhoz csatolták, helyben (Szin községben) pedig létrehozták a Szini magyar királyi állami és koronauradalmi erdőhivatalt (JÁRÁSI 1998, TÓTH 2011). A birtokszerzést gyors fejlesztések követték, s ennek kapcsán keletkezett az a nemrégiben (az erdészeti hatóság régi erdészeti üzemterveket tartalmazó, miskolci irattárából) előkerült levél is, amely a Jósva-forrás előterében felveti egy pisztrángtelep (egy „költőház”) létesítésének lehetőségét.

A levelet vitéz Illésy Zoltán, a „Magyar Királyi Földmivelésügyi Ministerium” Vízügyi Főosztálya műszaki tanácsosa írta, a címzett pedig (bár a levélpapíron ez nem szerepel) bizonyára Rusznyák Viktor, a szini erdőhivatal akkori vezetője lehetett. A levelet az alábbiakban átiratban (lentebb pedig eredeti formában is) közöljük:

„Igen tisztelt kedves Főmérnök úr!

Ugy emlékszem, ottlétem alkalmával szó volt arról, hogy egyszerűbb költőházat lehetne építeni az uradalom területén.

Itten küldök egy régi szabványterviünket, ez esetleg a méretben lenne módosítható, azon kívül ha olyan tiszta forrás van, mint a Jósvaő, akkor a szűrő nem is kell, továbbá a keltezésre cinkbádóg kaliforniai edények helyett sandforti rendszerű favályukat lehetne alkalmazni, mint Lillafüreden.

Nagyon le lennének kötelezve, ha az ottan beszerezhető anyagok és munkabérek figyelembe vételével hozzávetőleges számítást lenne szíves Főmérnök úr közölni, hogy mennyibe kerülhet egy ily költőház, ha esetleg a Jósvaő forrásnál államköltségen építünk az ősszel egyet, s mily összeget kellene e célra beállítani.

Szívvel üdvözli kész híve,

*vitéz Illésy Zoltán
királyi műszaki tanácsos*

Budapest, 1934. VI. 1.”

A levélhez mellékelte, Országos Halászati Felügyelőség által készítettet „költőház-típusterv” alaprajzot, előlnézetet, keresztmetszetet, hosszmetsetet és részletrajzokat (favályúk, vízsűrő) tartalmaz. Ezekből a rajzokból néhányat lentebb szintén bemutatunk. Egyúttal megjegyezzük, hogy ez a típusterv az adott korban valóban régebbi konstrukciónak számított, hiszen RÉPÁSSY (1909) századeleji monográfiája ugyanezt a tervet mutatja be.

Uram kedves Foménus ur!

Megemlékszem, ottlétem alkalmánál az
volt arról hogy egyenlőre keltő kővel
lehetne építeni az uadalom kővel.

Itten kildös egy régi szabvány-
tervünket, ez esetleg a mielőtt benne
még van, azután ha olyan
kinta forrás van, mint a Jászvafői,
akkor a kőrö nem is kell, kőrö
a keltésre a csimlédog keltő kőrö
csimlédog keltő kőrö

Vitéz Illésy Zoltán levelének első oldala

(Forrás: a „Szini magyar királyi állami és koronauradalmi erdőhivatal” iratanyaga, Miskolc)

szem felajánlata lehetne által-
mosai mint Lilla-főnád.

Nagyon le lenneis költsége,
ha az ottani bevezethető anyagok
és a munkabírók figyelembe vételével
honvédelmi egyes németek leme néves
Főnökök az közele, hogy mennyibe
költhet egy ilyen költés, ha az, hogy
a Jósvafői forrásnál államhatáron
építendő az önel épred, - mely ösok
rellene e célra beállítás.

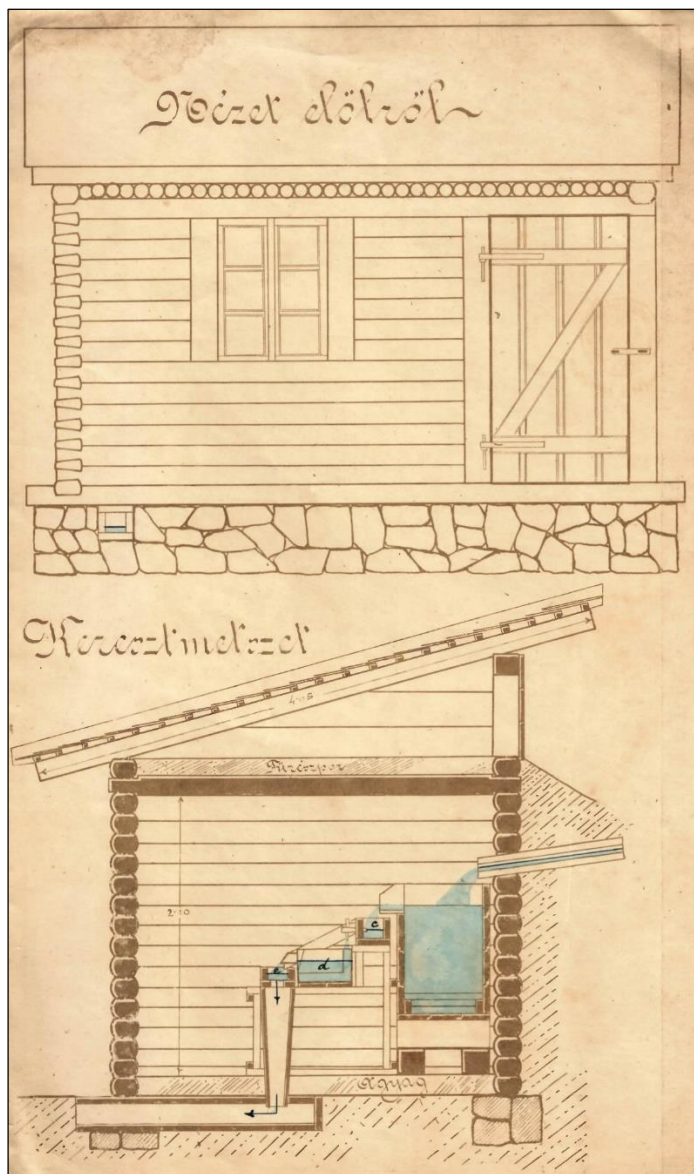
Külső udvaros len kine

V. Illésy Zoltán
fi. művelő társaság

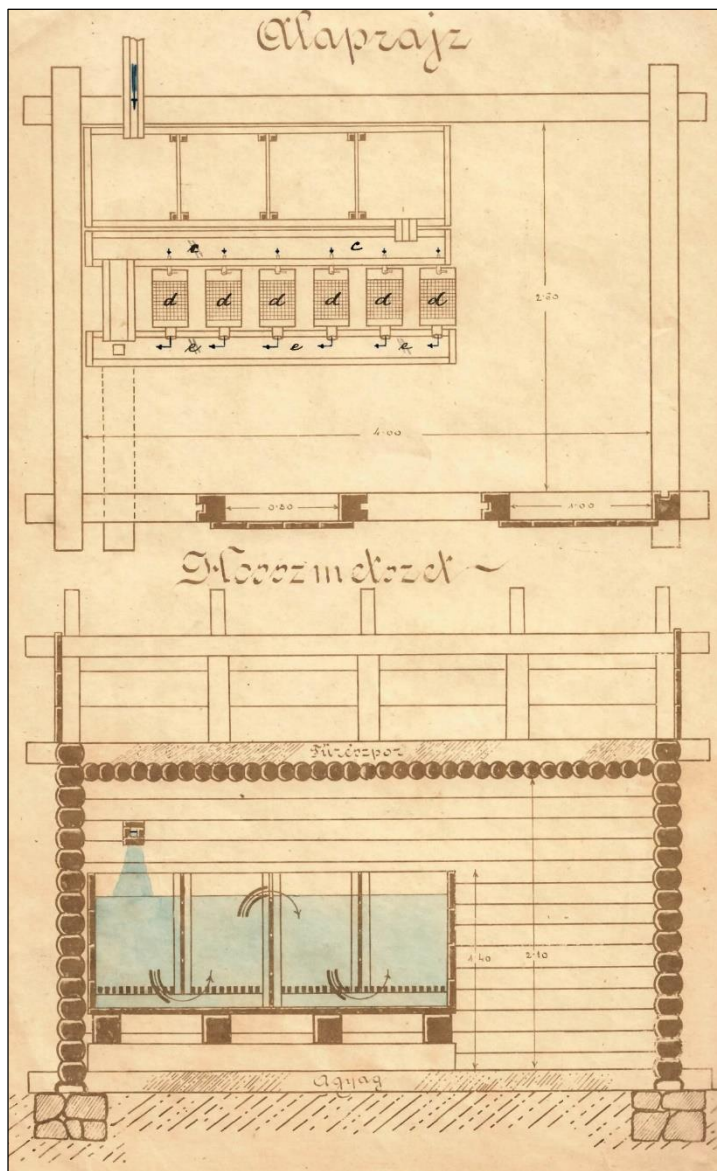
Bony 1934. VII.

Vitéz Illésy Zoltán levelének második oldala

(Forrás: a „Szini magyar királyi állami és koronauradalmi erdőhivatal” iratanyaga, Miskolc)

Keltetőház típusterv – Előnézet és keresztmetszet
(Forrás: a „Szini magyar királyi állami és koronauradalmi erdőhivatal” iratanyaga, Miskolc)

Keltetőház típusterv – Alaprajz és hosszmetset
 (Forrás: a „Szini magyar királyi állami és koronaaradalmi erdőhivatal” iratanyaga, Miskolc)

A levélben felvetett költőház további sorsáról nincsenek adataink, de az vélhetően nem épült fel. Többek között az is a megvalósulás ellen szól, hogy 1934-ben (a Tengerszem-tó ekkor még nem épült meg) a kincstárnak nem volt tulajdonjoga a Törőfej-völgyben. Egy magyarországi pisztrángos vizekről és újabb pisztráng telepítésekről szóló korabeli tanulmány (ILLÉSY 1936) ugyanakkor további érdekességekkel szolgál a helyzet áttekintéséhez (a hivatkozott szövegrészlethez előzetesen megjegyezzük, hogy a „Szín patak” megjelölés nyilvánvalóan a mai Jósvalpatakat, a „Lovas patak” megnevezés pedig a Ménes-patakat jelenti):

„Végül a borsodmegyei Jósvalfő és Szín községeken átvonuló Szín patak, különösen a barlang bejáratánál levő forrásból eredő nagy esésű mellékága, úgyszintén a kecsővölgyi mellékág népesítésére is történt lépés. Lillafüredről szállítottak be e vizekbe még 1934. évben 1000 drb egynyaras ivadékot, az 1935. évben pedig az udvari fővadászmesteri hivatal e vizek halászatát átvéve nagyobb mérvben megindította a telepítést, 70 ezer ikrát keltezett a megfelelő számú költővályukban, s ivadékkal bőven népesíti nemcsak a Jósvalfői patakat, hanem a korona uradalom erdein és Szögliget községen átvonuló mellék folyását az u. n. Lovas patakat is, amely szintén igen alkalmas a telepítésre.”

A leírás alapján tehát 1934-ben és 1935-ben is történt pisztrángtelepítés a térségben, s ezek – mivel Lillafüreden ekkoriban mindkét faj tenyésztésével foglalkoztak (VÁMOSI 1934, 1935) – sebes és szivárványos pisztránggal történő halasítások is lehettek. Ezen felül kiderül az is, hogy az „udvari fővadászmesteri hivatal” (nyilván a helyi erdőhivatal révén) 1935-re valahol költővályukat épített, s az azokban nevelt ivadékkal népesítette be a Jósval-, Kecső- és Ménes-patakat. A pisztrángenyésztés korai időszakáról mindezen felül viszont egyelőre sokkal többet nem tudunk, a kérdéskör jobb megismeréséhez további (főleg levéltári) kutatások szükségesek.

Szomorad Ferenc

Irodalom:

- HALLÓSSY F. (1940): Halászat. In: TRUMMER Á. – LÁSZLÓFFY W. (szerk.): A kultúrmérnöki intézmény hat évtizede. (1879–1939) – Magyar Királyi Földművelésügyi Minisztérium, Budapest, p. 223–242.
- HARKA Á. – SALLAI Z. (2004): Magyarország halfaunája. – Nimfea Természetvédelmi Egyesület, Szarvas, 269 pp.
- HOITSY GY. (2002): A pisztráng tenyésztése és horgászata. – Magánkiadás, Miskolc–Lillafüred, 152 pp.
- ILLÉSY Z. (1936): A magyar pisztrángos vizek és újabb pisztráng telepítések. – Halászat **37(1–2)**: 2–5.
- JÁRÁSI L. (1998): Az erdőgazdálkodás múltja. In: BAROSS G. (szerk.): Az Aggteleki Nemzeti Park. – Mezőgazda Kiadó, Budapest, p. 395–410.
- RÉPÁSSY M. (1909): Édesvízi halászat és halgazdaság. – Pallas Részvénytársaság nyomdája, Budapest, 502 pp + 2 térkép
- TÓTH S. (2011): Haragistya – Ménesvölgy. – Nimród Vadászújság, Budapest, 188 pp.
- VÁMOSI (VILICS) F. (1934, 1935): A lillafüredi pisztrángos tógazdaság I–III. – Halászat **35(3–4)**: 9–13.; **36(9–10)**: 43–44.; **36(13–14)**: 61–63.

Nevezetes helyek Jósvafő határában V. A Kaffka-rét

Jósvafő település közelében helyezkedik el a Kaffka-rét, amely rét jellegét valójában mára már elvesztette, szinte teljesen beerdősült. Az apró, alig negyed hektáros terület a Tengersizem Szálló mögött, 260–270 m tszf. magasságban, a Kecső-völgy déli irányba nyíló oldalvölgyében, a völgytalp felett kb. 40 m-rel helyezkedik el. Közeliében vagy rajta keresztül halad néhány turistaút (többek között az Országos Kék Túra nyomvonala), így környéke ma is látogatott terület, s a Kaffka-rét elnevezés az erdővé alakulás folyamata ellenére ma is élénken él a köztudatban.

Az irtástérületet az 1782–1785 között felvett I. katonai felmérés, és az 1819–1869 között készült II. katonai felmérés térképe még nem ábrázolta. Ugyanez mondható Jósvafő 1868-ban felvételezett első kataszteri térképére is. Ezen a kéziratban fennmaradt térképlapon feltüntették a terület természetbeni állapotát (H.W. = Hochwald = szálerdő) és tulajdonosának, Vatai Bálintnak a nevét. Az irtástérület első térképi ábrázolása a III. katonai felmérés (1869–1887) térképén bukkan fel. A „Farkas lyuk” felirat feletti völgyhajlatban egyértelműen felismerhető az irtástérület. Jósvafő múltjának egyik legavatottabb ismerője, id. Jóna Albert azt feltételezi, hogy az irtástérületet legalább az 1920-as évekig szántóként hasznosíthatták.

*A Kaffka-rét első ismert térképi ábrázolása a 19. század végéről
(Forrás: III. katonai felmérés térképe, 1880-as évek)*

A terület a Baradla jósmafői szakaszának feltárását követően, a tároshajtás tervezése idején, az 1920-as évek közepén került előtérbe. A jósmafői legenda szerint ugyanis Kaffka Péter ott táborozott. Ennek pontos időpontja azonban nem ismert. Az viszont tudott, hogy 1927 őszén, a tároshajtás megkezdése idejében már felépült a „vezetői” ház a táro közelében. Attól kezdve ott lakott, onnan irányította a munkát.

Kaffka a tároshajtás mellett további nagy terveket szőtt. Ő volt az, aki először kimondta, hogy a barlangból kifolyó vizet egy gáttal vissza kell duzzasztani, és így a Hámori-tóval vetekedő tengerszem hozható létre. A tavon majd lehet csónakázni, strandolni, a körülötte létrehozandó parkban pihenni, sétálni, teniszezni, üdülőtelepet kialakítani, szállodát építeni, egy vízierőmű segítségével pedig a barlang világítása is megoldható. Ezt ő vázlatosan meg is tervezhette, de ebből csak egy publikált rajz maradt meg, amin a szálloda és a tó látszik.

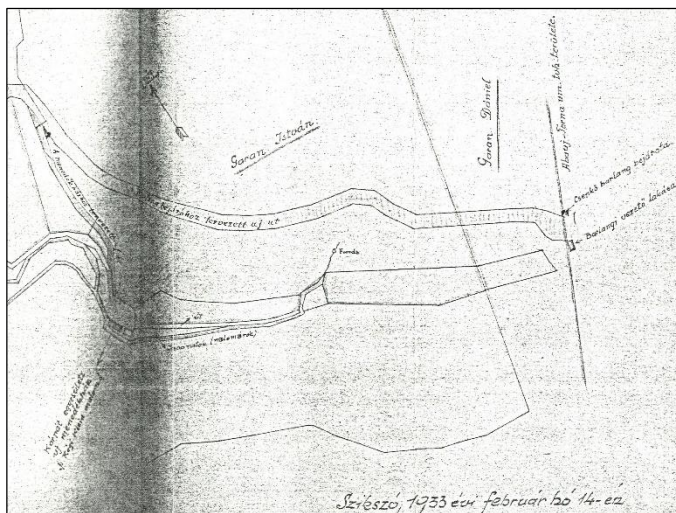
Annak érdekében, hogy a terveit meg tudja valósítani, Kaffka még a tárónyitás előtt, 1927. május 20-án elővételi jogot szerzett Garan Miklós, Garan Dániel és Klein Antal jósmafői lakosok 60 kataszteri hold kiterjedésű ingatlanára, 400 pengős opciós áron. 1929 júniusában arról írtak az újságok, hogy a területet Kaffka az MKE Gömöri Osztályának adja el, míg szeptemberben már arról, hogy Hadik János Abaúj vármegye törvényhatóságához indítványt nyújtott be, hogy a területet a vármegye 10 éves részletre vegye meg. Az igazsághoz tartozik az, hogy ebből 2 kataszteri hold biztosan Kaffka tulajdona lett, amit később eladott a Magyarországi Kárpát Egyesületnek, akik azonban erről lemondtak, és azt 1929-ben Abaúj vármegye törvényhatósága vette meg, a területhez kapcsolódó egyéb jogokkal együtt. De a vétel húzódott, Hadik 1932-ben elhunyt, az alispán pedig fedezet hiányában lemondott a vármegye elővásárlási jogáról (SZÉKELY 2023). A terület nagysága, a vételár a hírekben állandóan változott, így az eredeti szerződések hiányában, 90 év után nehéz megállapítani a valós adatokat.

Egy dokumentum azonban ismert, ami némi információt adhat a tényleges adás-vétel kérdéséhez. Ugyanis, a szikszói Állami Építészeti Hivatal által 1933. február 14-én hitelesített, kataszteri (1:2 880) léptékű, a barlang jósmafői bejáratához tervezett, és építés alatt álló út helyszínrajzán a terület tulajdonosainak neve is szerepel. A másolatban ismert térképlapon a barlang jósmafői bejáratánál és a vezetői háznál meghúzott határvonal egyik oldalán Garan Dániel, míg a másikon Abaúj-Torna vármegye neve van feltüntetve. A vármegye tulajdonjogát támasztja alá VIGYÁZÓ (1934) írása, amelyben rögzítette az adásvétel és a bekebelezés dátumát is:

„d) A Jósmafői (ú. n. új) bejárat az edelényi kir. járásbírósnágnál őrzött jósmafői telek jegyzőkönyvben felvett 2 kat. holdnyi ingatlanra (erdő a Farkaslyukban) nyílik és a barlangvezetői kis lakóépülettel együtt Abaúj-Torna vármegye közönségének telekkönyvi tulajdona (adás-vétel 1930. július 8., bekebelezés 1932. II. 7.). Az ingatlan tehermentes.”

Ezen írás és a VIGYÁZÓ (1935) féle jelentés melléklete a vármegye további területekre – így a Kaffka-rétre is – vonatkozó haszonélvezeti jogát is tartalmazta: *„Ugyancsak a vármegyét illeti és javára telekkönyvileg is bekebelezetett a 454. sz. jósmafői*

telekjegyzőkönyvben a 3. és 4. sorsz. 1208/10. és 1213/6. hrsz. Garan Dániel-féle, továbbá a 173. sz. jósvafői telekjegyzőkönyvben az 1. sorsz. és 1212. hrsz. Garan Miklós, István stb.-féle ingatlanok terheként: az ezen jószágtestek alatt húzódó aggteleki barlangnak az új jósvafői bejáratával kapcsolatos összes feltárt és még később feltárandó barlangágaira vonatkozó s örök időre szóló, korlátlan és elidegeníthető haszonélvezeti szolgalmi jog.”

*A Törőfej-völgy és környéke a szécsői Állami Építészeti Hivatal 1933. évi térképén
(Forrás: VIGYÁZÓ 1935, 51. sz. melléklet)*

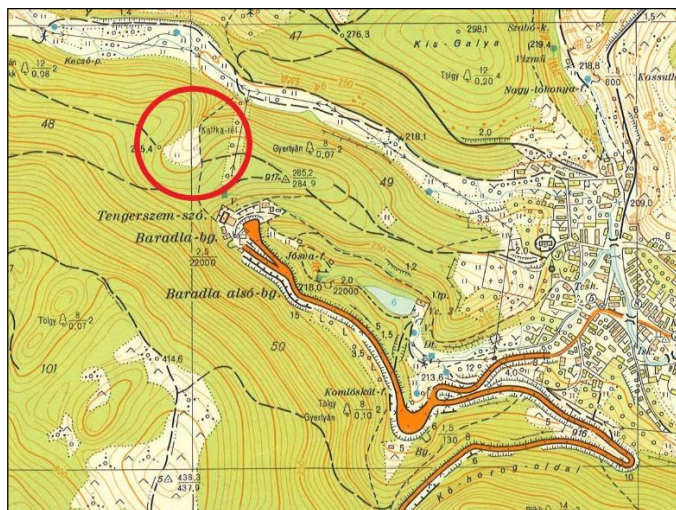
Az 1937-es jósvafői kataszteri térképen sajátos módon nem tüntették fel a Kaffka-rétet, de az kiderül, hogy az irtásterület két ingatlant érint (köztük a fenti, haszonélvezeti-szolgalmi joggal terhelt ingatlant): a völgyhajlattól nyugatra Garan Bertalan (Garan Dániel fia), Garan Béla és Koto Ráfáélné született Garan Borbála 1/3-1/3 tulajdonú arányú, erdő művelési ágú ingatlanát, míg a völgyhajlattól keletre Garan Miklós, és felesége, Ludman Ilona 1/2-1/2 tulajdonú arányú, szintén erdő művelési ágban nyilvántartott ingatlanát.

A területet az 1940-es évek végén, az Adorján Mária féle fotó készítése idején, már kaszálóként hasznosították. A képen egyébként a két ismeretlen személy mellett, földön ülve id. Jóna Albert nagymamája, Jóna Lászlóné született Jóna Eszter látható.

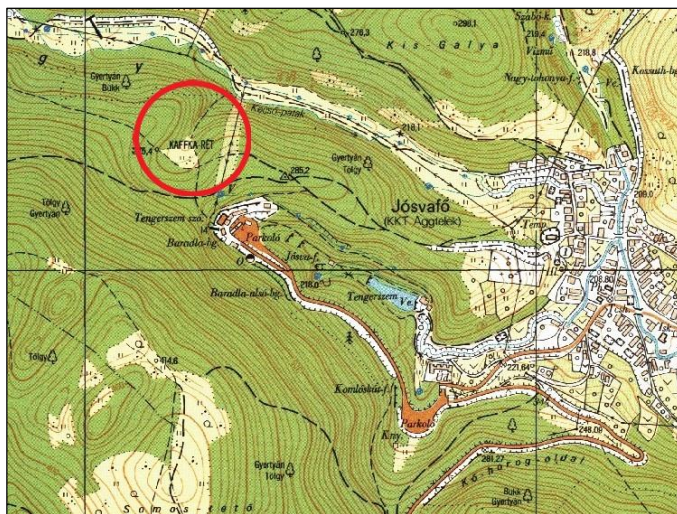
A már rétként hasznosított területet a korábbi szántóművelés után (az 1937-es kataszteri térkép nyomán ismert birtokhatár mentén) még sokáig (évtizedekig), jól láthatóan egy kb. észak-déli irányban futó elválasztó barázda osztotta ketté.

*A Kaffka-rét az 1940-es évek végén
(Fotó: Adorján Mária; id. Jóna Albert archívumából)*

*A Kaffka-rét térképi ábrázolása az 1960-as években
(Forrás: Gauss-Krüger vetületű topográfiai térkép, 1966)*

*A Kaffka-rét térképi ábrázolása az 1990-es években
(Forrás: EOY vetületű topográfiai térkép, 1993)*

A terület régi, de semmilyen térképen nem szereplő neve az „Antal keresztje” volt, de id. Jóna Albert, akitől származik ez az adat, nem ismeri a név eredetét. A ma használatos „Kaffka-rét” elnevezés feltehetően az egykori Kaffka-féle sátrazás emlékeként fennmaradt szóhasználat alapján került térképre (SZÉKELY 2023), hiszen a térképészek a névanyag összeállításánál a régi térképeket és a helyi névhasználatot veszik mindig figyelembe.

A „Kaffka-rét” név az 1966-ban megjelent, a rendszerváltásig titkos térképként kezelt 1:10 000-es léptékű térképlapon tűnt fel. A térkép korlátozott használata miatt erről azonban kevesen vettek tudomást, de a névhasználatot a helyiek fenntartották. Az elnevezés a Kartográfia kiadásában 2003-ban megjelent, bárki számára elérhető, a Gömör–Tornai-karszt 1:40 000-es léptékű turistaatlasza alapján vált általánossá.

Székeley Kinga – Szmorad Ferenc

Irodalom:

- SZÉKELY K. (2023): Kaffka Péter a barlangkutató–építész. – Magánkiadás, Budapest, 270 pp.
VIGYÁZÓ J. (1934): Az aggteleki cseppkőbarlang korszerű fejlesztésének gyakorlati megoldása. Örökbérleti szerződés. – Turistaság és Alpinizmus **24(5)**: 147–149.
VIGYÁZÓ J. (1935): Emlékirat az Aggteleki-cseppkőbarlangról (1932–1935). Melléklet 24. 25. a. b. 51. – Kézirat, ANP Igazgatóság, Jószafo.

Miért éppen Jósvafő?

A címadó rovat idej történetének megírására Kovalóczy Györgyöt kérték meg a rovatgazdák. A szerző írásából az olvasók egyrészt megismerhetik Gyuri Jósvafőhöz való kötődésének krónikáját. Másrészt választ kaphatnak arra kérdésre is, hogy harminc éve a település kecső-szögi részében található, József Attila utcai lakóház milyen körülmények között került a tulajdonukba.

Berecz Béla barátom megtisztelő kérdésére a rövid válasz nagyon egyszerű: először a barlangok miatt, aztán minden más miatt kötődtem Jósvafőhöz, de ez bizonyára kevés lenne, ezért kicsit visszakanyarodok a távoli múltba.

Az általános iskola utolsó osztályát 1968 őszén kezdtem (ebben az évben sokkal izgalmasabb dolgok is történtek, ám azokban zsenge korom okán nem vettem részt). Óbudán laktunk szüleimmel, nővéremmel egy négyemeletes, soklakásos bérházban a Mátyás-hegy déli lábánál, az úgynevezett „városi házak” egyikében, ahol akkoriban a Ratkó-korszakban született rengeteg gyerek lófrált az utcákon és a játszótéren. Közülük ketten is a Szabó József Geológiai Technikumba jártak. Velük, nagyobb gyerekekkel fedeztük fel a közeli Mátyás-hegyi-kőfejtőben a kisebb-nagyobb izgalmas sziklát és üregeket (itt kezdődött a dolog a barlangokkal). Kovács Gábor geológus tanonc egy szép őszi napon az osztálytársaival elvitt néhányunkat, kisebbeket a Ferenc-hegyi-barlangba. Karbidlámpával világítottunk, kúsztunk-másztunk a hasadékokban, a geós diákok barlangász és geológus dalokat énekeltek, én pedig azon nyomban elhatároztam, hogy a geológiai technikumban fogok továbbtanulni, barlangász és geológus leszek. Az a karbidlámpa ma a polcomon pihen.

Miután otthon közöltem a tervemet, szüleim és tanárain erősen próbáltak lebeszélni erről az örültségről. Jó tanuló voltam, gimnáziumba szántak, az Árpád Gimnázium öt perc sétára volt a lakásunktól, elég lett volna csengetésre felkelni, a technikum viszont 23 villamos megálló, két átszállás, bő egy óra. Makacs voltam, technikumi diák lettem. A középiskolában, ami néhány év alatt szakközépiskolává formálódott (csak Szablyár Péter és társai büszkélkedhettek azzal, hogy ők még technikumba jártak) osztálytársak lettünk Schmidt Ferivel, Maucha Laci, a VITUKI Jósvafői Karsztvízkutató Állomás vezetőjének unokaöccsével.

Ferikével – ő is óbudai lévén – együtt bumliztunk át a városon iskolába menet-jövet, közben hamar eldöntöttük, hogy barlangokba is kellene járnunk, nem csak iskolába. Ezt követően kevés olyan vasárnap maradt, amit nem valamelyik budai-hegységi barlangban – Ferenc-hegyi-, Szemlő-hegyi- és Mátyás-hegyi-barlang, solymári Ördöglyuk – töltöttünk. Szombaton is mentünk volna, de akkor még nem találták fel a szabad szombatot.

A geológiai technikumai és szakközépiskolai diákoknak nyáron egy hónapos kötelező szakmai gyakorlatot kellett teljesíteniük, melynek helyszíne a kettőnk esetében eleve elrendeltetetten Jószaő volt, ahol Ferike szerint sokkal nagyobb barlangok vannak, mint amikben mi addig jártunk (és tényleg). Akkor, 1970-ben gyakorlatozott velünk Wehovszky Zsóka az utolsó technikumai évfolyam diákjaként, és már itt voltak a kutató legendás alakjai, Adamkó Péter és Kérdő Péter is. Adamkó, amikor nem volt olyan állapotban, hogy lejusson a szállására, a völgyi kis házba, akkor az emeletes ágyon felettem aludt, én meg akkor alatta nem. Cserébe, mint ágytársak elég jól összebarátkoztunk, szinte szó szerint a szárnya alá vett.

Jószaő – és nem csak a barlangok – nekünk városi gyerekeknek életre szóló élményt nyújtott, a falu, a falubeliek, a tehéncsorda, a tehénlepény, a focimeccs (a nagy zakó, amiről már többen megemlékeztek), a diáktársak, a földtani térképező munka. A jószaői kocsmában söröztem életemben először, és itt voltam először boldog diákszerelmes. És persze a barlangok! A Baradlában a televízió éppen filmet forgatott, mi tartottuk a lámpákat hozzá, amiért még fizetést (!) is kaptunk, életem első mellékjövédelmét, mert hogy a szakmai gyakorlatért kaptuk a főfizetést, mint a VITUKI (Vizgazdálkodási Tudományos Kutató Intézet) alkalmazottai. 1970-ben 15 évesen két fizetés egyidőben, amikor egy is nagyon nagy dolog volt! A nyugdíjkor eléérésekor derült ki, hogy abban az időben még tisztességes kifizetői bevallások lévén, mindkettő szolgálati időnek minősült – de hol volt még akkor a nyugdíj!

*Terepi gyakorlaton 1970-ben
(Kovalóczy György archívumából)*

Másodikos korunkban ugyanúgy történt minden, mint az elsöben: évközben Budai-hegység, nyáron szakmai gyakorlat Jósvalfön. Harmadikban szintén. Ferikének és Maucha Lacinak köszönhetően én mindhárom szakmai gyakorlatomat Jósvalfön teljesíthettem. Tizenévesen három év, három nyár Jósvalfön, megszámlálhatatlan meghatározó életélménnyel.

Jósvalfön a szülői gondoskodást és dorgálást Bözsi nénitől, a barlangászok öreganyjától kaptuk, ő főzött ránk és ő szedett ráncba bennünket, ha kellett. Kellott. Egyszer Bözsi néni éktelen haragra lobbant: talán valamelyikünk szová tette, hogy legyenek vannak a húsgombócban, vagy észrevette, hogy megdézsmáltuk a lisztkészletét, ki tudja már. A liszt ugyanis a vasárnapi ebédünkhöz kellett, mert Bözsi néni vasárnap csak otthon főzött, a vasárnapi ebédünket magunknak kellett megoldanunk, például légiós kenyérrel, melynek receptje: liszt, víz, só, lepényforma, villanytűzhely platni, a készítmény széle ráégett a platnira, a belseje csiriz, kettő között az ebéd. Bözsi néni mérgeben kikergetett bennünket a konyhából, és utánunk hajította a söprűjét, ami engem pontosan homlokodon talált (Bözsi néni dartsban és gerelyhajításban is jó lett volna). Lett nagy dudor, lett nagy sópánkodás, miért vagyok olyan bolond, hogy hátranézek, amikor repül a söprű, és lett nagy jólét, mert attól kezdve kárpothásként Bözsi nénitől én kaptam a legtöbb jót és a legjobb falatokat.

Az élelmezésünk másik jelentős tétele volt a magunk szedte gomba. Városi gyerekeként eleinte fogalmunk sem volt, hogy melyik ehető, melyik nem, míg a kutatóállomás könyvtárában nem találtunk egy remek gombahatározó könyvet, nagyon szép képekkel illusztrálva. Egyetlen hibája volt, hogy szlovákul íródott. Valaki kiderítette, hogy a „dobra jedla huba” a jó ehető gomba, innen már gyorsan ment, sok jó gombának nanutunk meg a szlovák nevét.

Kevésbé jelentős és kevésbé szapora tételt jelentettek a kutatóhoz vezető középső út menti búzatáblákon szedegetett puha búzaszemek. Minden ehető megbecsültünk – a krumpliföldröket nem említtem – mert magunknak kellett gondoskodnunk a reggeliről és a vacsoráról is (fizetést csak utólag kaptunk, a zsebpénz meg máshol folyt el).

No és a csillagok! Igaz, hogy a barlangász himnuszban ez áll: „*a patak nem hozza el nekünk a csillagok nesztét*”, de tudja meg mindenki, az is, aki csak a föld alatt jár, hogy a kutatóállomáson a csillagok is sokkal fényesebben ragyognak, mint bárhol máshol. A barlangászokon kívül ezért csillagászok is gyakran jártak a kutatóba, Bartha Lajos anno például távcsövel a szeme előtt szállt ki az autójából, inkább nézte a csillagokat, mint, hogy hova lép.

Harmadik után már mi voltunk a nagy fiúk, Ivanovics Iván barátommal gondoltunk egy merészet, hoztunk magunkkal egy motorkerékpárt a nyári gyakorlatra. Korengedménnyel megszereztük a jogosítványt, aztán Budapesten vettünk egy olcsó Csepel motorkerékpárt. Forgalmija nem lévén, gyalog kitoltuk a Keleti pályaudvarra, feladtuk vonattal, a Jósvalfő–Aggtelek vasútállomásra pedig a kertek alatt felsunnyogtunk vele a kutatóba. Gumicsizmát húztunk, hogy valamelyest hasonlítsunk a motocross versenyzőkhöz, és amikor éppen nem javítottuk a motort,

akkor bőszen száguldoztunk hegyen-völgyön át. Többet javítottunk, mint motoroztunk, ezért vissza már nem utaztattuk, levittük a vasútállomásra és otthagytuk. Valaki bizonyára nézegette egy darabig, aztán elvitte, szép piros volt.

*Megfáradt diákcsoport a Tohonya-völgyben 1973-ban
(Kovalóczy György archívumából)*

Értek más veszteségek is. Volt egy igazi farmernadrágom (édesanyám gyerekkori barátnője az USA-ban élt, a nálam egy évvel idősebb fia kinőtt ruháit viseltem). Nagyon büszke voltam rá, tettem is egy felelőtlen ígéretet, hogy le sem veszem egy hónapig, amíg Jósvafőn leszek. Ferike csatlakozott hozzám, egy hónapig ruhástól fürödtünk a Tohonya-patakban. Ekkor bíztak meg, hogy vigyek fel a faluból a kutatóba egy nagy autó akkumulátort. Rám adták a fém hordkeretet, rá az akkut. A nagy cipekedésben azonban nem vettem észre, hogy az akkuból a nadrágszáramra csepeg a kénsav, szép nagy lukakat marva benne. Egyetlen nadrágom lévén abban utaztam haza, a pesti polgárok megrökönyödésére a Keletitől Óbudáig (akkor még nem volt divat a lyukas, szakadt farmer).

A középiskola negyedik osztálya után a szakmagyakorlás már az Életben folytatódott, de még megfogadtuk néhányan, hogy ha leérettségizünk, akkor gyalog megyünk el Jósvafőre. Indulás Húvösvölgyből, aztán Budai-hegység, Pilis, Börzsöny, Cserhát, Mátra, Bükk, Aggteleki-hegység, Jósvafő, Antal bácsi szénapadlása, kocsmá, re- és degenerálódás (kettő Krén Zsuzsával csak Nagybatonyban tudtunk csatlakozni, mert

közbejött az egyetemi felvételi, a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetemen Bányamérnöki Karán ő hidrogeológus, én bányageológus lettem).

Egyetemi éveim alatt a geológia maradt, viszont háttérbe szorult a barlangászkodás. Érdeklődésem inkább a magas hegyek irányába terelődött, Miskolchoz közel volt a Tátra, tavasszal, ősszel hegyet másztunk, magashegyi túráztunk, télen síztünk.

Néha azért még egyetemi hallgató koromban is elvetődtem Jósvafőre, aztán katonaság, családalapítás, munka. Három gyerekem született, kisgimnazista korukban mindháromnak szerveztem Jósvafőre osztálykirándulást. Mosolyogva néztem, ahogy a városi gyerekek nagy hátizsákot cipelnek fel a kutatóba, annak is a padlására, ahol aludtak, mintha magamat láttam volna húszegynéhány évvel korábban.

Bányageológusi pályafutásomat Balatonalmádiban, a Bauxitkutató Vállaltnál kezdtem, mint nyersanyag kutató, majd a bányászat kényszerű befejezése óta építésföldtani-vízföldtani szakértőként tevékenykedek mind a mai napig.

Ebben a minőségemben kért fel Dienes Endre 1991-ben az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság akkori igazgató helyettese, hogy vizsgálná-e meg a kiszáradófélben lévő keleméri Mohos-tavak vízpótlási lehetőségeit.

Dienes Bandival az egyetemről ismertük egymást, ő negyedéves volt, amikor én elsős. Bányamérnök diákhagyomány szerint a negyedévesek vezették be az elsős „balekokat” az egyetemi életbe. Későbbi felesége, Bányász Margit tankörtársam és jó barátnőm volt. A selmeci diákhagyományok az UNESCO szellemi kulturális örökség nemzeti jegyzékében szerepelnek, ahogy az Aggteleki- és a Szlovák-karszt barlangjai az UNESCO Világörökség része.

Bandi tudott az én jósvafői kötődésemről, meghívott lakhelyére a nemzeti parki szolgálati lakásába – Antal bácsi hajdani portájára –, amihez sok kedves emlékem fűződik. Így nagy örömmel töltöttem el újra néhány napot a faluban, és néztem fel vágyakozva a régi szénapadlásra. Felelevenedett a sok szép élmény, újra találkoztam régi barátokkal, akik itt éltek, akik már házat vásároltak Jósvafőn, többek között Borzsák Péterrel (lásd: Jósvafői Helytörténeti Füzetek 44. szám). Péterrel sokat beszélgettünk az öreg házakról, mennyi örömet ad és mennyi gondoskodást vár egy régi parasztház. Kedvet kaptam jósvafői háztulajdonosnak lenni.

Újra találkoztam Bözsi nénivel, rögtön megismert, noha már régen lelohadt a homlokokról a különös ismertetőjel. Elmondtam, hogy szívesen vennék házat Jósvafőn, ő pedig elmondta, hogy van egy ház – Jánoskám (Dely János) szülőháza – a Kecső-szögben, amit ugyan már nem használ a gazdája, de nem is adja el, hiába próbálkoztak vele többen is.

A ház 1983-ban került Szebenyi László, Szebenyi Andrea édesapjának tulajdonába. Andrea is geós diák volt, ő is itt gyakorlatozott, ő is megszerette a falut, eredeti szándéka szerint ideköltözött volna, de az élete másként alakult, férjhez ment, családja lett, máshol telepedett le. Az erősen leromlott Dely-porta felújítását édesapja megkezdte, majd főként egészségügyi okok miatt abbahagyta.

*Az egykori Dely-porta 1983-ban
(Kovalóczy György archívumából)*

*Az egykori Dely-porta belső udvara 1983-ban
(Kovalóczy György archívumából)*

Felkerestem hát Szebenyi Laci bácsit Budapesten a Mester utcában, hogy megvenném a házat, ám nekem sem adta. Néhány hét múlva újra meglátogattam: „*Erre jártam, hogy tetszenek lenni?*” Barátságosan elbeszélgettünk Jósvafőről, családról, egészségről, csak házvásárlásról nem, mert arról minek? Aztán néhány hét múlva ismét, majd ismét még néhányszor. Gyakran „jártam arra”, míg egyszer csak egy kávé mellett megkérdezte, hogy megvenném-e még a házat. Nagyon dobogott a szívem, hát persze, mi másért innám azt a sok kávé.

Sokba került (1993. májusában 550 ezer forint), de nem alkudtam, noha nem volt annyi pénzem. Társakat kerestem és találtam: Tóth Laci miskolci bányamérnök barátomat és Lócsei Jóskát, aki akkortájt fejezte be a jósvafői templom kazettás mennyezetének restaurálását, és aki Tóth Lacival is jó barátságban állt. Mit ad Isten, munkája közben ő is megszerette Jósvafőt, örült a felajánlott rész tulajdonnak. Aztán aludt rá egyet-kettőt és inkább saját telket vásárolt magának Bak Gyuláékkal szemben, a Tohonya-patak jobb partján, így Tóth Lacival ketten vettük meg a Dely-portát, éppen 30 évvel ezelőtt.

A jósvafői régi épületeket az Ybl Miklós Műszaki Főiskola Értékkörző Tudományos Diák- és Baráti Köre mérte fel és rajzolta le 1993 nyarán. A ház történetét 2004-ben Szablyár Péter is megírta a Jósvafői Helytörténeti Füzetek 20. számában.

„Az 1868-as kataszteri térképen 87-es számmal itt már lakóházat jelöltek a mai épület helyén. Jelen formájában a 19. század végén épült. A ház eredetileg zsufedéssel épült mely 1914. áprilisában leégett, azóta a ház cserépfedésű. A három traktusos épület közepén volt a konyha (pitar), mely az utcáról is megközelíthető volt. Az ajtó helyén ma ablak van A pitarban szabad kéményes tűzhely volt, melyet később elbontottak és a helyiséget lakószobaként használták. A melléképület szervesen egybeépült a házzal. 1887-ben Dely Rafael és neje, Dely Julianna vásárolta meg, ettől kezdve 1983-ig a Dely Család tulajdona (Dely György, Dely Imre, Dely Irma, Dely Zsuzsanna, Dely János).”

Tóth Lacival folytattuk a ház felújítását, elkészítettük a padló- és fallburkolatokat, bevezettük a vizet, szennyvizet, gázt (akkoriban kedvezménytel ösztönözték rá), konyhát, fürdőszobát alakítottunk ki, letakarítottuk a ház mögötti sziklafalat, az egykori kőfejtő bányafalát, rendeztük a kertet. Bözsi néni, míg egészsége engedte, visszajárt a Dely-portára veteményezni és leszedni a gyümölcsöt. A ház felújítása és karbantartása idővel összefolyt, dolog mindig akadt és akad ma is (Borzák Péter megmondta előre, hogy így lesz).

*id. Kovalóczy György és a Kovalóczy-család a ház udvarán 1993 nyarán
(Fotó: Kovalóczy György)*

*Bányafal a kertben
(Fotó: Kovalóczy György)*

JÓSVAFŐI HELYTÖRTÉNETI FÜZETEK 48.

1995-ben Dienes Bandi új ötlettel keresett meg bennünket, immár „jósmafői polgárokat”, vegyük meg a Borsodi Szénbányák árverésre kínált jósmafői üdülőjét, a „szanatóriumot”. Neki ehhez egyedül nem volt sem elég bátorsága, sem elég pénze, három bányamérnök azonban már csak ér valamit. A vétel és a cégalapítás is megvalósult (senki mást nem érdekelt az árverés), a terveink azonban cseppet sem, talán emiatt nem volt más ajánlattevő. A barlangterápia 1996-tól 2017-ig tartó húszéves kálváriáját a Jósmafői Helytörténeti Füzetek 42. és 43. számában örökítettem meg, szíves érdeklődés esetén ott olvasható.

A kecső-szögi ház azonban annál több örömet nyújt, néhány napot-hetet minden évben itt töltöttem felcseperedő családommal. Itt voltunk a Kossuth Emléknapokon, az összes Jósmafői Falunapon kivétel nélkül, itt töltöttünk több szilvesztert és farsangot, és ha módunk van rá, azóta is szívesen jövünk Jósmafőre. Időnként jönnek a gyermekeink és barátaink is, néha átengedjük nekik a házunkat.

*A Kossuth Emléknapok résztvevői 1992-ben
(Berez Béla archívumából)*

A falunapok idején előfordult, hogy a kert minden szegletében barátaink sátoroztak, tartottunk benne érettségi találkozót huszonakárhányan, és sok szép napot töltöttünk itt gyermekeinkkel is. A három közül a legkisebb – András – ma is szívesen jön Jósmafőre, immár a saját barátaival. Órá emlékeznek még néhányan a faluban, arra

amikor kisfiúként egy nagyon élethű felfújható vadkacsát úsztatott a Jósza-patakban, hosszú damilon a hídról. Többen feltették a szemüvegüket, hogy jól látnak-e.

Toldozgatjuk, foltozgatjuk, törődünk az öreg házzal, ragaszkodunk hozzá, együtt öregsünk, amíg csak erőnk, egészségünk, időnk engedi.

*A József Attila utcai porta 2006 telén
(Fotó: Kovalóczy György)*

Jósvafő eddigi utolsó fénykora akkortájt kezdődött, amikor 1991-ben felnőttként tértem vissza a faluba (persze nem emiatt). Engedtessek meg nekem, hogy néhány évszámmal és eseménnyel idézzem fel ezt a boldog korszakot azoknak, akik részesei voltak, és ismertessem azokkal, akiknek ez a meg nem élt történelem.

1989: Megalakul a Jósvafőért Baráti Kör.

1990: Jósvafő leválva Aggtelekről újra önálló falu, az első polgármester: Berecz Béla

1991: Létrejön a Jósvafőért Alapítvány.

1992: A Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat számos támogató segítségével megrendezi a Kossuth Emléknapokat.

1993: Az első Jósvafői Falunapok, amit még 19 követ.

1994: Szablyár Péter megnyitja a Jósvafői Tájházat.

JÓSVAFŐI HELYTÖRTÉNETI FÜZETEK 48.

A Kossuth Emléknapok legnagyobb értéke a tudomány szolgálatán túl az emberi, baráti kapcsolatok megteremtése volt a helybeliek, barlangászok és a Jósvafőhöz kötődő emberek között. A Jósvafőért Baráti Kör „gulyás parti”-t adott, melyen 100–150 résztvevő együtt evett-ivott, ismerkedett, barátkozott és érezte magát pompásan. E közösségi összejövetel nagy sikere adott kezdő lökést a falunapok megszervezésére, melyek messze földön híressé tették Jósvafőt, a természeti kincsein túl főleg a gazdag programokkal.

A parókia színpadán és a református templomban nemzetközi hírű előadóművészek léptek fel, így a teljesség igénye nélkül: a Miskolci Dixieland Band, Sebő Ferenc, Ferenczi György és a Rackajam, Illényi Katica, Deseő Csaba, Hot Jazz Band, Budapest Ragtime Band, Pege Aladár, nem utolsósorban a Jósvafői Színjátszó Kör és a Jósvafői Népdalkör, akik Franciaországban is felléptek! Felejthetetlen élmények a közösséget teremtő vetélkedők, erőpróbák, patakfutás stb., a falunapok története megérdemelne és bőven kitöltene egy teljes Jósvafői Helytörténeti Füzetet.

A Kossuth Emléknapok és a Jósvafői Falunapok óriási közösségi élményt nyújtottak mindannyiunknak, hálás vagyok, hogy mindezeknek részese lehettem.

*Kovalóczy György és Kovács Sándor a Szőlőhegyen 2004-ben
(Kovalóczy György archívumából)*

Önálló füzetbe kíváncsoznak a jósvafői farsangok, télüzések, szürettek, gulyás-, bor- és pálinkaversenyek, melyek nagyobb részén szintén volt alkalmam együtt lenni azzal a közösséggel, amelyik a szívemhez nőtt. Egy alkalommal zsűritagja voltam a pálinkaversenynek is (de erről nem sok emlékem maradt).

*Farsang 2006-ban
(Fotó: Kovalóczy György)*

2010: Menesztik Salamon Gábort, a Jósvafői Falunapokat tevékenyen támogató Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság igazgatóját, a színjátszó kör meghatározó tagját.

2012: Az utolsó, a 20. falunapok.

2013: Szabylár Péter a közösségteremtő és szervező, örökre távozik (életének 66. évében).

2014: A falu új polgármestert választ Garan Béla helyett, aki hosszú éveken át volt a falunapok támogatója és aktív résztvevője.

Ma már se falunapok, se színjátszó kör, se népdalkör. Több, mint 10 év telt el az utolsó falunapok óta. Néhány éve a Jósvafőért Alapítvány a hajdani szép napokra emlékezve július végén baráti összejövetelt tart, de a többszáz, jósvafői és Jósvafőhöz kötődő embernek szórakozást, örömet és barátságot adó nagy rendezvények lassan a múlt homályába vesznek (sajnos az emberi közösség nem olyan természeti érték, amit nagyon igyekeznénk megvédeni). Ezekre az összejövetelekre is el-eljárom, szívesen merengek el a múlton, örömmel nézem meg újra és újra a színjátszó kör előadásait

felvételről, koccintok az élők egészségére és a holtak emlékére. A falu közössége is változik, megjelennek az országos trendek, átalakulnak az emberi kapcsolatok.

A „Miért éppen Jósvafő?” rovat egyik szempontja a helyi emberekhez fűződő kapcsolat bemutatása, röviden hát írok erről is: jövőre lépek be életem 70. esztendejébe, így talán érthető, hogy elsősorban azokhoz vonzódok, akik itt voltak már 30, 40, 50 éve is, akik átélték, tudják, értik mindazt, amit gondolok, és emlékeznek arra, amit most papírra vetettem.

Nagy terveim már nincsenek, csak sok kicsi: élvezni a falu, a patakok, források, barlangok világát, a barátságot. Minden alkalommal felsétálni az egykori kutatóhoz, de legalább a Tohonya-szurdokba, emlékezni a geós diákéveinkre, a közösségi eseményekre, betérni a kocsmába meghallgatni a legfrissebb híreket, elsétálni Bőzsi néni háza előtt, felmenni a temetőbe, elmerengeni a sírok között, letekinteni erre a gyönyörű fekvésű falura.

Az idén nyáron volt 53 éve, hogy először itt jártam, megszámlálhatatlan emlék, élmény, öröm köt a faluhoz, tájhoz, az időközben eltávozott és a most itt élő emberekhez. Szerencsés vagyok, hogy ez a hely éppen Jósvafő!

*Kovalóczy György és Krén Zsuzsa 2022-ben
(Fotó: Istenes Judit)*

Kovalóczy György

Irodalom:

SZABLYÁR P. (2004): Jósvafői porták. – Jósvafői Helytörténeti Füzetek **20**: 38–59.

A Ló nevű rendőr Aggtelekről

A hatvanas-hetvenes években Aggtelek és Jósfaő környékén, de a környékbeli falvakban is, a határ közelsége miatt kötelező volt mindenkinek a személyi igazolvány hordása, még ha nyilvánvalóan helyi lakos volt is az illető, és szántani-vetni ment a mezőre. Ugyan a helyi lakosok nem sokat törődtek ily dőreséggel, mindenféle hivatalos passzus nélkül baktattak földjeiket művelni vagy a mezőre kaszálni. Nem nagyon hallottunk olyanról, hogy a hivatalos személyi papírok hiánya miatt a határőrsre szekerestül, lovastul helyi embert előállítottak volna.

Turisták viszont biztos igazoltatásra számíthattak, ha elhagyták az idegenforgalmi övezetet, a turistalátványosságként üzemeltett barlang környékét. Legfőképpen az erdőben járva-kelve volt igen fontos idegen halandónál a passzus megléte. Mi, barlangászok is cipeltük magunkkal a személyit, legfőképpen akkor, amikor újonnan bevonult, úgynevezett „kopasz” határőr állomány érkezett a környékre. Mi, az erdő vadonjához szokott barlangászok sokszor éjjel is lámpa nélkül bóklásztunk a rengetegben. Ellenben az újonc határőr katonák még akkor is félték, ha ott volt náluk az AK géppisztoly három teli tárral, táranként húsz éles lőszerrel, azaz hatvan tölténnyel. Ennyivel akár kisebb helyi háborút is meg lehetett volna nyerni.

Egy alkalommal néhányan a bódvaszilasi kocsmából úgy éjfél tájban kissé kapatosan indultunk fel az Alsó-hegyre, a hegy tetején, a falutól kb. 5–6 kilométerre lévő, jó másfél órányi járásra lévő barlangász táborunkba, melyet az országhatártól néhány méterre létesítettünk az ország legmélyebb barlangjának kutatásakor. A falut már jócskán elhagyva jókedvünk is kissé csendesedett, vagy talán mégsem, amikor éles kiáltást hallottunk, valahonnan az erdei sötétségből: „Allj, ki vagy?!” A válasz nem maradt el: egyik jó humorú kutató társam Csernavölgyi Laci éles női hangon válaszolt: „Anyád, forró levessel!” Ezt követően éles, fémes kattanás hallatszott az erdőből, mindnyájan ismertük ezt a semmivel sem összetéveszthető hangot: a határőr csőre töltötte a géppisztolyt. Fele sem tréfa, mindhárman mélyfejjel vágódtunk hasra a sáros földön. Kiáltottunk, hogy ne lőj, ember, barlangászok vagyunk! Bizony egy hajszálon múlt, hogy nem lőtte ki ránk az egész tárat, mind a húsz löszert félelmében az erdőbe kitett újonc katona. Nagy nehezen tisztázódott a helyzet: az erdei úton a sötétben diverzánsoknak hitt minket. Vajon milyen kiképzést kaphattak ezek a határőrök, mielőtt kiengedték őket éjszakai járőrőrszemnek a sötét erdőbe? Pedig csak a baráti, a szocializmust építő Csehszlovákia határvidékén voltunk.

Egy másik, derűs hétköznap délelőtt Kubinyi László barátommal Jósfaőről a Tohonya-völgyben tartottunk felfelé a kutatóállomásra. Ő egyenesen Budapestről jött a déli busszal. Egyszer csak elénk pattant két határőr a Kossuth-barlang melletti bozótosból. „Okmányokat!” Csak ennyit mondtak. Az „Adj Isten!”-t vagy a „Jó napot!”-ot elfelejtették velük megtanítani a kiképző tiszték. Nálam volt személyi, de Kubinyinál semmilyen hitelt érdemlő okmány nem volt. Ilyenkor a protokoll szerint

be kellett volna őt kísérni az aggteleki határőrségre. Kiderült, hogy Laci barátom Budapesten hagyta minden igazolványát. A határőrök végül elengedtek minket, nem bilincseltek meg és nem is hívtak segítséget elfogásunkra. De visszafordítottak a falu felé, hogy menjünk át Aggtelekre és ott a körzeti rendőrnél, Csikó főtörzsőrmesternél jelentkezzen Laci. Így mást nem nagyon tehettünk, a következő menetrend szerinti buszjárárral átmentünk Aggtelekre. Amíg várakoztunk a nem sűrűn közlekedő járatra, betértünk a helyi falatozóba, ugyanis annak idején, diszkrét bájjal így hívták az útminti kocsmákat. Falatozás a legkritikább esetben történt ezekben a mélyen osztályon aluli csehókban. Itt vertük el a kényszerpihenő idejét. Természetesen fogyasztottunk pár sört némi stampedlivel, amíg megérkezett a busz. Aggtelken leszálltunk a benzinkútnál lévő buszmegállónál. A határőrök útmutatása alapján valahol arrafelé lakott a rendőr. Rögtön beleakadtunk egy nagydarab emberbe, akinek a nyakán „Y” alakban kidagadtak az erek, és szemlátomást rendőrnadrághoz hasonló mocskos gatyában volt. Kék nadrágja külső szélein vékony piros csik volt látható, de amúgy gumicsizmában és atlétatrikóban paradézott az emberünk.

Kubinyi Laci mindig is vagány polgárpukkasztó, kemény gyerek hírében állt, így hát póriasan megkérdezte a lődörgő polgártól:

– Hé, jó ember?! Nem tudja, hol lakik errefelé egy Ló nevű rendőr?

A szemlátomást helyi ember szinte nyájas udvariassággal visszakérdezett:

– Nem Csikó István rendőr főtörzsőrmestert keresi a fiatalúr?

Kubinyi végtelen pofátlanul azt válaszolta, hogy végül is, a csikó is egy ló. Erre Csikó rendőr fejének színe egy pillanat alatt a vörös zászló színéhez hasonlított és nyakán az Y alakú ütőér háromszorosára duzzadt. Ennek ellenére verés nélkül úsztuk meg az esetet, mivel Laci az első pofon elől jó reflexszel elugrott, és még pofátlanabban visszakérdezett:

– Miért, a csikó az nem a ló, kisebb korában?

Engem nem ért inzultus, pedig készen álltam arra, hogy dupla világcsúcsot futok százon, ha a helyzet úgy hozza. Isten tudja miért, az emberünk haragja egy pillanat alatt elszállt, és szinte kedélyesen kérdezte meg tőlünk:

– Miért keresnek engem a fiatal urak?

Később megtudtuk, hogy Csikó rendőr nagyon hírhedt volt a környéken. Nagyobb bűncselekmény nem nagyon esett a körzetében, csak kisebb lopások és kocsmai verekedések történtek. Ilyen kirívó bűncselekmények vizsgálatánál – ügyészi szakkifejezéssel élve – kényszervallatást és testi kényszert alkalmazott rendőrünk. Emiatt a környék kisebbségi lakossága erősen tartott az egyirányú rendőri kérdezz-felelektől.

Rendőr jelvényrel ellátott, alumínium bukósisakkal a fején Csikó főtörzs olyan volt, mint egy gépesített középkori lovag, aki 125-ös Danuvia motorkerékpárral robot a körzetében. Ezt a sisakot kocsmai ellenőrzések alatt se vette le a fejéről és ilyenkor csak egy stampedli rumot fogadott el feketekávéval, amit a pult szélénél állva, egy hajtásra ivott meg. Érdekes módon Deák Laci, a menetrend szerinti „járatos” faros

JÓSVAFŐI HELYTÖRTÉNETI FÜZETEK 48.

Ikarusz busz sofőrje is – amíg az utasok ki-beszálltak – ugyancsak rumos kávéét ivott. Balesete egyszer sem volt.

Később, amikor Aggtelken dolgoztam, megtudtam, hogy Csikó Pista feleségének leánykori neve Lovas Margit. Örök rejtély marad előttem, hogy az esketésnél a pap hogy nem röhögte el magát.

Az aggteleki-jósvafői ötéves otlétem során Csikó Pistával tegező viszonyba kerültem. Potom pénzért megvettem tőle agyonhasznált, leselejtezett 125-ös Danuvia rendőrségi motorkerékpárját, amivel rendszám és jogositvány nélkül közlekedtem a környéken. Főútra ugyan csak ritkán merészkedtem ki, de Jósvafőre azért szinte naponként lemotoroztam. Mindeközben Csikó Pista a látszat kedvéért, csak egyszer büntetett meg tíz forintra.

*Csikó István körzeti megbízott rendőr és Adamkó Péter a leselejtezett 125-ös rendőrségi Danuvia motorkerékpárral az 1970-es évek elején
(Fotó: Kutas Tamás)*

Adamkó Péter

Hajmeresztő kalandok a Kuriszlánban

A mese nem kifejezetten történeti műfaj, s talán furcsának tűnhet, hogy a jósvafői helytörténeti tanulmányok közé hogyan is kerül egy ilyen írás. Rendhagyó módon most mégis közreadunk egyet, elsősorban azért, mert az események Jósmafőn játszódnak, és egyrészt felelevenítenek egy valós „barlangos” történetet, másrészt egy kitalált, fikciós szál befűzésével az unokák szeme előtt (is) hőst faragnak egy hús-vér, jósvafői kötődésű nagyapából. A mese Szabó Géza ötletéből, 2021. karácsonyán született...

Kedves Gyerekek!

Amikor nemrég Jósmafőn jártam, eszembe jutott ez a réges-régi történet, és elhatároztam, hogy elmesélem nektek, hogy tudjátok ti is, kicsoda különleges kalandjaink voltak. Amikor ezek a hajmeresztő események történtek, akkorácskák voltunk, mint ti most, tán egy kicsit kisebbek, vagy nagyobbak: Kálmánnal és Boglárkával iskolába jártunk, de Emőke óvoda volt, a Tökkentyű pedig még meg sem született.

A kalandok Jósmafőn estek meg velünk. A tájat jól ismeritek, ha felmáztok a domboldalba, leültök a fűben és végigfuttatjátok a szemeteket a falu rendetlenül sorakozó házain, a temetőn meg a tömzsi templomtornyon, ugyanazt láthatjátok, amit akkoriban, történetünk idején láthatott volna, aki ugyanúgy üldögél ott. Az évtizedek persze nem teltek el nyom nélkül, de ami változott, az csak közelről látszik.

Mostanában Jósmafőn lépten-nyomon turistákba botlik az ember, akik a telefonjaikat meg a GPS-készülékeiket szorongatják, de akkoriban az utcákon végigsétálva barázdált arcú, napégette bőrű parasztemberekkel lehetett találkozni, akik a kapával vállunkon a Kecő- meg a Jósfa-völgy irányába baktattak, hogy a földjeiket műveljék. Azóta az oly nagy gonddal ápolt káposzta-, kukorica- és krumpliföldeket felverte a gaz, és földművesek is alig akadnak már. Még régebben, Nagyapánk legénykorában a fennsíkon nem lovak legeltek, hanem termőföldek voltak, melyek történetünk idején már eltűntek, de hírmondónak még a fennsík egy távoli szegletében maradt egy kis szőlőültetvény egy rozoga présházzal – ennek mára a nyoma sincs meg. Lent a faluban alig volt egy-egy autó, és a házak között mutatóba sem akadt, ami szépen kifestve, felújítva hirdette volna, hogy ott városi emberek vertek tanyát. A Sárkány-barlang előtt egy hosszú, rogyant vályogházban furcsa népek tanyáztak: mindenhová kifeszített szárítóköteleken tiritarka, gyűrött ruhákat lengetett a szél, a ház környékét ellepte a sok lim-lom, füstös képű cigányemberek üldögéltek a tornácon és a hegyoldalon szurtos purdésereg ricsajozott.

A faluban sokan tartottak tehenet, az utcákon tehenlepények jeleztek, merre hajtja ki a pásztor reggelente az állatokat. Más háziállatok is voltak Jósmafőn akkoriban, a disznóólban nem a tűzifát tárolták, hanem malacok rőfögtek, és a csűr sem azért állt a

ház mellett, hogy baráti társaságok poharazzanak benne, hanem széna, szalma, kukorica tárolására szolgált. Még méhei is voltak az egyik gazdának a Kőhorog alatt, ott sorakoztak a kaptárak a kert végében.

Hanem akad, ami azóta sem változott semmit: sáros képű, vidám kedvű barlangászok vonulnak át időnként a falun. Jósvafő utcáin időtlen idők óta feltűnik egy-egy kisebb-nagyobb csapat, a hátizsákjaikból sisakok, lámpák, gumicsizmák kandikálnak elő. Persze, mikor azok az elképesztő kalandok történtek, melybe mindjárt belekezdtek, kevesen hordtunk sisakot, és fejlámpa helyett karbidlámpával világítottunk, de a barlangászok ugyanolyan jókedvűen és fülig sárosan tértek vissza a felszínre föld alatti kirándulásaik után, mint mostanában.

A történet, amit elmesélni szándékozom, olyan régen történt, hogy még autónk sem volt, vonattal kellett Jósvafőre elvergődjünk. Ambi összepakolt nekünk, hátizsákokba gyömöszöltük minden motyónkat, ruhákat, sátrakat, hálózásokot – szerencsére a barlangász holmi nem sok helyet foglalt, az egész családi felszerelésünk összesen egy sisak és két karbidlámpa volt – és felkerekedtünk. Először eltrappoltunk a metróig, azzal utaztunk a Keleti pályaudvarra. Nagyapa, aki akkor még nem volt nagyapa, megvette a jegyeket, és felszálltunk a vonatra, ami Miskolcig vitt minket. A Tiszai pályaudvaron hosszú várakozás következett, de nem bántuk, Kálmánnal rohangálással és rendetlenkedéssel töltöttük az időt. Aztán elindult a következő vonatunk, ez már elvitt az Aggtelek–Jósvafő vasútállomásig, ami ugyan már a nevében Jósvafő, de attól elég messze van. Egy nagy, sárga színű buszba préseleedtünk, nem csak mi a hátizsákjainkkal, hanem a környék összes utazója, és a busz hamarosan befordult a Jósva völgyébe, és Szin, majd Szinpetri falvakat keresztezve elvitt Jósvafőre.

Akárhányszor jártunk Jósvafőn, első dolgunk az volt, hogy meglátogattuk Bözsi nénit. Bözsi néni egy nagyon kedves és barátságos parasztasszony volt, Ambiék még az ő fiatalkorukból ismerték, amikor még mi sem éltünk, és ők meg a Kutatóházba jártak barlangásztáborozni. Bözsi nene embere, a Jánoskám töltött Nagyapának egy pohárral a borából – hú, de bitang rossz volt, pedig milyen jó szívvel adta, Nagyapa lenyelte, nagy kínlódva igyekezett jó képet vágni hozzá, a felnőttek egy kicsit beszélgettek, aztán nekivágtunk a fennsíknak. Nem a faluba készültünk ugyanis, akkor még nem volt a miénk a Huszita-ház, hanem egy kutatótáborban szándékoztunk részt venni a Kuriszlánban, odáig kellett elcaplassunk a nagy hátizsákjainkat cipelve. Az út töbröket kerülgetve kanyarog a fennsík távoli szegletéig, jól esett a gyaloglás a hosszú vonatozás meg buszozás után.

A Kuriszlánban már állt a tábor, néhány rozoga sátor rejtőzött az erdő szélén, a fák árnyat adó hűvöse alatt, tízegynéhány lelkes, mindenre elszánt barlangkutató tanyázott bennük. A tábor mellett nyílt a Kuriszláni-víznyelő-barlang, ennek a feltárásán munkálkodtak nagy erővel. A Kuriszláni-víznyelő egy nehezen járható, csupa sáros barlangocska, a sziklák élesek, mint a kés, és aki belemerészkedik, az csurom vizesen tér vissza a felszínre, de egyszer valaki beleöntött egy vödörnyi zöld festéket, és néhány napra rá a Tohonya-patak vize zöldre változott. A zöld festék

becsurgott egy föld alatti patakba, és ismeretlen folyosókon át elfolydogált a Kossuth-barlangig, hogy a Tohonya-forrásban bukkanjon elő – zöldre festette a Tohonya-patakot, zöld lett még a Jósva is, a parasztemberek csak néztek, hogy mi az istencsapása ez. A tapasztalt barlangkutatók azonban tudták, hogy mitől zöldült be a patak – azért, mert a Kuriszlán és a Kossuth-barlang között soha-ember-nem-látta, feltáratlan barlang vezet! Nosza, elő a kalapácsokat, ásókat, csákányozzuk ki a Kuriszlán eltömődött mélyét, fedezzük fel az ismeretlen barlangot! Hát ezért jöttünk ebbe a barlangásztáborba, hogy részt vegyünk a feltáró kutatásban.

Azt persze, hogy milyen lélegzet-elállító kalandok várnak ránk, még nem sejtettük. Amit viszont tudtunk, hogy a sátrinkat fel kell állítsuk. A tábori szerszámkészletből Nagyapa kölcsönvett egy macsétát, ami egy hatalmas bozótvágó kés, amolyan kard-szerűség, és azzal addig csapkodott, míg kiirtotta a csalánt, meg a bozótot. Kálmánnal nagyon szerettünk volna mi is macsétázni, de nekünk nem volt szabad, inkább felállítottuk a sátrinkat a bozótól megtisztított helyen, egymással szemben. Ambi, Nagyapa, Boglárka és Emőke foglalta el a nagyobb sátrat, mi Kálmánnal a kisebbet. Nem olyan sátrink voltak, mint most, hanem amolyan háromszög alakú kutyaól-szerűségek, melyeket összecsomagolva bitang nehéz volt cipelni, viszont hosszas kínlődés árán tudtuk csak föllálistani. De ha már álltak a sátrak, nagyon kényelmesen lehetett bennük éjszakázni.

*Ambi és a gyerekek (balról-jobbra Kálmán, Emőke, Ambi, Boglárka és Lénárd)
(Fotó: Szabó Géza)*

A tábori élet nagyon izgalmas volt. A Kuriszláni-víznyelő közvetlenül a tábor mellett nyílt, egy nagy vasajtó mögött. A felnőttek reggel leereszkedtek a barlangba, és egész nap csákányozták a végponton az eltömődött törmelékkel. Minket, gyerekeket nem engedtek le, azt mondták, azért, mert szén-dioxidos. Hogy ez mit jelenthet, azt nem értettük, valami olyasmit, hogy a gyerekek nem tudnak a barlangban lélegezni, csak a felnőttek. De azért nem maradtunk ki az eseményekből, egy ügyesen összebütykölt barlangi telefonon át lehetett hallgatózni, mi folyik a mélyben. A felnőttek keményen dolgoztak odalent, a telefonon át hallható volt, hogy csapkodják a csákánnyal a köveket, nagy nyögdécselésekkel emelgetik a törmelékkel telerakott, dögnehéz vödröket. Nagyapa hosszan énekelt mindenféle barlangász dalokat, teljesen hamisan. Amikor kijött, azt mondta, hogy fázott, azért énekelt.

A víznyelőbe ugyan mi, gyerekek nem mehettünk le, de hogy nekünk is jusson a barlangkutatásból, Nagyapa kinézett számunkra egy ígéretes bontási helyszínt. Az erdő mélyén, nem sokkal a tábor fölött egy mohos sziklatömb meredezett ki a domboldalból, annak a tövében kezdtünk el ásni. Kisvártatva kiderült, hogy Nagyapa jó szimattal választotta ki kutatási területet, ahogy egyre mélyebbre és mélyebbre ástunk, egy barlangocska bontakozott ki a munkánk nyomán. Felosztottuk magunk között a feladatokat. A legjobban lent a barlangban szerettem dolgozni: buzgón csákányoztam az agyagot, és a törmelékkel egy vödörbe kellett lapátolni. Amikor megtelt a vödör, kikiáltottam a felszínre: húzhatod! Kálmán állt az üreg szájánál, egy kötéllel kihúzta a vödröt, de ez nagyon nehéz volt. A kihúzott, agyaggal teli vödröt ki kellett borítani a domboldalban, aztán visszaengedni a vödröt a barlangba, hogy újból megtölthessem – így haladtunk előre a barlang feltárásával, keserves munkával, vödrönként kitermelve az agyagot. Ahogy egyre mélyebbre ástuk a barlangunkat, egyre növekedett a hegyoldalon a törmelékkupac is.

A föld alatt bejutottunk egy kis termecskébe, ahonnan három irányba is lehetett tovább bontani: előre, jobbra és balra. Nagyapa jobbra kezdett ásni, és nem sokkal később rettenetes bűzök közé keveredett. Hamarosan kiderült, mi okozta az orrfacsaró bűzt: egy borz tanyáját találta meg. Úgy tűnt, hogy a borz már réges-régóta itt lakott a barlangban, és pont ebben a félreeső kis zugban alakította ki a vécézőüregét. Nagyapa nem riadt vissza a borz-alomtól, derekasan begyűjtötte a vödörbe a sok borz kakit, mi meg kihúztuk a felszínre és nagy utálkozva leborítottuk a hegyoldalon növekedő törmelékkupacra.

Ahogy az első teremből balra indultam, egy szűk folyosócskát kezdtem kiásni, aminek a végén fény pislákol: egy új bejárat a barlanghoz. Vad lelkesedéssel kapartam magam előre, és egy fárasztó bontóműszak végére sikerült kivakarnom magam a felszínre – feltártam életem első barlangfolyosóját és bejáratát, és roppant boldog voltam. A központi termecskéből előre haladva pedig újabb kisebb-nagyobb termek következtek, persze mindből ki kellett kaparni az agyagot, hogy beférjünk, és minél mélyebbre haladtunk, annál nehezebb lett az törmelékkel teli vödrök kihúzása a felszínre. De hát ettől szép a barlangkutatás – a nehézségektől.

*Kálmán és Lénárd (sisakban) a barlangban
(Fotó: Szabó Géza)*

*Kutatók a barlang előtt (balról Lénárd, jobbról Kálmán)
(Fotó: Szabó Géza)*

A táborban időnként megjelent egy kutya. Jó kiállítású farkaskutya volt, Bobi névre hallgatott, amúgy a fennsík túlvégén a kutatóház őrzése volt a feladata, de ha egy kis társaságra vagy finom falatokra vágyott, megszökött onnan és átjött hozzánk. A kedvenc szórakozása az volt, ha visszahozhatta a köveket, amiket elhajigáltunk. Persze nem mindig értünk rá a kutyával játszani, dolgoznunk kellett a barlangunkban, de Bobi feltalálta magát, és visszahozta azokat a köveket, amiket kibányásztunk a barlangból és legurítottunk a törmelékkupacra. Ettől persze lassabban haladt a munka, de nem bántuk, Bobi jó pajtás volt, és a mikor elege lett a szaladgálásból, bejött hozzánk a barlangba hűsölni. El is neveztük a barlangot Bobi-borz-barlangnak: a borz után, aki benne lakott és Bobi kutya után, aki segített a kutatásban.

*Bobi kutya és a kődobáló Kálmán
(Fotó: Szabó Géza)*

Egy nap a felnőttek közül Holl Balázs nem a Kuriszlánban dolgozott, hanem átjött hozzánk, és föltérképezte a barlangunkat. Megállapította, hogy terjedelmes barlangüreg nyílt meg a fáradtságos munkánknek köszönhetően, és ettől nagyon büszkék lettünk.

Így teltek a napok: napközben bontottuk a barlangokat, a felnőttek a Kuriszlánt, mi, gyerekek meg a Bobi-borz-barlangot, s persze volt időnk csavarogni is a környéken, este meg körbeültük a tábortűzet, és hallgattuk, hogyan éneklük a felnőttek a barlangász dalokat. Az öreg Maucha Laci bácsi volt a fő nótafa, gitáron kísérte az éneket és a hangja vidáman zengte be a langyos nyári estétet, csak azt nem értettük, hogy miért gitározik csukott szemmel.

Egyik nap azonban, és az események ezen a ponton kezdtek hajmeresztőbe fordulni, egy falubéli gazda állított be a táborba. A tehenét kereste. Azt mondta, elcsatangolt a tehen, és nem találja. Említettem már, akkoriban nemcsak lovak legelésztek a fennsíkon, hanem egy tehéncsorda is. Jósvafőn akkor sokan tartottak tehenet. Ha végigmentek a falun, majd minden portán láthattok istállót. Ma már ezek üresek, de annak idején ezekben tartották a jószágot. Volt egy csordás a faluban, rábízta az összes tehenet, hogy reggelente terelje ki a legelőre őket. A tehenek naphosszat rágták a fennsík napszitta fűvét, estére meg szépen hazaballagtak. De a történetünk idején az egyik tehen nem ment haza – elkódorgott valahol, a gazdája meg bejárta az egész fennsíkot, de nem találta. Mondtuk neki, hogy mi sem láttuk, de ha találkoznak az elszökött jószággal, elfogjuk és hazavisszük. A parasztember elment, mi meg Kálmánnal azonnal nekivágtunk a tehenkeresésnek.

Elcsentünk egy agyagos barlangbontó kötelet a felszerelés-raktárból, hogy majd rákötjük a tehen szarvára, és úgy vezetjük le a faluba. A fennsík sarkában átvágtunk a réten, felmentünk az erdőben a szemközti hegyoldalba és átfésültük a bokrokat. Hiába keresgélünk estig, a tehen nem lett meg – a tehen ugyanis a rétről nem megy be hegyoldalba, a bokrok közé, de ezt akkor nem tudtuk. Estére visszatértünk a táborba.

Másnap délben, éppen a füstölgő tábortűz mellett ülve majszoltuk az ebédünket, mikor Holl Balázs feldúlt ábrázattal beállított a táborba, és elújságolta, hogy megtalálta a tehenet. Azonnal futottunk volna a kötélért, hogy elkapjuk, de lehűtötte a lelkesedésünket. Azt mondta, hogy a tehen szét van cincálva, darabokban van, és a fele hiányzik.

Holl Balázs elmesélte, hogy elbóklászott az erdőben, barlangbejáratokat keresett, és egyszer csak olyan zümmögést hallott az egyik bokor mögöl, mintha ezer légy döngicsélne. Odament, és látta, hogy ott hevernek szegény tehen széttrancsirozott maradványai, és hangosan zümmögve, felhőkben röpködik körül a legyek. Azonnal fölkerelkedett mindenki a táborban, hogy megnézzék, mi is mentünk volna, de minket nem engedtek.

A felnőttek kisvártatva visszajöttek, nagyon izgatott volt az egész társaság. Egymás szavába vágva tanakodtak azon, hogy ugyan ki vagy mi cincál szét egy tehenet?

*A tábori ebéd (balról-jobbra Lénárd, Emőke, Kálmán, Ambi, és Boglárka)
(Fotó: Szabó Géza)*

Vadorzó volna, egy hústolvaj? Az inkább hazahajtja a jószágot, vagy kikanyarítja az egyik combját, és azt lopja el. Farkasfalka, esetleg medve? Akkoriban ezek a nagyragadozók nem járták a fennsík környékét. Bár medve éppen lehetett, Szelcepusztán, a vadászháznál egy karámban tartottak medvéket, ha az egyik megszökött, az elkaphatta a tehenet. A felnőttek hosszas vitakozás után abban maradtak, hogy kóbor kutyák falkája volt az elkövető, és bár a faluban nem tudott senki kóbor kutyákról, de a szomszédos Szinpetriből, Szinből, vagy a határ túloldaláról, Kecsből is jöhettek. De hogy a tetem hogy került az erdőbe, mikor a tehen általában kint marad a réten, azt nem tudták megmagyarázni. Mindenesetre valaki leszaladt a faluba a tehen gazdáját értesíteni, ketten meg elindultak a távoli Szelcepusztára, hogy megkérdezzék, nem szökött-e meg az egyik medve. Akkoriban nem voltak még telefonok, mindent személyesen kellett megbeszélni.

Az eset nagy izgalmat keltett, még este, a tábortűznél is erről beszélt mindenki. Akkorra már kiderült, hogy a szelcepusztai medvék megvannak, nem hagyták el a karámot, szóval ők nem lehetnek az elkövetők, tehát valószínűleg kóbor kutyák garázdálkodnak a környéken.

Másnap az egyik felnőtt lement Jósvafőre, a nemzeti parkhoz, hogy hírt vigyen a kóbor kutyákról, de visszaállt a tábor rendje, reggeli után megragadtuk a

szerszámokat, és folytattuk tovább a barlangok kutatását. A felnőttek leereszkedtek a Kuriszláni-víznyelőbe, Nagyapa megint fázott, hallottuk a barlangi telefonból, milyen hamisan énekel, mi pedig bebújtuk a Bobi-borzba, és körmünk szakadtáig bontottuk az agyagot. Meg is lett az eredménye, délutánra bejutottunk a következő termecskébe. Egy keskeny lyukon át be tudtunk bújni, és akkora volt, hogy Kálmánnal épp elfértünk benne. A felnőttek nem tudtak utánunk jönni, mert nekik túl szűkös volt a bebújó.

Este eleredt az eső, nem raktunk tábornót, vacsora után bemásztunk a sátrakba, és az éjszaka nyugodtan telt. Másnap reggel Nagyapa elindult gombászni. Azt mondta, hogy ilyenkor érdemes gombát keresni, mert eső után kezdenek növekedni, és hátha talál egy jó pörköltre való gombát. Azonban nemsokára már jött is vissza – már messziről láttuk, hogy szalad. Vajon milyen hatalmas gombát találhatott, hogy ennyire szaladni kell? De kiderült, hogy a helyzet egyáltalán nem vicces: gombák helyett talált egy félig felfalt tehenet! Egy másikat! Azt mondta, hogy a titokzatos támadók alaposan helyben hagyták szegény jószágot, belakmározta belőle, és két kidőlt fa is fekszik a gyalázatos tett helyszínén!

Persze a hír után senki sem indult a barlangba, a felnőttek, Nagyapa vezetésével elmentek, hogy megnézzék a félig felfalt tehenet. Mi, gyerekek, megint nem mehettünk velük. Mikor visszajöttek, felindulva tárgyalták, hogy mi történhetett. Azt mondták, hogy a tehenek kint legelnek a réten, és a kóbor kutyafalka ott ejt közülük zsákmányt. De ez a tehen, éppúgy, mint az előző, az erdőben hever, tehát az a rejtélyes ragadozó, aki zsákmányul ejtette, fölkapta a tehenet, és bevitte az erdőbe, hogy nyugodt körülmények között vacsorázhasson belőle! Csakis medve lehet, ha egy tehenet be tud vonszolni az erdőbe! De akkor miért nem látszik a vonszolás nyoma az avarban? Talán az eső elmosta, vetette fel valaki. Ez még csak-csak meggyőző gondolat lehetett volna, de miért döntött ki két fát is? Ezt már senki nem tudta megmagyarázni.

Beletelt egy kis időbe, míg megnyugodtak a kedélyek, és a bontócsapat lement a barlangba, folytatni a munkát. Hallottuk a barlangi telefonból, hogy még a föld alatt, csákányozás közben sem beszélgettek másról, mint erről az örökké éhes ragadozóról, amelyik itt pusztítja a teheneket a környéken.

Kálmánnal elhatároztuk, hogy körülnézünk, hátha a nyomára jutunk ennek az éhenkórásznak. Nem féltünk, gondoltuk, ha közeledik, akkor gyorsan felmászunk egy fára, már akkor is nagyon fűgén tudtunk fára mászni, de azért egy-egy jókora husángot kerítettünk, hogy szükség esetén meg tudjuk védeni magunkat. A szőlőhegy felé vezető szekérúton indultunk, aztán letértünk róla, bekanyarodtunk az erdőbe, azt terveztük, hogy átvágunk egy kisebb hegyen, és a túloldalt kikeveredünk a Szelce-völgybe, aztán a fennsíkon át térünk vissza a táborba. Óvatosan haladtunk, bebújtunk a fák mögé és leselkedtünk. Állatkertben már láttam medvét, de igazi erdei medvét még nem, nagyon izgalmas volt, hiszen bármikor megpillanthattuk! De az erdő csendes és nyugodt volt, még egy avarzörgést sem hallottunk – bármerre cserkészünk, senkivel és semmivel nem találkoztunk.

Észrevettem egy mohával borított sziklát, és elhatároztam, hogy megnézem, nem-e rejtőzik mögötte valami. Kálmán a másik irányba indult, ahol egy dagonya látszott. A szikla mögött nem volt semmi, de Kálmán kiáltozva hívogatni kezdett, talált valami érdekeset! Rohantam a dagonyához. A dagonya egy erdei tócsa, melyet az éjszakai eső megtöltött vízzel, a környékbeli vaddisznók nagy örömeire, mert ők nagyon szeretnek a sárban hemperegni. Rengeteg vaddisznó lábnyom mélyedt a sárba a dagonya körül, bizonyára egy egész vaddisznókonda dagonyázott itt az éjjel, de Kálmán nem ezt akarta mutatni.

Egy óriási lábnyom mélyedt a híg sárba a dagonya mellett. Tisztán kivehető volt a három lábujj és a karom lenyomata a lábujjak végein, egy madár lábnyomához hasonlított, de sokkal nagyobb volt – akkora, mint egy kisgyerek-fürdető kád.

Dermedten álltunk és néztük ezt a hatalmas nyomot, soha nem láttunk még ehhez foghatót. Vajon mi járhatott itt az éjjel? Elképzelésünk sem volt, de minden bizonnyal óriási állat lehetett, ha a lábnyoma ilyen nagy. Kissé odébb megláttuk a következő nyomot, majd még többet is, sorban – világosan kiolvasható volt, hogy a lábnyomok gazdája idejött a dagonyához, a vaddisznók rémülten szerteszét szaladtak, a titokzatos fenevad bizonyára ivott a tócsából, aztán öles léptekkel távozott a Szelce-völgy irányába. A lábnyomok távolságából megállapítható volt, hogy akkorákat lépett, amekkorákat nekifutásból sem tudtunk ugrani! Miféle állat lehet? Vajon ő a titokzatos tehénmarcangoló?

Rövid tanakodás után úgy döntöttünk, hogy a nyomokat követve utána lopakodunk, hátha sikerül meglátnunk. A nyomok hamar eltűntek, az avarban nem látszottak, így taláalomra indultunk tovább. Közben törtük a fejünket. Akkoriban olvastam egy könyvet, melyben sárkányokról hadakoztak egymással, szerepelt a könyvben egyfejú, három-, sőt hétfejú sárkány is. Szóval én úgy tippeltem, hogy egy sárkány, akit követünk. Kálmán viszont sokat tanulmányozta Zdenek Burian könyvét, és látott egy olyan őssálatot, aminek a lába szakasztott úgy nézett ki, mint a lábnyomok, amiket követünk. Ő inkább egy négy lábon közlekedő, háttarajos őskori fenevadra, egy Dimetrodon-szerűségre tippelt. Na de honnan kerülne a jósvafői erdőbe egy ősvilági állatszörny? Ez elég bugyután hangzott. De egyáltalán nem bugyutábban, mint egy tűzokádó, háromfejű sárkány, ami egyenesen a mesekönyvekből röppenhetne ide.

Folytattuk a cserkelést az erdőben, de nem tudtunk dűlőre jutni, hogy ki is lehet ez a titokzatos bestia. Csak abban voltunk biztosak, hogy nagytestű és veszedelmes ragadozó. Már éppen leértünk a Szelce-völgybe, a fák között átsejlett a rét, mikor elmentünk egy kidőlt fa mellett. Ez az óriási vadállat akkorát csapott a farkával, hogy kiöntötte a fát! Alighanem hatalmas, tüskés vagy bunkós farka van, azzal döntögeti a fákat, mondtam. Kálmán megint nem értett egyet velem, szerinte csak a békés növényevő dinoszaurszok viselnek tüskéket, buzogányokat és bunkókat a farkuk végén, hogy azzal tartsák távol maguktól a támadóikat. Akit mi követünk, az egy falánk ragadozó, és a ragadozó dínóknak egyenes a farkuk, viszont óriási szájuk van, tele tűhegyes fogakkal.

Hát ez nem hangzott valami megnyugtatóan! Egy falánk, hegyesfogú, óriásléptű, fadóntögető vadállat! Ráadásul itt van a közelben és bármikor utolérhetjük! Igazán félelmetes helyzet volt! Egy bokor mögé rejtőztünk és onnan kukucskáltunk ki a rétre. A lovak néha szoktak erre legelni, de most egyet sem láttunk. A réten csak néhány csenevész fa állt, meg egy szalmakazal, de sehol semmi mozgás, úgy tűnt, tiszta a levegő. Kissé megnyugodtunk.

Ám pont abban a pillanatban, ahogy kiléptünk volna a rejtekhelyünkről, hogy visszainduljunk a táborba, a völgy túloldalán, az erdőben megmozdultak a fák! Fújtatásokat és mély, dörmögő hangot lehetett hallani, és valami nagy testű állat döngő léptekkel elindult! Azonnal visszakushadtunk a bokorba, szinte bebújtunk az avar alá, és úgy figyeltük, hogy amerre elhalad a hatalmas állat, össze-vissza dülöngélnek az erdő fái. Szerencsére nem felénk tartott, fölfelé indult a Nagyoldalra. Nagyon félelmetes volt, de szerencsére nem tartott sokáig – a titokzatos óriás elment. Közel volt, de megúsztuk, nem vett észre minket. Vártunk még egy darabig, hogy jó messzire eltávolodjon, aztán nekilódultunk, futottunk, ahogy a lábunk bírta, és a táborig meg sem álltunk.

A táborban a barlangkutatók éppen kijöttek a Kuriszlánból, és a parázsló táborűz kőré telepedtek, hogy az ebédjüket elfogyasszák. A futástól a levegőt kapkodva, egymás szavába vágva meséltük, hogy mit láttunk. Tudjuk, ki ragadta el a teheneket! Egy óriási sárkány, illetve nem is, egy hegyes fogú dínó, aminek hatalmas lábnyoma van! A dagonyából iszik és most a Nagyoldalon mozgatja a fákat! És dörmögő hangot ad! A felnőttek meghallgatták a zavaros mondókánkat, összenéztek és felnevettek. Hosszan, hangosan hahotáztak. Nem hitte el senki, amit mondtunk! Csalódottan álldogáltunk, végül Nagyapa, látva a fancsali képünket, megszánt minket, és megígérte, hogy a délutáni bontóműszak után, vacsora előtt amúgy is el akar menni gombát szedni, menjünk vele, és mutassuk meg a lábnyomot a dagonyánál.

Egész délután tükön ültünk, alig bírtuk kivárni, míg a felnőttek befejezik a munkát a barlangban, és kijönnek a felszínre. Vacsora előtt néhányan kosarat ragadtak, és Nagyapa vezetésével, ő volt a fő gombász, nekivágtunk újra az erdőnek. A társaság hamar szétszéledt, gomba akadt bőven, itt is, ott is le-lehajoltak, szedték a kosarukba. Kálmánnal próbáltuk mutatni az utat, merre kell menni a dagonyához, de nem jött utánunk senki, mindenki csak az avart nézte és arra ballagott, ahol a következő gombát meglátta. Közben mi is elkeveredtünk, nem emlékeztünk, merre is haladtunk délelőtt, nem találtuk azt a fránya dagonyát! Bóklásztunk, keresgélünk, végül csak megláttam azt a mohos sziklát, onnan már könnyen megtaláltuk az erdei tócsát és mellette a lábnyomot. Ugyanúgy volt, mint délelőtt, azóta nem járt erre senki. Kiáltozni kezdtünk, nagy nehezen előkerült valamelyik felnőtt az erdőből, biztos azt hitte, valami nagyon dús gombalelőhelyre bukkantunk, de bizony leesett az álla, mikor meglátta azt a félelmetes lábnyomot! Píjjogni meg kurjongatni kezdett, hogy hívogassa a többieket, beletelt egy kis időbe, míg az egész gombászcsapat odatalált.

*Éneklés a tábor tűz körül
(Fotó: Szabó Géza)*

Földbe gyökerezett lábbal álltak, most már hittek nekünk, de hogy mi hagyta itt a lába nyomát, ők sem tudták megmondani. De vajon jó ötlet-e egy olyan erdőben, ahol ekkora fenevadak ólálkodnak, óbégatva meg pijjogva felhívni magunkra a figyelmet, vetette fel valaki. Még a kidöntött fát is meg akartuk mutatni, meg azt, hogy hol lapultunk, mikor láttuk azt a bitang bestiát az erdő fáit mozgatni, de a felnőttek inkább visszaindultak a táborba, ránk szóltak, hogy csendben haladjunk és az itt-ott felbukkanó gombákkal sem törődött már senki.

A táborban elújságolták mindenkinek, hogy mit láttak. A hatalmas lábnyom hírére nagy lett az izgalom. Közben elkészült a gombapörkölt, mindenki kapott egy adagot a tányérjába, körbeültük a tüzet, és falatozás közben azon tanakodtunk, hogy mit csináljunk. A felnőttek arra jutottak, hogy mostantól senki se mászkáljon egyedül az erdőben, nehogy a tehének sorsára jusson, és éjszakára rakjunk hatalmas tüzet, mert az távol tartja a falánk ragadozókat. Továbbá ne hangoskodjunk, mert azzal csak felhívjuk magunkra a figyelmet, így az esti nótázás is elmaradt. Bár a Kisvegyész elkornyikálhatna pár barlangász dalt, mondta valaki, amilyen hamis, ha meghallja az az éhes fenevad, a farkát a lába közé húzva menekül, amerre lát, és ezen jót nevettek, aztán bebújtunk a sátrainkba.

Reggel nagy zűrzavarra ébredtünk! Álmosan kimásztunk a sátorból, mindenki összevissza beszélt, nem értettünk semmit! Aztán megláttuk, mi a felfordulás oka! Volt egy

konyhasátrunk, abban tartottuk a hozzávalókat a reggelihez meg a vacsorához – tészta, krumplít, némi zöldséget, ilyesmiket. De a sátor tetején egy hatalmas, szakadozott szélű lyuk tátongott, és az ennivalók hiányoztak! A sátor mellett a tegnapihoz hasonló lábnymok voltak! Az történt, hogy a tűz hajnalra lelohadt, és ez a pimasz fenevad ide merészkedett a tábor közepére, és megdézsmálta az ennivalónkat! Belegondolni is szörnyű, mi lett volna, ha nem a krumplira támad gusztusa, hanem az egyikünk alvósátrában néz reggeli után!

Ezek után nem volt más választásunk, mint levonulni a fennsíkról. Ennivalónk nem maradt, a bestia meg itt ólálkodik a tábor körül, ha újra megéhezik, bizonyosan visszatér. Szedelőzködünk, és amint lehet, menekülünk! Gyorsan felszítottuk a tüzet, néhány őrszemet állítottunk a tábor széleire, hogy időben értesítsenek, ha visszatérne a szörnyeteg, és megbeszéltük, hogy az egyetlen biztonságos hely a környéken a víznyelő mélye, mert azt erős vasajtó zárja. Aztán mindenki nekilátott a lehető leggyorsabban összeszedni a holmiját. Lebontottuk a sátrakat, begyömösöltük a hátizsákba a ruháinkat. Lázás sietséggel pakolászott mindenki, tudtuk, ha tökérszünk, abból nagy baj lehet.

És ekkor kiáltozva szaladt a fennsík irányából az őrszem! Fussatok, meneküljtek! Közeledik! Mindenki a barlangba! Elhajigáltuk, ami a kezünkben volt, futottunk a víznyelő bejáratához, egymás után ugráltunk be a vasajtón. Már hallottam a hatalmas lábak döndülését, ahogy öles léptekkel közeledett az a bitang szörnyeteg, de visszapillantani nem volt érkezőm, én értem utolsónak a bejáratához, beugrottam a barlangba – báng! – éles csattanással becsapták mögöttem az ajtót – bent vagyok! Ültünk a sötétben, valaki felkapcsolt egy zseblámpát, mindenki itt van? Mindenki biztonságban van! Kisvegyész hol van? Nagyapa kint rekedt! És már hallottuk is, hogy dörömböl az ajtón! Nyissátok ki, engedjete be! Itt a vadállat a nyakamon! De az ajtó beragadt! Nem tudtuk kinyitni, bárhogyan is rángattuk!

Szörnyű pillanatok következtek! Az ajtót feszegettük, rángattuk, de nem nyílt ki, Nagyapa meg egyedül állt szemtől szemben azzal a fene szörnyeteggel, nem tudtunk neki segíteni! Döngő lépteket hallottunk, fújtatást és egy vérfagyasztó ordítást, csörgött-zörgött az avar, és recsegetek-ropogtak a bokrok. Egy nagy test ide-oda rohangált, majd egy szörnyű suhintás után nyikorogva kidőlt egy fa és nagyot csapódott! Aztán újabb avarzörgés hallatszott, majd a fenevad fájdalmasan felbömbölt, aztán felzendült még egy fájdalomordítás, fülsiketítően hangzott még a vasajtón keresztül is, aztán egy mély puffanás remegtette meg az egész barlangot körülöttünk, mintha egy hatalmas test zuhant volna a földre, aztán egy utolsó, immár elhaló fájdalombömbölés... és csend lett.

Rémülten néztünk egymásra... mi történhetett odakint? Az egész ricsaj alig tartott néhány percig, de számunkra óráknak tűnt... Aztán meghallottuk Nagyapa fáradt hangját: „*Várjatok... beszorult az ajtóba egy kavics... mindjárt kipiszkálom – nyikordult egyet a rozsdás vasajtó –, most már ki tudjátok nyitni.*”

Kitártuk az ajtót, beömlött a fény. Ott állt Nagyapa, de olyan viharverten nézett ki, mint még soha életében. Ruháján nem akadt egy tenyérnyi terület, ami ne lett volna tele szakadással, keze, lába csupa sár és horzsolás, még a szemüvege is eltörött. A kezében a macsétát, a bozótvágó kést szorongatta. Rettenetesen megkönnyebbültünk. Azt hittük, a titokzatos tehénpusztító felfalta. De ez az óriás, aki napok óta rémületben tartott minket, már nem fal fel senkit – ott feküdt Nagyapa mögött a földön, szétterülve, nyakán egy akkora seb tátongott, hogy majd leszakadt a feje. Térdein széles vágások éktelenkedtek. Mellettük meg egy gyökerestül kidőlt fa hevert...

Elborzadva néztük a feldúlt csatateret, a pusztulásában is ijesztő szörnyeteget. Később utána néztünk, egy Tarboszaurusz-szerűség volt, egy két lábon járó, hosszú farkú, busafejű, haragos tekintetű, csupafog ragadozó, akkora, mint egy kisteherautó. Hihetetlen volt, hogy Nagyapa egyedül le tudta kaszabolni. De mikor kissé lenyugodtak a kedélyek, elmesélte a küzdelmet. Mikor az őrszem kiáltozni kezdett, hogy jön a támadó, mindenki szaladjon a barlangba, Nagyapa is igyekezett, mégis utoljára ért oda, a vasajtó meg éppen becsapódott előtte. Megfordult, az a fene nagy saurusz ott állt vele szemben csattogó fogakkal, Nagyapa azonnal tudta, hogy menekülni már nincs hová, meg kell küzdenie, és a küzdelem életre-halálra szól. Fegyvert kell szerezni, villant át a fején, szerencsére a bontószerszámokat ott tartottuk a bejárat mellett egy fa tövében, ott voltak a csákányok, kalapácsok, feszítővasak, és a bozótvágó kés is! De tanakodásra nem volt idő, már lódult is a bestia, hogy bekapja! Nagyapa egy elegáns tigrisbukfencsel oldalt ugrott, közben felkapta a macsétát meg egy csákányt, olyan mutatvány volt, amit egy cirkuszban tapssal jutalmazott volna a közönség, de itt nem volt nézősereg, volt viszont egy nekivadult, fogcsikorgató, éhenkórász óriásgyík. Nagyapa ugrott jobbra, vetődött balra, kitért a támadások elől, sőt, egy pillanatra egérutat nyert, és akkor, jobb ötlet híján, hozzávágta a csákányt. A saurusznak ez ugyan meg sem kottyant, de meglepetésében visszahökölt, és mérgesen csapott egyet a farkával, de akkorát, hogy a fa, amit eltalált, gyökerestül fordult ki a helyéről. A fa kidőlését tisztán hallottuk a vasajtó mögül. Nagyapának ekkor támadt egy szusszanásnyi ideje megfigyelni a támadóját. És ekkor meglátott valamit, ami még a küzdelem hevében is szöveget ütött a fejébe.

Nem sokkal korábban Nagyapa a Scientific American című tudományos szaklap magyar nyelvű kiadásában olvasott egy írást a gyíkmedencéjű dinoszauruszokról, amelyben a szerzők azt fejtették, hogy egyes régészeti leletek arra utalnak, hogy a dinók térdein lévő furcsa pikkelylemezek mögött egyensúlyozó szervek lehettek. És ennek a szörnyű támadó dínónak pont ilyen pikkelyek voltak a térdein! Tehát ha sikerülne a térdeit megsebezni, akkor elveszítené az egyensúlyát és összerogyna! Nagyapa idáig jutott a gondolkodásban, mikor a fenevad újból rárontott, de Nagyapa ekkor nem oldalt ugrott, hogy kitérjen a támadás elől, hanem – egy életem, egy halálom – beugrott a bestia két oszlopszerű lába közé, és a macsétát két marokra ragadva óriási lendülettel lesújtott az egyik térdére. A csapás telibe talált, a szörnyeteg fülsiketítő fájdalomüvöltéssel féltérdre roskadt. Ezt az üvöltést is jól hallottuk a barlangban. Nagyapa nekibuzdult a jól sikerült ellencsapáson, és azon nyomban

lesújtott a másik térdére is – a harc képtelenné vált szörnyeteg kínjában bömbölve borult a földre. Nagyapa minden erejét összeszedve egy végső csapást mért a nyakára, amivel majdnem sikerült levágnia a fejét – szerencsétlen jószág egy utolsó sóhajással kilehelte a lelkét. A küzdelem amilyen rövid volt, olyan heves. Már csak a vasajtóba szorult kavicsot kellett kipiszkálni, hogy kijöhessünk a barlangból.

Szárjáltva hallgattuk a történetet. Többen hitetlenkedtek, egyszerűen nem fért a fejükbe, hogy lehet egy szál macsétával felül kerekedni egy ilyen ősvilági óriáson. De hát a pórul járt támadó legyőzve hevert, Nagyapa meg, ha csapzottan is, de állt előttünk teljes valójában, láthatta mindenki, hogy szóról szóra így történtek az események. Nagy volt a megkönnyebbülésünk, örültünk a szerencsés megmenekülésünknek, de közben nem tudtam másra gondolni, mint hogy mennyire sajnálom ezt a szegény ragadozót, milyen jó lett volna valahogyan elfogni, és milyen szívesen nézegettem volna az állatkertben, persze kellően vastag és erős rácsok mögül. Megpróbáltam elcsenni az egyik fogát, akkora volt, mint egy konyhakés, de nem sikerült – sajnálom, mert akkor megmutathatnám nektek, és látnátok, milyen félelmetes behemót volt.

Közben valaki leszaladt a faluba, értesítette a nemzeti park munkatársait, akik meg is jelentek, és nekik is el kellett mesélni az egész történetet. Mondtuk volna mi is a szerencsés nyomkeresésünket a dagonyánál, meg hogy miként leselkedtünk lapulva az erdő szélén, de az már nem érdekelt senkit. Kerítették egy lovasszekeret, nagy nehezen felszuszakoltuk rá azt a bitang dögöt, és elszállították. Hosszan néztem a töbrök között dőcögő lovaskocsi után, a lovak csak nehezen tudták vonszolni a hatalmas tetemet, míg csak végleg el nem tűnt az egyik domb hátlatában. Igazán szomorú volt ezt a daliás állatot így látni, elpusztulva, egy lovaskocsin.

Az állat később a Nemzeti Múzeum Őslénytárába került, ahol alapos vizsgálatnak vetették alá, majd a csontváz kiállításra került a múzeumban, ma is ott van, ha legközelebb arra jártok, feltétlenül nézzétek meg.

Viszont az, hogy hogyan került egy eleven Tarboszaurusz a Jósvafői-fennsíkra, még mindig talány volt. Később fény derült erre is. A jósvafői események előtt nem sokkal a Szegedi Őslénytani és Genetikai Kutatóintézet egyik munkatársa részt vett egy expedíción, a távoli Góbi-sivatag belső részeit vizsgálták át egy nemzetközi csapattal. Találtak egy csomó érdekes őskori dinoszaurusz leletet, és az illető hazahozott néhány csontot. A maradványokat megvizsgálták, majd megpróbálták mintát venni belőle. A mintákat betették egy rendkívül bonyolult berendezésbe, ahol melegítették, besugározták, nem is tudom, mi mindent csináltak még vele. A lényeg az, hogy csak rövid ideig lett volna szabad mintákat vizsgálni, de valamiért úgy alakult a dolog, hogy a kutatók hazamentek, de a műszert elfelejtették időben kikapcsolni, és megszületett benne valahogyan egy kis Tarbo-kölyök, aki kimászott a berendezésből és az ablakon át kiugorva megszökött. Eleinte bizonyára kisebb rablásokból tartotta fenn magát, kezdetben alighanem beérte egy-egy békával vagy siklóval, és ahogy növekedett, úgy ejtett egyre nagyobb és nagyobb zsákmányt. Közben vándorolt, az

Alföldről eljutott Magyarország északi tájaira, és olyan szerencsés volt, hogy sehol sem látta meg senki. Így keveredett Jósvafő környékére, de addigra már teljesen kifejlődött, hatalmas fenevad lett belőle, és nagyon megéhezett – rákapott a tehénvadászatra.

Van még egy utolsó csavar a történetben. Nagyapa akkoriban sokat járt távoli országokba konferenciákra. A konferencia egy olyan találkozó, ahol összegyűlnek a világ legokosabb tudósai, összedugják a fejüket, hogy még bölcsőbb dolgokat süssenek ki. A konferenciák szüneteiben van idő egy kis lazításra, ilyenkor Nagyapa mindig fölkerelkedett, hogy körülnézzen abban a távoli, idegen városban. Mikor elfáradt, betért egy kocsmába, hogy megpihenjen. Az egyik ilyen kocsmai látogatás során, valahol, egy messzi városban Nagyapa összefutott egy ismeretlennel, egy János nevezetű illetővel, aki Játékhegyről jött. Beszédbe elegyedtek, valahogyan szóba kerültek a kuriszláni kalandok. Játékhegyinek nagyon megtetszett a történet, kétszer is elmeséltette magának. Aztán elbúcsúztak egymástól, és többé nem is találkoztak, de ez a játékos fickó nem felejtette el az ősvilágból idecsöppent fenevad történetét, és elhatározta, hogy ő is el fogja mesélni másoknak. Szóval, ha hallotok egy ősvilágból idecsöppent, hegyesfogú fenevadról, aki fel akarja falni az embereket, akkor az biztosan a mi kuriszláni esetünk, egy kissé másként mesélve.

Szóval így esett meg ez a különleges kaland. Sajnos a kutatótábornak vége lett, mielőtt sikerült volna bejutni a fennsík alatt húzódó patakos barlangba. Ha a Kuriszlánban jártok, nézzetek körül: a sátortábor helyét fölverte a gaz, a bontási törmelék kupacot befedte a lehullott avar, de ha viztek zseblámát, megnézhetitek a Bobi-borz-barlangot, és emlékezhetek erre a réges-régi történetre.

*A Tarbosaurusz és Nagyapa küzdelme
(Rajzolta: Szabó-Czitán Ádám Sebes)*

Népdalok az egykori Jósvafői Népdalkör repertoárjából III.

A JHF 2021. évi 46. és 2022. évi 47. számában – egy Malomsoki Pálné Jolika nénitől régebben kapott kézirat alapján – közreadtuk az 1981-ben alapított Jósvafői Népdalkör leggyakrabban énekelt dalait, összesen 70 népdalt, katonadalt, nótát. Egy közismert, gyakran énekelt dal ugyanakkor sajnálatos módon kimaradt, aminek az oka egyszerűen az, hogy ez a dal nem szerepelt a gépelt lapokon. Mivel kedvelt, mondhatni „ikonikus” jósvafői dalról van szó, cikksorozatunk harmadik, befejező részében (a korábbi cikkek szerkesztési elveit követve) ezt most pótoljuk.

70+1. Komámasszony kakasa

(A magyar nyelvterületen szélesebb körben énekelt népdal, amelyet különböző szövegváltozatokkal a mai országterületen kívül a Felvidéken és Erdélyben is ismertek, ismernek. A dal – sajátos feldolgozásban, az itt közölttől némileg eltérő szöveggel, öt versszakkal – szerepel a különböző zenei stílusok és zenei kultúrák megismertetésén fáradozó Balkan Fanatic együttes „Feljött a nap” című, 2014-ben megjelent albumán is. Jósvafőn a spontán nótázások elmaradhatatlan, rendszerint vehemensen énekelt tétele, a Jósvafői Népdalkör után a 2000-es években tájházi és egyéb rendezvényeken a Jósza Kvintett is többször énekelte.)

*Komámasszony kakasa, kakasa,
Rászállott a kapura, kapura,
Csak azt kukorékolja, 'rékolja,
Komámasszony de csalfa, de csalfa.*

*Komámasszony tegyen úgy, tegyen úgy,
Én a kakas, kend a tyúk, kend a tyúk,
Guggoljon le nekem úgy, nekem úgy,
Mint a kendermagos kakasnak a tyúk.*

*Én hagymáért nem adom, nem adom,
Pályinkáért odaadom, odaadom,
Ha pályinkát hoz az úr, hoz az úr,
Hová akar oda nyúl, oda nyúl.*

Szomorad Ferenc

A másik Jakucs

Jakucs László (1926–2001) nevét Jósvafőn mindenki ismeri, itteni igazgatói tevékenységét, érdemeit ma is sokan fel tudják még idézni. Kevésbé köztudott ugyanakkor, hogy a geográfus-barlangkutató Jakucs László testvére, a botanikus-ökológus Jakucs Pál (1928–2000) szintén kötődött a településhez. Ifjú korában sokat botanizált Jósvafő környékén, s ennek nyomán a Gömör-Tornai-karsztvidék növénytani kutatásának mai napig megkerülhetetlen alakja.

Jakucs Pál Sarkadon született, két és fél esztendővel bátyja, Jakucs László után. A család 1934-től Debrecenben élt, Jakucs Pál természetrajzi érdeklődése itt bontakozott ki. *„A természet szeretetét tanító Édesapám oltotta belém, még kora gyermekkoromban, sok-sok kirándulással és talán azzal, hogy megengedte, hogy bátyámmal ásványokat, bogarakat, növényeket gyűjtsünk, lakásunkban sündisznot, ürgét, kígyót nevelgessünk. Egyszer kaptam egy gyönyörű kvarckristályt, akkor kezdtem ásványt gyűjteni. Bátyám a szépen gyarapodó ásványgyűjteményemet az iskolába mint a sajátját adta be. Dicséretet kapott érte és ettől fogva geológusnak készültem, én viszont nagyon elkéseredtem. Ekkor adta kezembe apám a Cserey-féle növényhatározót, amellyel kimentem az udvarunkra és az első utamba kerülő növényt, egy pásztortáskát meghatároztam. Gyönyörű hangzású latin nevét is megtanultam: *Capsella bursa-pastoris*. Később a Református Gimnáziumban tanáraim figyelmét érdeklődésem, növényismeretem keltette fel. Jó tanáraim felkarolták vonzódásomat a természetrajz-földrajz felé, szertárfelelősséget bízta rám, ki-ki küldtek a debreceni Nagverdőre határozni való növények begyűjtésére. Később még azt is megengedték, hogy néha órákon is helyettesítsem őket. Pályaválasztásom már középiskolában eldőlt.”* – áll személyes hangvételű visszaemlékezésében (JAKUCS 2001)

A Fazekas Mihály Gimnáziumban 1947-ben érettségizett, ezután a Debreceni Tudományegyetemen, földrajz-természetrajz szakon tanult. Tanári oklevelét 1951-ben vette át. Az egyetemi évek alatt a híres botanikaprofesszor, Soó Rezső tanítványa lett. Végzés után rövid ideig gyakornokként az egyetem Növénytani Intézetében dolgozott, majd még 1951-ben Budapestre, a Magyar Természettudományi Múzeum Növénytárába lépett át, ahol előbb mint muzeológus, később mint tudományos főmunkatárs, majd osztályvezető-helyettes tevékenykedett. Itt lett mentora Zólyomi Bálint, a 20. század másik neves botanikusa, akinek növényföldrajzi-ökológiai szemlélete nagy hatással volt tudományos pályafutására. Tizenöt év után, 1966-ban új munkahelyet választott, de az MTA Földrajztudományi Kutatócsoportjánál (később Kutatóintézeténél) is főként növényátarsulástani kutatásokat végzett. Egyetemi oktatói pályafutása 1971-ben kezdődött, ekkor hívták vissza Debrecenbe, a Kossuth Lajos Tudományegyetem Növénytani Tanszékére, majd nevezték ki egyetemi tanárrá. Éveken át tartó szervezőmunkájának köszönhetően 1979-ben az egyetemen

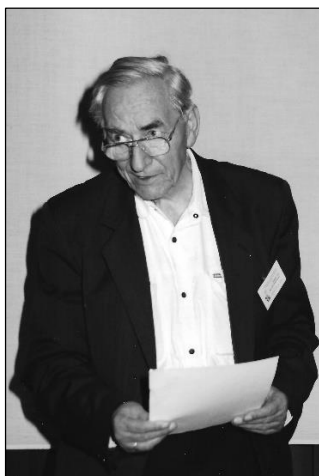
megalakulhatott Magyarország első ökológiai tanszéke, amelynek tanszékvezetője volt egészen 1998-as nyugdíjba vonulásáig.

A hazai tájakon (főleg az Északi- és Dunántúli-középhegységben) végzett növénytársulástani és vegetációdinamikai kutatások mellett mikroklímamérésekkel, komplex erdőökológiai vizsgálatokkal (Újszentmargita; Csevvaraszt; Bükk-hegység; Síkfőkút, Rejte), újabb típusú erdőpusztulásokkal, a savas esők hatásaival és egyéb globális ökológiai problémákkal foglalkozott. Határainkon kívül Csehszlovákiában, Romániában, Jugoszláviában és a Balkán-félsziget más országaiban kutatott. Kandidátusi disszertációját 1958-ban a „Kárpát-medence és Románia molyhóstölgyes karszt-bokorerdőinek cönológiai és ökológiai viszonyai” címmel (1958), akadémiai doktori értekezését „Az erdők és gyepek dinamikus kapcsolatának synökologiai-, fitocönológiai és strukturális vizsgálatai” címmel (1970) védte meg.

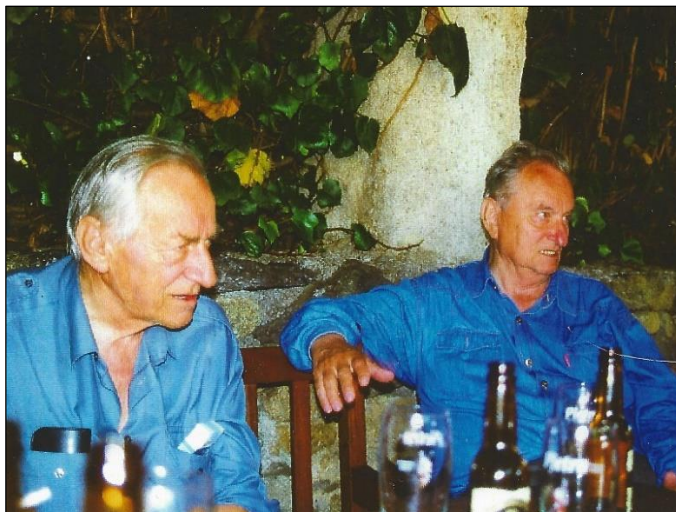
Széleskörű, nemzetközi szintéren is jegyzett tudományos munkássága nyomán 1976-ban a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választották, majd 1987-ben az MTA rendes tagja lett. Munkássága elismeréseként 1965-ben Akadémiai Díjat, 1980-ban Pro Natura Emlékérmét, 1984-ben Jávorka Sándor díjat, 1997-ben pedig (az ökológusok közül elsőként, a magyarországi ökológiai kutatás, továbbá a természetvédelem terén évtizedeken át végzett kutatásaiért, nemzetközileg széles körben elismert magas színvonalú eredményeiért, kiemelkedő oktató munkájáért, iskolateremtő munkásságáért) Széchenyi-díjat kapott.

Jakucs Pál portréképe
(Forrás: <https://intezet.nori.gov.hu/>)

Jakucs Pál konferencián (1997)
(Fotó: Zsoldos István)

*Dr. Jakucs Pál és Dr. Jakucs László egy családi kiránduláson, Korzikán (1999)
(Jakucs Lászlóné archívumából)*

*A Jakucs testvérek emléktáblája sarkadi szülőházuk falán
(Forrás: <https://upload.wikimedia.org/>)*

A Gömör-Tornai-karszt területét nagyon fiatalon megismerte. Már 1943-ban, alig 15 évesen elmondhatta magáról, hogy családjával több alkalommal járt a Kassa környéki hegyekben, illetve a karsztvidék szépséges szurdokvölgyében, a Szádelői-völgyben (SIMON 2001). Botanikai érdeklődése okán egyetemista korában (1947 és 1951 között), hasonló érdeklődésű szak társaival az ország keleti-északkeleti térségében (Hortobágy, Nyírség, Szatmár-Beregi-síkság, Zempléni-hegység), gyalogosan és biciklivel sokfelé megfordult. A karszton kezdett kutatásairól saját maga egy 1996-ban kelt, jelen cikk szerzőjének címzett levélben így írt: „... még IV. éves hallgató koromban itt a debreceni egyetemen Soó R. professzorom bízott meg azzal, hogy állítsam össze a Tornai Karszt flóráját. Akkor én éveken át céduláztam ki a florisztikai adatokat mind a magyar, mind a szlovák irodalmakból.” A kutatások persze nem csak szakirodalmi feldolgozást foglaltak magukba, hanem aktív, tudományos igényű növénygyűjtéssel járó, kemény terepi munkát is. Ebben Ér Lajos, Kulcsár Gábor és Pócs Tamás révén egy kisebb csapat is segítette. Megemlítendő, hogy ugyanebben az időszakban ifjú kutatóként már bátyja, a későbbi barlangigazgató, Jakucs László is gyakran megfordult a környék barlangjaiban.

Jakucs Pál első szakcikke a területről „Új adatok a Tornai Karszt flórájához, tekintettel a xerotherm elemekre” címmel, 1951-ben (még a Debreceni Tudományegyetem Növénytan Intézetében töltött időszakban) jelent meg. A cikkben a karsztvidék növényzetének általános leírása mellett vegetációs szelvényt közöl a Bódvarákó feletti Esztramos növénytársulásairól, majd a száraz gyepekre és erdőkre jellemző növényfajok számos új előfordulási adatát listázza Aggtelektől Bódvaszilasig. A korábbi szakirodalom alapján kitekintést ad az akkor már ismét az országhatár túloldalára eső területekről (Gombaszög, Szilice, Szoroskő, Szádelői-völgy, Áji-völgy stb.) is. A Jósvafő körüli helyszínek közül az összefoglalásban megjelenik Szelcepuszta környéke, a Verő-tető, a Nagy-oldal, a Lófej-völgy, a Kecő-völgy, a Tengerszem-tó környéke, a Komlós-forrás, a Hegy-tető és a Nagy-kő („Nagyszikla”).

Jakucs Pál Jósvafő környéki botanikai kutatásai a növénytári időszakában, 1951 után teljesebben ki igazán. Közel másfél évtizeden át járta a térség erdeit és gyepeit, gyűjtötte a ritkább, növényföldrajzi szempontból értékes fajok adatait, növénytársulásokat vizsgált és írt le. Az MTA Földrajztudományi Kutatóintézetéhez távozásáig (1966) több mint egy tucat dolgozata jelent meg a vidék növényzetéről, növényvilágáról, a mészkövön-dolomiton kialakult termőhelyek jellegzetességeiről, és a növényzet-mikroklíma összefüggésekről. Publikációi alapján tevékenységének főbb tételeit (a teljesség igénye nélkül) az alábbiak szerint foglalhatjuk össze:

- Rengeteg florisztikai adatot gyűjtött a karsztvidék növényvilágáról (flórájáról), s azt több szakcikkben (részben szerzőtársakkal közösen) publikálta. Karsztvidéki herbáriumi gyűjtéseivel a növénytár kárpát-medencei préselt növény kollekcióját gazdagította. Jósvafő közelében gyakran látogatott, mondhatni kedvelt kutatási területe volt a Nagy-oldal letérése és a Fertős-tető fennsíkja. A fiatalon tervbe vett

összefoglaló monográfia (flóramű) ugyanakkor nem készült el, de adatai, növénygyűjtései évtizedekkel később, a Gömör-Tornai-karszt teljes területének növényvilágát feldolgozó kiadványba (VIRÓK és mtsai 2014, 2016) mind bekerültek.

- A botanikai szakirodalomba az ő közlése nyomán került be a helyiek által („piros hóvirág” néven) vélhetően már korábban is ismert kakasmandikó (*Erythronium dens-canis*) nagy-oldali, pontosabban fertős-tetői (Oltárkőhöz közeli, sziklás talajú gyertyános-tölgyesekbe eső) állománya. A karsztvidék magyarországi részén (szintén a Nagy-oldalon, az Oltárkőnél) ugyancsak az ő nevéhez fűződik az osztrák sárkányfű (*Dracocephalum austriacum*) első előfordulásának felfedezése. A kakasmandikót 1951-ben (Ér Lajos és Kulcsár Gábor társaságában), az osztrák sárkányfüvet 1952-ben (Ér Lajossal közösen) be is gyűjtötte, a bizonyító példányok ma a Magyar Természettudományi Múzeum Növénytára herbáriumában vannak.

- Növényrendszertani, taxonómiai tanulmányokat végzett, s ennek keretében a jósvafői Nagy-oldalon és a környék más pontjain gyűjtött növénypéldányokkal hozzájárult több növényfaj, alfaj hazai elterjedésének tisztázásához.

- Elsőként hívta fel a figyelmet az Aggtelektől délre fekvő kavicshát különleges növényzetére és növényvilágára, az itt előforduló csarab (*Calluna vulgaris*) állományokra, ezek nyugat-dunántúli csarabosokkal való (termőhelyi és növényföldrajzi alapú) hasonlóságára, valamint a Béke-barlang körüli víznyelő völgyek növényzetének sajátos, hegyvidéki fajokkal színezett összetételére.

- Népes létszámú társaság közreműködésével (akkoriban még nyilván nem voltak automata adatrögzítő készülékek) mikroklíma-méréseket végzett a Nagy-oldal növénytársulásaiban. Az Oltárkőtől a Szelce-völgybe meredeken lefutó transzekt mentén számos helyszínen (a hegytető sziklaerdeitől és gyertyános-tölgyeseitől a meredek letörésen levő sziklagyepekig, lejtősztyepekig, karsztbokorerdőkig, zárt molyhos tölgyesekig) mérték a talajhőmérsékletet, a felszíni hőmérsékletet, a párolgást és a légnedvességet. Az eredményeket a növényzeti típusokkal és a szervesanyag (fatérfogat) produkcióval is összehasonlította, s számos alapvető, az adott időszakban kifejezetten újszerű összefüggést sikerült feltárnia, kimutatnia.

- Elkészítette a jósvafői Nagy-oldal vegetációtérképét, vizsgálta és leírta a karsztos lejtő, illetve a szűkebb környezet gyeptársulásait, erdőtársulásait.

- A barlangkutatásnál már alkalmazott megoldásokra támaszkodva a Jósza-völgyön (az egykori mocsolyák környékén, ahol ma már leginkább égeres erdő áll) a mozaikos láprét-mocsárrét foltok ökológiai viszonyait vízfestéses eljárással vizsgálta. Megállapította, hogy az egyes vegetációfoltok a vízáramlási viszonyok és az oxigén-ellátottság (pangó víz, friss víz) függvényében differenciálódnak.

- A különleges páfrányfajoknak és magashegységi fajoknak is otthon adó szurdokerdőkről a Lófej-völgyben, a Jósza-völgyön (a Nagy-kővel átellenben) és a Kecő-völgyben (a Kaffka-rét alatt) növénytársulástani felvételeket készített, s azokat

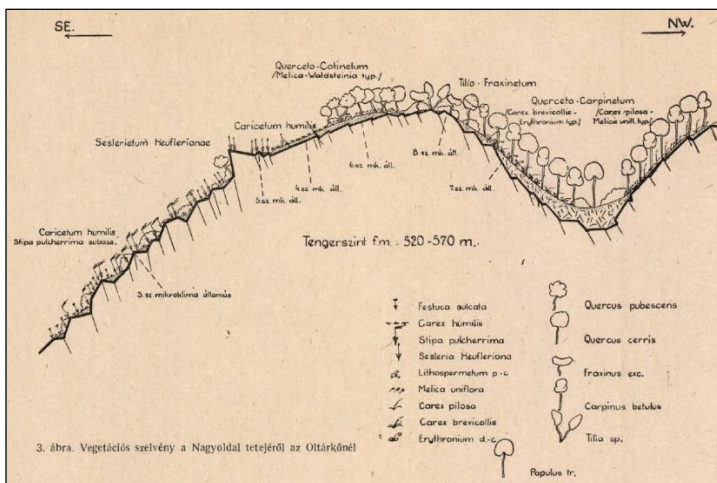
felhasználta az északi-középhegységi (ideértve a karsztvidék szlovákiai részére és a Murányi-fennsíkra eső állományokat is) szurdokerdőkről írt tanulmányához.

- A jósvafői Nagy-oldalon és az Alsó-hegyen növénytársulástani felvételeket készített a karsztvidék jellegzetes molyhos karsztbokorerdeiről, s azokat felhasználta a Kárpát-medence és a Balkán-félsziget molyhostölgyeseiről írt, jelentős nemzetközi visszahangot és elismerést kiváltott monográfiájához.

- Számos Jósvafő környéki növénytársulástani felvétel felhasználásával – Anton Jurko szlovák botanikussal közösen – leírta a karsztvidék sziklás talajú, Waldstein-pimpóról elnevezett gyertyános-tölgyes erdőtársulását.

Jakucs Pál fontosabb munkái a karszt növényvilágról és növényzetéről

- JAKUCS P. (1951): Új adatok a Tornai Karszt flórájához, tekintettel a xerotherm elemekre. – *Annales Biologicae Universitatum Hungariae* **1**: 245–260.
- JAKUCS P. (1952): Pflanzensystematische Angaben aus dem Tornaer-Karst. – *Annales historico-naturales Musei Nationalis Hungarici (Series nova)* **3**: 79–91.
- JAKUCS P. (1952): Újabb adatok a Tornense flórájához. – *Annales Biologicae Universitatum Hungariae* **2**: 235–243.
- JAKUCS P. (1954): Florisztikai adatok a Tornai Karsztról. – *Botanikai Közlemények* **45(3–4)**: 255–257.
- JAKUCS P. (1954): Mikroklímamérések a Tornai Karszton, tekintettel a fatömegprodukcóra és a karsztfásításra. – *Annales historico-naturales Musei Nationalis Hungarici (Series nova)* **5**: 149–173.
- JAKUCS P. (1955): Geobotanische Untersuchungen und Karstaufforstung in Nordungarn. – *Acta Botanica Academiae Scientiarum Hungaricae* **2(1–2)**: 89–131.
- JAKUCS P. (1956): Karrosodás és növényzet. – *Földrajzi Közlemények (Series nova)* **4(3)**: 214–249.
- JAKUCS P. (1957): Ökologische Untersuchung der Mosaikkomplexe von Quellmoor- und Sumpfgesellschaften durch Wasserfärbung. – *Acta Botanica Academiae Scientiarum Hungaricae* **3(1–2)**: 19–25.
- JAKUCS P. (1957): Aggtelekvidék növényzete. In: JAKUCS L. (szerk.): *Aggtelek és vidéke. (Útikalauz.)* – Sport Lap és Könyvkiadó, Budapest, p. 27–39.
- JAKUCS P. – FEKETE G. (1957): Der Karstbuschwald des nordöstlichen Ungarischen Mittelgebirges (*Quercus pubescens. Prunus mahaleb* nova ass.) – *Acta Botanica Academiae Scientiarum Hungaricae* **3(3–4)**: 253–259.
- JAKUCS P. (1961): Die phytozöologischen Verhältnisse der Flaumeichen-Karstbuschwälder Südost-Mitteleuropas. – Akadémiai Kiadó, Budapest, 314 pp. + Anhänge
- JAKUCS P. (1961): Az Északi-középhegység keleti felének növényzete. – *Földrajzi Értesítő* **10(3)**: 357–377.
- JAKUCS P. (1962): A domborzat és a növényzet kapcsolatáról. – *Földrajzi Értesítő* **11(2)**: 203–217.
- JAKUCS P. (1967): *Phyllitidi-Aceretum subcarpaticum* im nordöstlichen Teil des ungarischen Mittelgebirges. – *Acta Botanica Academiae Scientiarum Hungaricae* **13(1–2)**: 61–80.
- JAKUCS P. – JURKO, A. (1967): *Quercus petraeae-Carpinetum waldsteinetosum*, eine neue subassoziation aus dem Slowakischen und Ungarischen Karstgebiet. – *Biologia (Bratislava)*: **22(5)**: 321–335.

A mikroklíma-méréshez készített vegetációs szelvény a jósvafői Nagy-oldalról
(Forrás: JAKUCS 1954)

Jakucs Pál, Gustav Wendelberger osztrák botanikus és Fekete Gábor
a jósvafői Nagy-oldal árvalányhajas lejtősztyeppjében (1964)
(Fekete Gábor archívumából)

A Budapestről érkező kutató számára a karsztvidék megközelítésének eszköze az 1950-es években a motorkerékpár volt. Jakucs Pál terepi kiszállásairól számtalan anekdota kering, amelyben különböző típusú motorokkal járja a területet. A sok történet, életkép közül közül hármat e helyütt is felelevenítünk:

„Rögtön társnak fogadott el és magával vitt a tornai-karszti flóra és vegetációkutató útjaira. Akkor a terepmunkát még nem terepjáró autó segítségével végeztük. Volt a Növénytárnak egy 125 cm³-es úgynevezett »Kiscsepel« motorkerékpárja ... Ő vezette a kismotort, maga előtt a tankon egy hátzissákkal és a többszáz kilométeres terepbejárásokon én ültem a másik hátzissákkal a hátsó nyeregben, benne a növénypréssel meg az elemőzsiával, amit az ötvenes években tanácsos volt Pestről vinni, mert a falvakban még kenyér sem volt.” (PÓCS 2001)

„Még szebb volt, amikor ifjú feleségét, Szabó István, neves jobbágyság kutató történész professzor gyönyörű fekete hajú és szemű Erzsike lányát is hozta a kiszállásra, de engem sem akart otthon hagyni. Így aztán Erzsike került az én szokott helyemre, én pedig biciklire ültem és a motorral egy gurti segítségével húzott a hosszú úton, több napon keresztül. Kicsit vicces látvány lehettünk, de a KRESZ ezt nem tiltotta (biztos azért, mert ilyen gondolat még az akkori rendőragyakban sem fogant meg). Így jártuk be a Tornai Karsztot és a Cserehátat és értékes botanikai felfedezéseket tettünk.” (PÓCS 2001)

„1962-ben egy oldalkocsis Pannonia motorkerékpár egyik utasaként – amelyet Jakucs Pál vezetett – a Szádelői-völgybe utaztam terepi vizsgálatok és növénygyűjtés céljából. Utunkat Aggteleken szakítottuk meg. Itt találkoztam először Jakucs László professzorral.” (SCHWEITZER 2002)

Jakucs Pál színes egyéniségének fiatal kora óta része volt az állandó viccelődés, a kollégák, munkatársak folytonos ugratása. Az egyetemista, a tudományos kutató, a komoly tudósember egyúttal bohém lélek is volt, sosem állt tőle távol, hogy az adott helyzetből valami tréfás, meghökkentő kifejeletet varázsoljon. Egykori pályatársai és diákjai tucatjával tudják mesélni az általa kitalált mókás eseményeket. Néhány írásban megjelent történetet az alábbiakban mi is felidézünk:

„Az Intézetben is eredményesen, jó légkörben és olykor vidám eseményekkel folyt a munka. Pali mint demonstrátor rendszertani gyakorlatokat vezetett. Legnagyobb sikere egy speciális gyakorlatának volt (mindig tele volt a terem), amelyben a Prof. erotikus grafikai gyűjteménye felhasználásával a humánbiológia egy általunk akkor még kevésbé ismert területéről tartott epizskópos vetítést. Természetesen a professzor budapesti távollétében.” (SIMON 2001)

„Itt kell elmondjam, hogy Pali világeletemben utolérhetetlen mókamester volt. Mindig tudta, kivel mennyit lehet »elkövetni«; minél közelebb állt hozzá valaki, annál »többre« számíthatott. A kollégáknak küldött humoros, vagy elcserélt levelekben nagy szakember volt. Barlangkutatásairól híres geológus-földrajztudós Laci bátyjával állandóan ugratták egymást. Erre egyszer úgy került sor a bükki térképezés során, hogy az akkor még kicsiny pénzpataki erdészházban voltunk szálláson és esténként a Pogonyi nevű erdőkerülő rettenetes »morzsolt rizlingje« (kukoricabora, mert az

ötvenes években azt itta a jónép) mellett nótáztunk. Egy fárasztó terepnap után már előre köszörültük torkunkat erre a kultúreseményre, amikor késő délután arra tértünk haza, hogy a szobánkban óriási a felfordulás, közepén áll a »Kiscsepel« és rajta a szalmazsákjainkból kiszedett szalmából tömött bábú ül, Pali overalljába, motoros sisakjába, szemüvegébe öltöztetve. Rögtön tudta, hogy ez csak az éppen a pénzpataki barlangot akkor feltáró Laci bátyjának a műve lehet. Törtük a fejünket a »bosszún«. Tudtuk, hogy Laciék még lenn vannak a 10 méteres függőleges kürtövel kezdődő barlangban, ahonnan csak egy kis, félméteres átmérőjű lyukon át lehet a felszínre kapaszkodni. Nosza, kiből mi telt, leguggoltunk és körül díszítettük a kis nyílást úgy, hogy onnan »épen-szépen« nem lehetett kijönni.” (PÓCS 2001)

„De ez aztán láncreakció módjára folytatódott; egyik epizód az volt, amikor Baráth Zoli barátunkat (aki hadifogságot is megjárt, nálunk idősebb, tekintélyes külsejű férfi volt és Laci még nem ismerte) beöltöztette öreg parasztembernek. Laci ekkor a bükki barlangok összefüggéseit kutatta, megfestette eozinnal a Bükkfennsík barlangi vizeit és figyelte a hegység lábánál, melyik karsztforrás színesedik el. A »parasztember« beállított egy este a karsztgeológusok szállására, és lihegve szól: »Doktor Úr, Kácsfürdőben zöld a víz!« Laci erre várt hónapok óta és a lelkesedéstől nem tudott hová lenni. »Tényleg, ne mondja, Kácsfürdőben?!« »Igen, a Lukácsfürdőben.« – hangzott a letaglózó válasz és kitört a közelben elbújt bükki brigád tagokból a hahota.” (PÓCS 2001)

Az Aggteleki-kaszttalakkal akkor sem szakadt meg a kapcsolata, amikor kutatásai már más irányba szóllították. Egyetemi oktató éveit alatt debreceni diákjait – Dr. Varga Zoltán professzorral közösen – rendszeresen elhozta Jósvafő környékére. Több diákja is itt készítette a szakdolgozatát, sőt egyik tehetséges tanítványa (Budai Gábor) az Aggteleki-kavicsshát (az aggteleki „csarabos” környéke) növényzetéről írta a doktori disszertációját (Budai Gábor sajnos nagyon fiatalon, 30 éves korában, 1984-ben meghalt Afrikában, a Kilimandzsáró megmászása közben).

Szomorad Ferenc

Irodalom:

- JAKUCS P. (1954): Mikroklímamérések a Tornai Karszton, tekintettel a fatömegprodukcóra és a karsztfásításra. – *Annales historico-naturales Musei Nationalis Hungarici (Series nova)* 5: 149–173.
- JAKUCS P. (2001): „Önéletrajz”. – *Kitaibelia* 6(2): 219–220.
- SIMON T. (2001): Pali, az ifjú botanikus. – *Kitaibelia* 6(2): 221–224.
- PÓCS T. (2001): Hej, azok a növénytári évek... Rendhagyó visszaemlékezés az ifjú Jakucs Pálra. – *Kitaibelia* 6(2): 225–228.
- VIRÓK V. – FARKAS R. – FARKAS T. – BOLDOGHNÉ SZÜTS F. – VOJTKÓ A. (2014): A Gömör-Tornai-Karszt flórája. Általános rész. – ANP Igazgatóság, Jósvafő, 488 pp. + 1 térkép
- VIRÓK V. – FARKAS R. – FARKAS T. – ŠUVADA, R. – VOJTKÓ A. (2016): A Gömör-Tornai-Karszt flórája. Enumeráció. – ANP Igazgatóság, Jósvafő, 200 pp. + 1 CD

Szablyár Péter és a hazai múzeumügy

A Pulszky Társaság – Magyar Múzeumi Egyesület 2002-ben jelentette meg a Magyar Múzeumi Arcképcsarnok című kiadvány első kötetét, majd két évtizeddel később, 2022-ben (egyelőre csak elektronikus formátumban) napvilágot látott a második kötet is. Utóbbiban helyet kapott a 2013-ban – éppen 10 éve – elhunyt Szablyár Péter múzeumi szakmai munkásságának ismertetése is, amelyet változtatások nélkül (csak a rövidítéseket feloldva) a Jószafoői Helytörténeti Füzetek lapjain is közreadunk.

Forrásmunka: BERECKZI I. (2022): Szablyár Péter. In: ÉLESZTŐS L. (szerk.): Magyar Múzeumi Arcképcsarnok II. (Életrajzok a magyar múzeumügy történetéből II.) – Pulszky Társaság – Magyar Múzeumi Egyesület, Budapest, p. 307–308.

https://pulszky.hu/wp-content/uploads/2022/11/Arckepcsarnok_II_WEB.pdf

Szablyár Péter (1948. július 13., Budapest – 2013. december 9., Budapest): geológus, kohómérnök, barlangkutató, helytörténész, tájházalapító. Nagyapja dr. Banner Benedek (1884. április 25., Székudvar – 1968. szeptember 24., Budapest) régész, néprajzkutató, földrajztanár. Nagyapja öccse dr. Banner János (1888. március 6., Székudvar – 1971. június 29., Budapest) régész, néprajzkutató, egyetemi tanár, a történelemtudományok doktora (1957).

A budapesti Szabó József Geológiai Technikumban érettségizett (1964), ahol a barlangkutató csoport ifjúsági vezetője volt (1963–1966). A miskolci Nehézipari Műszaki Egyetemen szerzett kohómérnök diplomát (1974).

Életpályája indulásakor meghatározó szerepet játszottak a gyakorlati, terepi barlangkutatások. 1976-ban kapcsolódott be a Ferencvárosi Természetbarát Sportkör (FTSK) Barlang-kutató Szakosztályának munkájába. A gyakorlati (Pilis, Vértes, Cserhát hegységek barlangjai) feltárások mellett foglalkozott elméleti kérdésekkel is, a barlangtérképezés és -nyilvántartás modernizálását tűzte ki célul. Tagja volt a líbiai bir al-ghanam-i gipszkarszt barlang feltárását, dokumentálását végző kutatócsoportnak (1981). Nagyívű terveket készített a budai barlangok turisztikai hasznosítására (1990–1991). A Szemlő-hegyi-barlang feletti Barlangkutató Emlékhelyet kezdeményezése nyomán avatták fel (1993. június 18.). Létrehozta a Színlő Barlangi és Vendégforgalmi Kft.-t (1991, Borzsák Péterrel), később önállóan működtette a nemzeti parkok és a barlangok idegenforgalmának fejlesztésére.

A múzeumi területre vonatkozó életútjában kiemelt szerepe volt felmenői, Banner Benedek és Banner János tevékenységének. Rendszeres támogatója volt az Öntödei Múzeum és az Alumíniumipari Múzeum munkájának. Kezdeményezte a jószafoői Kessler Hubert (1907–1994) Emlékház létrehozását (1991). 1994-ben nyitotta meg az egykori Szakal portán a Jószafoői Tájházat. Az 1880-ban emelt, Jószafoői népi építészetét reprezentáló műemlék épület szakszerű helyreállításával és berendezésével

párhuzamosan a település helytörténetét és néprajzát kutatta. Szemlélete, a közösségekhez való kötődése eredményezte, hogy turisztikai értékkel bíró, ugyanakkor közösségerősítő programokat hozott létre a Jósvafői Tájházban. Az 1990-es évek második felétől figyelme a népi építészeti kérdések felé fordult, résztvevője volt a Békési Népi Építészeti Konferenciáknak és az egri Műemlékvédelmi Nyári Egyetemnek. A 2002. november 26-án Budapesten megalapított Magyarországi Tájházak Szövetségének alapító ügyvezető elnöke (2011-ig). Szervezési tapasztalatait hasznosítva, a szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum támogatásával alakította ki a szervezet struktúráját, a regionális és országos tájházi találkozók rendszerét. Bereczki Ibolyával társszervezője volt a Tájházsövetség egynapos képzési programjainak (Tájházi Műhelyek), majd 60 órás képzésének (Tájházi Akadémia, 2009–2010). Saját személyes példája mellett kidolgozott tájházfejlesztési modellje, szervező munkája jelentős mértékben hozzájárult a kultúráért felelős minisztérium támogatásával lezajlott tájházfejlesztési programok (Tengertánc, Tájházak a közösségért, Vendégváró tájházak, 2006–2011) sikeréhez.

Kezdeményezésére indult el a Barlangbibliográfiai Figyelő, melynek szerkesztője és kivitelezője is volt (1981–1990). Részt vett a Karszt és Barlang c. szakfolyóirat szerkesztésében (1981–1990). Rendszeres szerzője volt az Élet és Tudománynak, a TermészetBÚVÁRnak, publikált a Bányászati és Kohászati Lapokban, a HUNGALU Híradóban, az Alumíniumipari Múzeum lapjában, a Mi Múzeumunkban. Az első líbiai-magyar kutatóexpedíció történetét feldolgozó írása kéziratban maradt (2009). A Jósvafői Helytörténeti Füzetek alapítója (1993), 39 füzetének haláláig szerkesztője és tördelője, számos írás szerzője. Az általa kezdeményezett negyedéves folyóirat, a Tájházi Hírlevél szerkesztője és számos írás szerzője, a kiadvány tördelője (2003–2011).

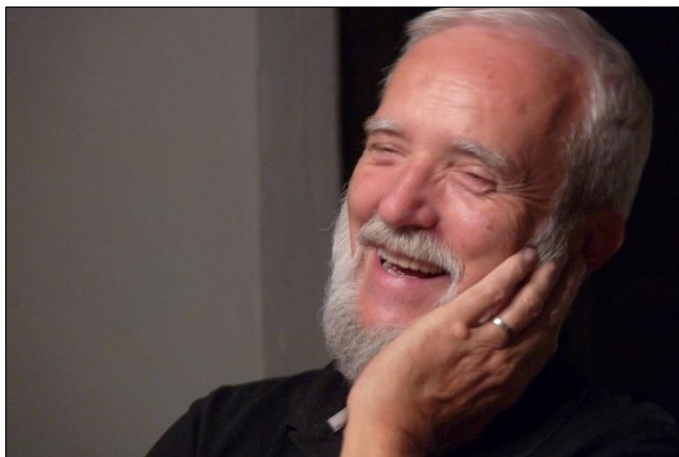
A Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat tagja (1962-től), később több cikluson át elnökségi tagja, főtítkárhelyettese, főtítkára (1995–1999). A Szabó József Barlangkutató Csoport vezetője (1967–1982), a Magyar Fémhulladék Forgalmazók és Feldolgozók Szövetsége (Fémszövetség) ügyvezető titkára (2000–2013).

Kitüntetései: A Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat Herman Ottó-érme (1987), Környezetünkért Díj a Környezetvédelem Világnapján (2008), Papp Ferenc-érem (2009). A Jósvafői Tájház 2008-ban elnyerte a Pulszky Társaság – Magyar Múzeumi Egyesület Az Év Múzeuma 2007 kitüntető címét. 2015-ben a Magyarországi Tájházak Szövetsége Szablyár Péter Emlékplakettet alapított (Györfi Balázs szobrászművész alkotása, két évente kerül átadásra).

Főbb művei: Jósvafő – Település a világörökséggé nyilvánított barlangok kapujában. Borzsák Péterrel és Székely Kingával (Aggteleki Nemzeti Park, Jósvafő, 1999); Jósvafő – Település a források és barlangok völgyében. Szerk. Szmorad Ferencsel (Jósvafő Önkormányzata, Jósvafő, 2000); Föld alatti Buda. N. Kósa Judittal (A mi Budapestünk sorozat, Városháza Kiadó, Budapest, 2002, 2007); Föld alatti Pest. N. Kósa Judittal (A mi Budapestünk sorozat, Városháza Kiadó, Budapest, 2002, 2007); Föld alatti Magyarország (Panoráma, Budapest, 2004); Toronymagasan (A mi

Budapestünk sorozat, Városháza Kiadó, Budapest, 2007); Fokról fokra (A mi Budapestünk sorozat, Városháza Kiadó, Budapest, 2010); Ház és Ember: A Szabadtéri Néprajzi Múzeum Évkönyve 24 (Jósvafő tematikus szám, szerk. Cseri Miklós–Bereczki Ibolya, Szentendre, 2012); Tájház vezetési ismeretek. Szerk. Bereczki Ibolyával (Magyarországi Tájházak Szövetsége, Szentendre, 2012); A 10 éves Tájházszövetség működésének kezdetei (Tájházi Hírlevél 2012/3. 3–11. p.); Eltűnő budai hegyek (Medicina Könyvkiadó, Budapest, 2013).

Irodalom: Hajnal János: Névjegy (Szablyár Péter) (Bányászati és Kohászati Lapok, Kohászat 146/1, 2013, 47–49. p.); Szablyár Péter (1948–2013) (Tájházi Hírlevél 2013/4, Noszvaj, 2013. december); In memoriam Szablyár Péter (Jósvafői Helytörténeti Füzetek 40, 2015; <https://epa.oszk.hu/02300/02315/00040/pdf/>); Bereczki Ibolya: Szablyár Péter és a Tájházszövetség (Jósvafői Helytörténeti Füzetek 40, 2015, 68–73. p.); Berecz Béla: Szablyár Péter a múzeumalapító (Jósvafői Helytörténeti Füzetek 40, 2015, 50–56. p.); Székely Kinga–Szmorad Ferenc: Szablyár Péter publikációi (Jósvafői Helytörténeti Füzetek 40, 2015, 80–90. p.).

*Szablyár Péter Kiskőrösön, 2010-ben
(Fotó: Bajnóczy-Kovács Edina)*

Dr. Bereczki Ibolya

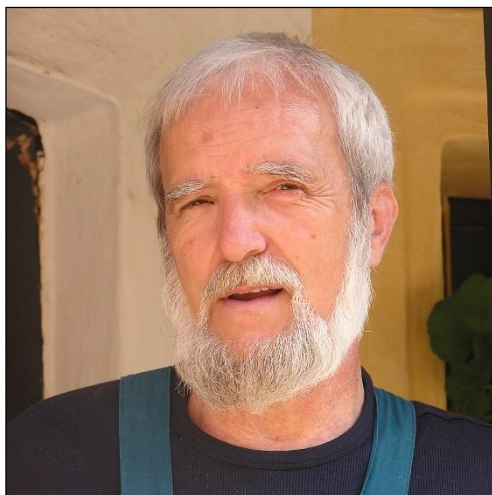
Szablyár Péter emlékére

Valószínűleg mindenkivel előfordult már, hogy egy gondolat úgy befészkelte magát a fejébe, hogy addig nem hagyta nyugodni, míg az meg nem valósult. Például felvenni egy régi barátal a kapcsolatot, kipróbálni hogyan kell rétestészta nyújtani, vagy egy különleges helyet meglátogatni. Így ragadt meg bennem is egykor az a gondolat, hogy írok Szablyár Péternek egy históriás éneket, hiszen sokan kaptunk tőle ajándékba verset, amit egy adott alkalomra írt, de neki talán soha nem írt senki. Engem nem Péter életének egy neves napja indított versírásra, hanem a jósvafői közösségben betöltött aktív szerepe.

Kereken 20 éve így született meg a fejemben az itt közölt históriás ének, amit a „Summáját írom Eger várának” című dal dallamára kell elénekelni. A vers bemutatására adott alkalmat 2003. augusztus 29-én a Szmorad család házavatója Jósvafőn, a Táncsics utcában, ahol Kontra Piroska előadásában hallgathatta meg a nagyérdemű vendégsereg, miközben mi vicces jelenetekkel színesítettük az előadást. Utána az egyik vendég ezt súgta oda nekem: „*Sikerült Pétert meghatnod, elmorzsolts egy könnycseppet a szemében.*”

Úgy érzem, ezért megérte!

Szablyár Péter most lenne 75 éves. Talán erre az alkalomra írok egy másik verset...

Szablyár Péter (1948–2013)
(Fotó: Szmorad Ferenc)

Históriás ének

*Summáját írom Szablyár Péternek,
Szablyár Péternek, s ő tetteinek,
Ki a nevéhez nem illő módon,
Bíz tollat forgat a szablya helyett.*

*Ellenség teste mind épen marad,
Gyilkolás helyett rímeket farag,
Rímeket farag, versekbe szedi,
Jósvafőn mi az mi történt eddig.*

*Jeles napokkor, lírai ködben,
Üldögél Péter, s a sör fogy közben,
Versek születnek, emlékek sora,
Melyeket megörökít az dicső tolla.*

*És most hozzád szól e dalom Péter,
Ettől zeng falu, az ég s az éter,
Elmúlt már több év költői létben,
Versbe öntöm hát, Te sem ülsz tétlen.*

*Épült egy tájház, mindenki büszke,
Érik udvarában a savanyú pizske,
De az az udvar szolgál ám mást is,
Megihatod ott az áldomást is.*

*Hagyomány szerint augusztus végén,
Dinnyelé csöpög a bajszok végén,
Télnek elején, Mikulás napján,
Oda érkezik a huculos szán.*

*Deres a bajsza, fehér szakálla,
Piros az arca, nagy a bundája,
Kit rejt e jelmez, mely fele igaz,
El nem árulom, gyermeknek vigasz.*

*Nem fárad hősünk, hisz mit ád Nektek,
Tollából születnek a helytörténeti füzetek.
S dalol a kvintett, Péter is látszik,
Fején ezüst haj, gospelt is játszik.*

*Sorolhatnám még sokszínűségét,
De nem használom Önök türelmét,
Nem szorul ő itt bemutatásra,
Köszönti őt a históriása.*

Boldoghné Szűts Fanni

Közösségi nap 2023. július 29-én

Immár negyedik alkalommal gyűltünk össze néhányan július utolsó szombatjának reggelén a Jósvafői Tájház előtt, ahonnan kirándulni indultunk. Lassan már hagyomány, hogy ezen a júliusi szombat délelőttön, egy nem túl fárasztó sétára megy a csapat, majd otthoni ebéd után a délutánt is együtt töltjük.

*Gyülekezés a kirándulásra a Tájház előtt
(Fotó: Szmorad Ferenc)*

*Kis pihenő a Sehova-zsombolynál
(Fotó: Szmorad Ferenc)*

Idén lett volna 75 éves „Jósvafő örökös díszpolgára”, a Jósvafői Tájház alapítója, Szablyár Péter, és most lesz 10 éve, hogy csak az emléke van velünk, ezért a kirándulás útvonalát is úgy terveztük, hogy arra menjünk, amerre Péterrel is többször jártunk. Szép időben indultunk el a Kis-Gabonakertig, ahol Péterrel utoljára kirándultunk. Onnan egy csodaszép völgyben, a Mezna-tetőt kerülve leértünk a Kis-Galyán keresztül a Tohonya-völgybe. A Kossuth-barlang előtt is felidéztek Péter emlékét, mert az ő kezdeményezésére valósult meg 1992 szeptemberében a jósvafői és aggteleki Kossuth Napok rendezvénye.

A délutáni eseményeket temetői látogatással kezdtük. Péter sírjánál, ahol még az idő is elszomorodott kicsit, Tóth Erika emlékezett meg Péterről, a jóbarátról.

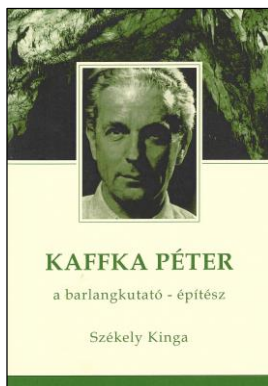

*Megemlékezés a temetőben Szablyár Péter sírjánál
(Fotó: Szmorad Ferenc)*

A közösségi nap a Tájházban fotókiállítással folytatódott, ahol észak- és dél-amerikai fényképek díszítették a falakat. A képeket Stibrányi Gusztáv készítette, aki végig biciklizte északról délre az egész amerikai kontinenst, és ennek az óriási sportteljesítménynek a képeit hozta el hozzánk.

Az ő úti beszámolóját két könyvbemutató előzte meg. Először Székely Kinga ismertette az idén megjelent új könyvét, amit a jeles építész, Kaffka Péter életéről írt. Kaffka nem csak építész, hanem barlangkutató is volt, aki még egyetemista korában

feltárta a Baradla barlang jósvafői szakaszát, és hat év múlva, táró segítségével megnyitotta a jelenlegi jósvafői bejáratot. A kiadvány már Székely Kinga negyedik kötete, a jeles barlangkutatók életét bemutató sorozatban. Hatalmas munkát tükröz a könyv, a kiadást évekig tartó kutatás előzte meg. Minden elismerésünk az aprólékos feldolgozásért és a pontos életrajzi könyvért! (Az érdeklődők a szerzőnél szerezhetik be a kötetet. – a szerk.)

*A Kaffka-könyv címlapja
(Fotó: Izápy Zsóka)*

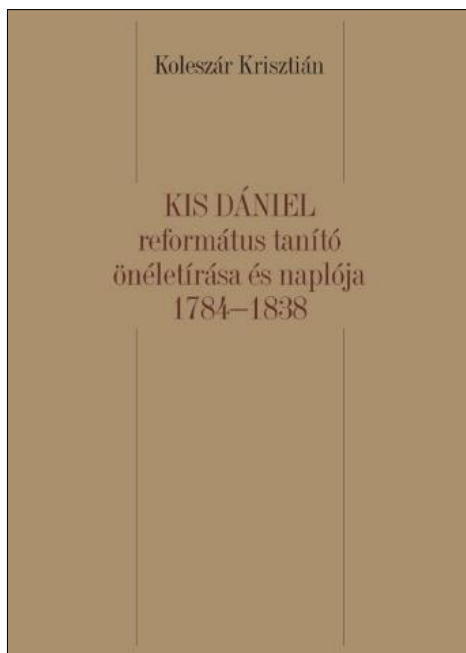

*Székely Kinga bemutatja a könyvét
(Fotó: Szmorad Ferenc)*

*Koleszár Krisztián könyvismertetése
(Fotó: Szmorad Ferenc)*

A következő könyvet Koleszár Krisztián ismertette, amelynek címe: Kis Dániel református tanító önéletírása és naplója 1784–1838. A szerző élvezetes módon emelt ki részleteket az önéletírásból, ismertetett fontos nyelvi érdekességeket és a szövegátírás nehézségeit, hiszen a több, mint 200 évvel ezelőtti nyelvezet értelmezése és elolvasása sem volt egyszerű. Csak ajánlani tudom a napló elolvasását, mert képet kaphatunk a korabeli gömöri, tornai viszonyokról, a nehéz és szegény jósvafői falusi életről, az akkori időjárásról és az itteni körülményekről. Kis Dániel a Jósvafőn félévkenként vizsgázott („examentet tett”) iskolás gyerekek neveit is lejegyezte. Érdekeség, hogy a még ma is gyakori jósvafői családi neveket már itt megtaláljuk. Először kicsit nehézkes a korabeli nyelvezet, de meg lehet hamar szokni. A szerkesztő a napló alapos feldolgozásával, szómagyarázatokkal, kiegészítésekkel segíti a megértést, így élvezetes olvasmány! (A kötet elektronikus formátumban letölthető a Herman Ottó Múzeum weboldaláról: <https://hermuz.hu/letoltheto-kiadvanyok/> – a szerk.)

A Kis Dániel-könyv címlapja
(Fotó: Izápy Zsóka)

Mart. 9^{kén}, 1834^{dik} esztendőben e következő tanítványimmal adtam examentet, ti. Tóth Sándor, Beretz Miklós, Pogány Illyés, Váradí Dániel, Beretz Mihály, Bak Ferentz, Deli János, Gál Dániel, Zabos János, Gál István, Pogány István, Matós Pál, Butsek István, Bak Sándor, Deli Dániel, Mészáros László, Gál József, Pál János, Ardai István, Ardai Mihály, Ardai Dániel, Bak Sámuel, Pap István, Szepesi János, Garan János, Tarjányi István, Gál Bénéiamin, Matós Péter, Nyíri József, Bak János, Bak Márton, Tóth Dániel, Gál Sándor, Garaguj András, K[uko]r[ó] Oláh János, Szegő Sándor, Szegő Dániel és Deli Lidia, Oláh Súsánna, Bak Mária, Bak Éva, Váradí Súsánna, Bak Júdith, Oláh Éva, Ambrús Borbála, Tarjányi Juliánna, Tarjányi Súsánna, Gál Súsánna, Szepesi Mária, Bak Ersébeth, Tartzali Juliánna, Deli Mária, Matós Juliánna, Béres Mária.

*Kiemelés a Kiss Dániel-könyv 91. oldaláról:
az 1834 márciusában vizsgázó jósvafői gyerekek nevei*
(Fotó: Izápy Zsóka)

A könyvbemutatók után kötetlen beszélgetés következhetett, tartottunk egy kis uzsonnaszünetet.

*Uzsonnaszünet
(Fotó: Szmorad Ferenc)*

A szünet után következett Stibrányi Gusztáv tornai illetőségű barlangkutató barátunk beszámolója, amit felfokozott érdeklődéssel vártunk. Az előadó 2022-ben indult el Alaszkába, hogy egy elektromos kerékpárral Anchorage-ból eljusson az amerikai kontinens legdélebben levő városába, a tűzföldi Ushuaia-ba. Tíz hónapig tartott az útja, 16 országon tekert keresztül. A 284 nap alatt sok csodás vidéken és sok nehéz terepen járt. Északon medvékkel találkozott, délebbre nagy meleg volt, a tengerparton fújt a szél, de mindenre felkészült és a szerencse is kísérte. A felszerelése kiválóan vizsgázott, és ő is bírta erőnléttel, pedig már elmúlt 70 éves! Az előadását kisebb videófelvevételekkel kísérte és nagyon sok jó fényképet láthattunk kiállítva. Előadása jó hangulatú beszélgetéssel fejeződött be, mert a végén még kérdéseket tehattünk fel. Mindenkinek tudom ajánlani a vele készült interjút, ami a YouTube-on is megtalálható. Ez egy óriási teljesítmény volt, amihez csak gratulálni lehet!

*Stibrányi Gusztáv előadás közben
(Fotó: Szmorad Ferenc)*

Késő este még megnéztük felvételről Scarnacci-Tarabusi: Kaviár és lencse c. színdarabját a Jószafoi Színjátszókor 2000. júliusi előadásában. Most is nagy élmény volt!

Találkozunk jövőre 2024. július 27-én!

Izápy Zsóka

Örömhírek

Rendhagyó módon idén összehívtuk egy fényképezésre a 2022-ben született gyerekeket és testvéreiket. Ezt azért tettük, mert tavaly rekord számú baba született a faluban, és egész évben jó volt látni a babakocsi „kommandókat”. Megörvendeztettek minket a látvánnyal, hogy új nagy és kis családok járják csoportosan a falu utcáit. Úgy gondoltuk lássuk őket együtt! Egyszerre mindenkit nem sikerült összehívni, így a jobb szélső négy gyerek fényképe később készült, és a korszerű fotótechnika segítségével tette egy képre a grafikus, amit köszönünk neki.

*A múlt évben született babák, testvéreik és családjaik
(Fotó: Izápy Gábor, Grafika: Lengyel Zoltán)*

*Babakocsi „kommandó”
(Fotó: Izápy Zsóka)*

JÓSVAFŐI HELYTÖRTÉNETI FÜZETEK 48.

Az idei örömhíreket egy tavaly született, de technikai ok miatt kimaradt baba fényképével kezdjük.

Gál Éva és Gál Tamás kislia, Gál Áron 2022. május 31-én született

Ötvösné Regecz Emese és Ötvös Bálint harmadik gyermeke, Ötvös Biborka 2023. január 16-án született Miskolcon (a fotón testvéreivel: Csengével és Kincsővel)

*Maurnyi Gabriella és Kocsis György második gyermeke, Kocsis Trisztán
2023. április 4-én született Kazincbarcikán*

Idén két házasságkötés volt a faluban:

Kontra Adél és Fülöp Olivér András 2023. június 10-én kötött házasságot

Garda Szilvia és Bak Tamás 2023. június 10-én kötött házasságot

Az újszülöttek szüleinek és mindkét házaspárnak sok boldogságot kívánunk!

Izápy Zsóka

Holtak emlékezete

Varga Albert, élt 79 évet.

Jósvafőn született 1943. szeptember 25-én Varga László és Kovács Mária hetedik gyerkekeként. Budapesten halt meg 2023-ban. **Búcsúztatta** 2023. április 14-én Mező Arnold. **Textus:** *Zsoltárok 23, 4: „Ha a halál árnyéka völgyében járok is, nem félek semmi bajtól, mert te velem vagy: vessződ és botod megvigasztal engem.”*

Simonné Ilonka Erzsébet, élt 63 évet.

Miskolcon született 1960. november 29-én, elhunyt Kazincbarcikán, 2023. május 23-án. Temetése 2023. május 31-én Miskolcon, a Szentpéteri kapui köztemetőben volt.

Balda János, élt 72 évet.

Nagyfőten született 1950. december 30-án, meghalt 2023. szeptember 16-án, Jósvafőn. **Búcsúztatta** 2023. szeptember 22-én Mező Arnold. **Textus:** *Jób 2, 10 b-c: „Ha a jót elfogadtuk Istentől, a rosszat is el kell fogadnunk. Még ebben a helyzetben sem mondott Jób olyat, amivel vétkezett volna.”*

Résztvünk a hozzátartozóknak, elhunyt szeretteik nyugodjanak békében!

Izápy Zsóka

Bádogozták a jósvafői nagy tornyot

„Bádogozzák a jósvafői nagy tornyot, kilenc kislány hordja rá a bádogot” – szól a Jósvafőn közismert népdal első két sora. Nos, a településen hosszú idő után, 2022-ben, egy nagyobb volumenű felújítás keretében tényleg bádogozták a harangtornyot.

A jósvafői harangtorony 1850–1851-ben épült fel, ezt követően jelentősebb felújítása (a korábbi zsindefedés bádoglemezre cserélése, új toronykakas felhelyezése) 1926-ban történt. Ezután csak kisebb karbantartási munkák folytak az épületen. Állapota az elmúlt évtizedekben sokat romlott, így elodázhatatlanná vált a teljes körű felújítás.

A harangtorony rekonstrukciós munkáit a szükséges források előteremtését követően a Jósvafői Református Egyházközség 2022 nyarán indította el. A finanszírozást pályázati források és magánadományok segítették, a munkákat széles körű összefogás, támogatás övezte. Június végén felvonult a megbízott építési vállalkozó, aztán felállványozták az épületet. Megindult a külső vakolat és a vakolatdíszek javítása, majd az épületről lekerült a régi bádogborítás, no meg a „toronykakas” is.

A felállványozott, régi bádogfedéstől már megfosztott harangtorony

(Fotó: Mező Arnold)

A harangtorony csúcsdíszét meglehetősen viharvert állapotban sikerült leszerelni. Rajta II. világháborús lövésnyomok tucatjai voltak láthatók, kilyuggatott lemezanyaga elvékonyodott, az elmúlt évtizedek időjárásai viszontagságai mellett erősen korrodálódott. Végül új toronydíz készítéséről született döntés, a leszerelt, régi „kakas” pedig a Jósvafői Tájháza történeti gyűjteményébe került.

A 2022. novemberéig tartó felújítási munkák végül a toronysisak ramonád- és deszkaburkolat-cseréjét, színazonos (vörös) bádoglemez-cseréjét, a toronydíz, illetve toronykakas cseréjét, a külső vakolat javítását, az épület külső újrafestését, valamint a torony alapjának szivárgó víz elleni védelmét, drénezését foglalták magukba.

A toronysisak falu felé eső oldalára (két sorban, ahogyan eddig is volt) visszakerült a „1926 DLK” felirat, mely továbbra is hirdeti, hogy az előző felújítás Deli Lajos kurátorsága idején, 1926-ban történt. A sisak átellenes oldalán ehhez hasonlóan felkerült a mostani felújítás évszáma, valamint a felújítást végző egyházközség lelképásztorának (Mező Arnold), gondnokának (Bak Gyula) és főgondnokának (Porcsné Berecz Anita) monogramja. A temető felőli oldalon így a bádoglemezborítás cseréje (négy sorban) óta a „2022 MA BGY PBA” felirat olvasható.

*A puszkagolyókkal kilyuggatott toronydíz – sok évtized után ismét a földön
(Mező Arnold archívumából)*

A menet közben felmerült plusz feladatok miatt a felújítás nem lett teljes körű, forráshiány miatt egyelőre a bejárati ajtó restaurálása, a zsalugáteres ablakok felújítása, és néhány kisebb, belső javítás elmaradt. Ezek pótlását a szükséges anyagi háttér biztosítását követően az egyházközség a közeljövőben tervezi.

Maga a felújítás természetesen az épület műemlék jellegének megfelelően, részletes felújítási terv alapján, az építéstörténeti kutatási dokumentáció megállapításait és a műemlékvédelmi hatóság előírásait figyelembe véve történt.

A rekonstrukciós munkák időszaka alatt, 2022 szeptemberében a Jósvafői Református Egyházközség presbitériuma egy emlékiratot (mementót) is készített, amelyben a felújítás körülményeit, a gyülekezet aktuális létszámát, az istentiszteletek helyi rendjét, a lelkipásztori szolgálat biztosításának jelenlegi módját foglalta össze. A szeptember 4-én tartott istentiszteleten a gyülekezet megjelent tagjairól és lelkipásztorokról közös fényképfelvétel készült, mely aztán a mementó egy példányával együtt bekerült egy időkapszulába. A kapszula – a jövő nemzedékeknek való üzenet szándékával – a toronysisak-felújítás utolsó fázisában, az újonnan felhelyezett toronykakas alatt, az ún. császárgeregdán került elhelyezésre.

A 2020. szeptember 4-i istentisztelet résztvevőiről készített fénykép a presbitéri mementóval együtt bekerült a felújított toronyban elhelyezett időkapszulába (Mező Arnold archívumából)

Jósvafői Református Egyházközség
 3758 Jósvafő, Ady E. u. 4.
 Tel: 48/464-229
 mob: + 36 30 686 3645
www.josvafo.tirek.hu
 Számlaszám: 55400352-16843080
 e-mail: josvafo@reformatus.hu

Presbiteri memento

amely készült 2022. szeptember 4.-én Jósvafőn, délután 12⁰⁰ órakor az istentiszteletet követően.

"Adjatok hálát az ÚRnak, mert jó, mert örökké tart szeretete!" Zsolt. 136,1

Hálát adunk a Mindenható Istennek az Ő meg nem szűnő jóságáért, mellyel a Jósvafői Református Egyházközséget a történelem zúgó évszázadain átvezette, irgalmából megtartotta, gyarapította hitben és minden egyéb módon. Övé a dicsőség örökkön-örökké!

Mező Arnold lelkipásztor hálátelt szívvel jelenti a presbiteriumnak, hogy a Harangtorony felújítása elérkezett ahhoz a szakaszhoz, amikor az új csúcspdíz visszakerülhet a helyére. A kakas alatt, a császárgereandán kerül elhelyezésre az időkapszula, mely reményeink szerint a következő nemzedékeknek fog lenyomatot hagyni Isten iránt való buzgóságunkról, mellyel a megújult Harangtorony körül munkálkodtunk Isten hatalmas dicsőségére. A munka 2022. június 27-én kezdődött meg és előre láthatólag 2022. szeptember 30-án már a homlokzat vakolatának a festése, javítása is befejeződik. A tervezés, engedélyeztetés, adminisztratív munka 2 millió Ft-ba került. A kivitelezési munkálatok 19, 5 millió Ft-ba kerültek, az előre nem látható munkák további 1 millió Ft-ba. Így a teljes összeg 22, 5 millió forintot tesz ki. Ebben az időben a lelkipásztori javadalom 75 000 Ft/hó, az egyházfenntartói járulék éves összege 6 000 Ft/fő. A Választói Névjegyzékben 104 fő szerepel, a fenntartók száma a már confirmált, de még kiskorú egyháztagokkal együtt 108 fő. A vasárnapi istentiszteleten átlagosan 10-20 fő vesz részt.

A parókiát 1969-óta nem lakja lelkész. 2001-óta ifjúsági táborhelyként működik. A gyülekezet utóljára 80 esztendővel ezelőtt, 1942. október 4-én választott lelkipásztort. A pályázatra 24 végzett teológus jelentkezett, akik közül Miskolczy Józsefet választotta meg a gyülekezet, aki a mai napig az utolsó beiktatott lelkipásztor Jósvafőn. 1969-től napjainkig helyettes lelkipásztorok szolgálnak Jósvafőn. A jelenlegi lelkipásztor 2006. március 15-én szolgált először Jósvafőn. 2006. november 1-től helyettes lelkészként pásztorolja a rábizottakat.

Gyülekezetünket továbbra is Isten megtartó kegyelmébe és szeretetébe ajánljuk. Naponként imádkozunk a lelki ébredésért, a falu lakóinak megtéréséért. Hálát adunk az áldásokért és a reményteljes jövődől!

A Jósvafői Református Egyházközség Presbiteriuma:

Mező Arnold lelkipásztor..... *Mező Arnold*

Porcsné Berecz Anita Zsuzsanna főgondnok..... *Porcsné Berecz Anita*

Bak Gyula gondnok..... *Bak Gyula*

Kontra Piroska pénztáros..... *Kontra Piroska*

Dapsy Éva..... *Dapsy Éva*

Tóth-Porcs Anita..... *Tóth-Porcs Anita*

Vargáné Tarjányi Csilla..... *Vargáné Tarjányi Csilla*

A felújítási munkálatok adminisztratív zárása áthúzódott a 2023. év elejére, így maga az avatóünnepség is ez évben került megrendezésre. Az öreg jósvafői templom 2023. július 1-én, szombaton adott otthont a toronyfelújítás kapcsán tartott hálaadó istentiszteletnek. A gyülekezet ezen alkalmán a kezdő ének (89: 1–2; *Az Úrnak irgalmát...*) és Mező Arnold lelkipásztor köszöntője után Barna Sándor, a Tiszán-inneni Református Egyházkerület püspökhelyettese hirdetett ígét. Ezt követte a Jósvafői Református Énekkar szolgálata, majd Mező Arnold beszámolt a harangtorony-felújítás fontosabb állomásairól. A további köszöntések során a megjelent gyülekezeti tagokkal és vendégekkel Kusnyír László, az Abaúji Református Egyházmegye esperese, Riz Gábor, a térség országgyűlési képviselője, Jóna Gábor, Jósvafő polgármestere és Porcsné Berecz Anita, a Jósvafői Református Egyházközség főgondnoka osztotta meg gondolatait. A jelenlévők a közösen elénekelt Himnusz követően kivonultak a harangtoronyhoz, ahol harangszó után még egy ének (249: 1, 4; *Áldjad én Ielkem...*) elhangzott. A gyülekezeti tagok és vendégek ezt követően lesétáltak a parókiára, ahol az imateremben szeretetvendégségen vettek részt.

*A hálaadó istentisztelet résztvevői Barna Sándor püspökhelyettes
igehirdetését hallgatják
(Riz Gábor archívumából)*

Harangtorony felújítás nem minden évben történik. A mostani felújítás a megépítést (1851) követően 171 évvel, az egyetlen eddigi nagyobb felújítást (1926) követően 96 évvel zajlott le. A következő jelentősebb renoválásra remélhetőleg nem lesz szükség közel száz esztendeig, így a mostani eseményeket ennek fényében értékeljük!

Mező Arnold – Szmorad Ferenc

Aggteleki-jósvafői siker a ZöldOkos Kupán

Az Aggteleki Általános Iskola helyi tantervében kiemelt helyen szerepelnek a természetismeret, környezetismeret tantárgyak. Iskolánk mindennapi gyakorlati életében is kiemelt figyelmet fordítunk a gyerekek környezettudatos nevelésére: ökoiskola és madárbarát iskola vagyunk, szelektálunk, komposztálunk, iskola kertünk van. Ennek a programnak a része, hogy részt veszünk a témában induló versenyeken, ahol tanulóink rendszerint kiváló eredményekkel szoktak hazatérni.

Az egyik ilyen verseny a ZöldOkos Kupa, amely a Fenntarthatósági Témahéthez kapcsolódóan került megrendezésre. A Kék Bolygó Alapítvány támogatta, aminek a fővédnöke dr. Áder János, volt köztársasági elnök.

A ZöldOkos Kupa Palánta egy többfordulós fenntarthatósági tudáspróba 7–8. évfolyamos hazai és határon túli magyar diákok számára. A kupán az eddigi évekhez hasonlóan 3 fős csapattal vettünk részt. A „Baradla-csapatot” Farkas Márton jósvafői, Juhász Emma felsőnyarádi és Fancsalszki Kende trizsi tanulók alkották, illetve hozzájuk segítő, beugró tagként még Marosi Nimród aggteleki diák csatlakozott.

A 3 online forduló sikeres teljesítése után 8 csapat került be a megyei fordulóba, ahol mi a második helyen végeztünk, miskolci és ózdi nagy létszámú iskolák előtt.

Ezután került sor a regionális középdöntőre, amit Hajdúszoboszlón tartottak. Rutinosan mentünk, mert eddig a fordulóig már az előző tanévben is eljutottunk. Itt már szegedi, debreceni, egri csapatokkal versenyeztünk, összesen 8 csapattal.

A kérdések nagyon sokféle témakört feleltek: tudatos természetmegőrzés, a közlekedés ára, a divat és a környezetvédelem, környezettudatos egészségmegőrzés, fenntartható lakhatás, megújuló energiák, hulladékkezelés, talajvédelem. Többek között olyan fogalmakat használtunk, hogy karbonlábnyom, vízlábnyom, permakultúra, ökoszisztéma szolgáltatások, biodiverzitás, inváziós fajok, hőszennyezés. De szó volt a vörösiszap katasztrófáról, és a Magas-Tátra lábánál, 2004-ben történt fakidőlés okairól is, vagy arról, hogy mennyi víz szükséges egy farmernadrág előállításához.

A Kelet-Magyarországi Régióból első helyen jutottunk tovább az országos döntőbe! Most kezdődött a verseny legnehezebb része: előzetes otthoni feladatként el kellett készítenünk településünk valamely nevezettségéről egy dokumentációt, amivel azt a Megyei Értéktárba javasoljuk. A Jósvafői Református Harangtorony és Templom bemutatását választottuk. Az adatokat Mező Arnold Tiszteletes Úrtól kértük el, valamint egyedülálló fotókat is adott, amit az éppen zajló felújítás során készített. A gyerekek is fényképeztek, mert a feladat része volt, hogy a fotókkal készítsünk egy plakátot. Egy olyan összeállítást, amellyel a falu lakosságát hívogatjuk egy előadásra, amelyben bemutatjuk, hogy milyen prezentációt készítettünk a harangtoronyról és a

templomról. Ez az előadás 2023. május 14-én, istentisztelet keretében meg is valósult. Ezen felül Jóna Gábor polgármesternek is átadtuk az anyagot, amit az önkormányzat be is adhat az értéktár bizottsághoz, mert azt az előírt forma szerint készítettük. Ezzel a munkájukkal a gyerekek maximális pontszámot szereztek.

ZÖLDOKOS
kupa *Palán a*

Rejtett kincsünk a
Jósvafői Református Templom és Torony

Szeretettel meghívjuk Jósvafő
lakosságát a helyi értékeink
bemutatójára, a Jósvafői Református
templomba 2023.05.14-én 11 órára.

Szeretettel az Aggteleki Általános
Iskola tanulói.

AGGTELEKI
ÁLTALÁNOS ISKOLA

*Az aggteleki iskolások plakátja a verseny otthoni feladatához
(Készítette: Farkas Márton, Juhász Emma és Fancsalszki Kende)*

A legjobb 12 csapat számára a döntő fordulót Budapesten, az Országos Erdészeti Egyesület székházában rendezték. Három fordulóból állt a verseny: az első szerencsekerékkel történt, a második tablet-tel, a harmadik pedig gyakorlati akadályverseny jellegű volt. A tudás mellett sok múlt a szerencsén is, hiszen a kerék nem mindig ott állt meg, ahol szerettük volna, vagy a tablet is „le tudott fagyni”. A harmadik fordulóban többek között ismerni kellett Magyarország hungarikumait, valamint 7 különböző féle mézet kellett felismerni szín, illat, íz alapján. Így alakult ki a végeredmény, amely alapján az országosan és a határon túli területekről induló 240 csapat közül összességében a 11. helyen végeztünk. Nagyon örültünk, hogy eljuthattunk erre a versenyre, s ilyen szép helyezést érthetünk el egy 100 fős falusi kis iskolából, s egész Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyét mi képviselhettük. Nagy dicséret illeti Farkas Marcit, Juhász Emmát, Fancsalszki Kendét és Marosi Nimródót, hogy kitartóan dolgoztak annak ellenére is, hogy közben már a továbbtanulással és a ballagással is foglalkozniuk kellett. Valamint köszönöm az iskolában a kollégáimnak is, hogy helyettesítettek, segítettek, amiben csak tudtak. És köszönöm a szülőknek is, hogy támogatták gyermeküket, utazásunkat!

*A projektfeladat bemutatása 2023 májusában a jósvafői templomban
(Fotó: „Baradla csapat”)*

*A projektterv átadása Jóna Gábor polgármester úrnak
(Fotó: „Baradla csapat”)*

*Díjátadó Hajdúszoboszlón, ahol a „Baradla-csapat” első helyezést ért el
(Fotó: „Baradla csapat”)*

*Díjátadó Budapesten, az országos döntő után
(Fotó: „Baradla csapat”)*

A díjazás az oklevél mellett nagy értékű Decathlon utalvány és tárgyi nyeremény volt minden gyereknek és a felkészítőnek is. És nyeremény még a tapasztalat, a szerteágazó tudás, tájékozottság, amit a verseny során szereztek a gyerekek. Falunknak pedig büszkeség, hogy Jósvafőről és Aggteleki Általános Iskolából is tudnak országos eredményt elérni gyermekeink, megállják helyüket a városi és egyházi iskolák között is.

Dapsy Éva

Papp Ferenc barlangkutatók a Zöld Kőevőben

Reggel van, várjuk a csapat tagjait a tegnapi megbeszéltek szerint. Hoppá, mindenki megérkezett, indulunk a fennsíkra a sárga jelzésen. Már tűz a nap, de az éjszakai eső üdesége élénkíti a leveleket, színes, virágos a pompa a dombok lábánál. A Nagy-oldal lankáin, sebnek tűnő hasadékba ereszkedünk le a nemrég felfedezett csodavilág előszobájába. A „Mindennél nagyobb terem” alsó kitöltése felszíni omladék, agyag, s egy nagy akna teteje lehet. Oldalfalain borsókövek, öklömnyi, gyöngyházfehér karfiolok ékeskednek. Halványsárga cseppkőlefolyást tudunk végig követni fényünkkel a terem magasában. Vigyázunk minden csodára. Mindennél, mármint minden eddiginél nagyobb ez a termecske, ugyanis a bejárati 10 m mélységű hasadékaknában a Természet nemigen vette figyelembe az ember kényelmét. A kezdeti bontásokkor féloldalasan túrtunk a szűk hasadékban, hatalmas, aknába becsúszo lapos köveket húztunk ki a fejünk fölött a zsákszerű, szén-dioxidos mélyedésben, ahonnan ki sem tudtunk mászni. Csak barátainkban bízhattunk: csigarendszerrel húztuk ki egymást sok-sok alkalommal, mire 2021-ben belyukadtunk az első terembe.

*Indul a barlangi műszak
(Fotó: Imrefi Ildikó)*

A barlanghoz először 1967 körül vezette egy pásztor a Papp Ferenc Barlangkutató csoport akkori néhány tagját. A kellemetlen, levegőtlen, függőleges szűkületbe azóta nem sokan másztak le, amíg 2016-ban neki nem láttunk kitermelni belőle a behullott felszíni törmeléket.

Most túrjuk az agyagot a végponton. Egy hétig tart az intenzív munka, most vagyunk itt ennyire sokan, most tudunk nagy erővel haladni az ismeretlen felé. A felszíni ügyeletes barátunk irányítja a szellőző rendszert, amely a mélyben könnyíti lélegzetünket. Ugyanez a rendszer üzemel barlangi telefonként, ugyanis a PVC hűen szállítja hanghullámainkat a cső végéig. 6–8 fős csapat összehangolt és jókedvű munkája kell ahhoz, hogy a végpontról áttermelje az anyagot a depóra. Métereket haladunk.

Vége a műszaknak, vár a tábor. A Parókia színpadán finom vacsora főtt a gázsámolyon. Sokan vagyunk. Gyerekcsoportok patakoztak egész nap, alkotásokat készítettek a gyermekiállításra, van, aki már itt focizik az udvaron. Zsókáék is átnéztek hozzánk, mások is jöttek enni, borozni, beszélgetni. Este tüzet nézünk, várjuk a holnapot.

*Tábori foci a Parókia udvarán
(Fotó: Rosales Mária)*

JÓSVAFŐI HELYTÖRTÉNETI FÜZETEK 48.

A Villa Negra bontásához is összeállt a csapat, ketten-hárman felnőttek, néhány gyermek, kamaszok. A Villa Negra vízszintesen járható barlang, ahol a kisebbek is biztonságosan mozoghatnak, élvezhetik a föld alatti világban végezhető tevékenység örömeit. Ez az első barlangi kutatási területük, életükben nyilván lesz még több is. Este nagy esemény várja a tábor népét: a kétfős Kurta Band lép fel a Tájházban. A csűr múltbéli hangulatában Borzsák Kamilla (fuvola, tangóharmonika) és Egri László (gitár) különleges és színvonalas zenei világukkal lopnak harmóniát a szívünkbe.

*Zenél a Kurta Band (Borzsák Kamilla és Egri László)
(Fotó: Szabó Etelka)*

*A koncert közönsége
(Fotó: Szabó Etelka)*

JÓSVAFŐI HELYTÖRTÉNETI FÜZETEK 48.

Az utolsó munkanap következik, a Kőevő kutatócsapata már kiért a helyszínre. Végző nagy lendületet veszünk, a még meglevő erőinkkel folytatjuk a munkát. Feszítjük magunkat az általunk ásott vakond-lyukban, már hidegnek és nyirkosnak érezzük a sziklát, ahol hozzásimulunk. Az első ember kitartoán kaparja az agyagot, adogatjuk egymásnak a vödröket, a diskurzus alábbhagy.

Bontás a Zöld Kőevőben

(Fotó: Szabó Etelka)

Egyszer csak izgalom fut át a csapaton, valami történt! Előre nyomulok, ott egy kis lyuk, huzat csapja meg az arcom, ott a barlang! Vajon mennyi van még? Tágítsuk ki! Leér a karom, egy ledobott kő métereken át kopog, mire megnyugszik. Mindenki megnézi, izgalom, lelkesedés, új távlatok. Mindez az utolsó műszak végén történik! Egy ilyen nagyszabású bontótábor végén tervezve sem lehetett volna nagyobb a kemény munka jutalma. Innen folytatjuk!

Szabó Etelka

A Jósvafőért Alapítvány közleménye

A Jósvafőért Alapítvány a Jósvafői Helytörténeti Füzetek megjelentetését, valamint az általa szervezett programok megvalósítását az SZJA egy százalékának felajánlásából, illetve az adományozók által befizetett támogatásokból biztosítja.

Az alapítvány számlájára 2023-ban az 1%-os felajánlásokból 222.334 Ft, az adományozói befizetésekből pedig (lapzártától-lapzártáig) további 246.140 Ft utalás érkezett. (Mindен adományozónak köszönjük a támogatást!)

Az adományozók névsora:

Ardai András 10.000 Ft, Berecz Valéria 10.000 Ft, Gáti Kálmán 10.000 Ft, Gáti István és neje 10.000 Ft, Győri Zsuzsanna 10.000 Ft, Jergelné Dely Piroska 10.000 Ft, Jóna László 10.000 Ft, Kovalóczy György 19.140 Ft, Kutasné Nikázy Tímea 5.000 Ft, Lázók János 10.000 Ft, Maucha Lászlóné 10.000 Ft, Dr. Miklós Anna 40.000 Ft, Zaláné Dr. Szabylár Anna 40.000 Ft, Szabó Andrea 12.000 Ft, Szabó Lajosné 10.000 Ft, Szu Gabriella 20.000 Ft, Vostyár Gyula 10.000 Ft

Köszönet továbbá a Terka Konyhája csapatának, akik 10.000 Ft értékű rendezvényi étkeztetéssel támogatták az alapítványt.

Amennyiben Önök továbbra is fontosnak tartják a helytörténeti kiadványsorozat további megjelenését, lehetőségük van azt támogatni. A Jósvafőért Alapítvány bankszámlaszámára történő utalással segíthetik munkánkat (egy szám kiadásának nyomdai költsége terjedelemtől függően 250–300 ezer Ft, így néhány ezer forintos támogatás is számottevő tétel lehet). Utalás esetén a közlemény rovatba kérjük feltüntetni: „JHF”. A támogatók névsorát az adott számban közzétesszük! Ezen kívül köszönettel vesszük a magánszemélyek által befizetett személyi jövedelemadó 1 %-ának felajánlását is!

A Jósvafőért Alapítvány adószáma: 18402122-1-05

Bankszámlaszám: MBH Bank 55400352-16928008-00000000

Alapítványi kapcsolat: Berecz Béla (bb.josvafo@gmail.com)

Köszönettel: a Jósvafőért Alapítvány kuratóriuma

A Jósvafői Helytörténeti Füzetek szerzőket keres

A JHF – a települési értékmentés és értékteremtés ügyét szolgálva – továbbra is szeretné a Jósvafőhöz kapcsolódó értékeket (településtörténet, helyi ipartörténet, gazdálkodástörténet, család- és lakóháztörténet, tájtörténet, barlangok, stb.) nyomtatott formában megjelentetni. Emellett a továbbiakban teret kívánunk biztosítani olyan jelenkori események rögzítésének is, amelyek néhány éven belül már „történelemmé” válhatnak. Ha tehát önöknek régi, közérdeklődésre számot tartó jósvafői fénykép, vagy egyéb dokumentum van a birtokukban, érdekes történetet ismernek, valamilyen témakörben átfogóbb tanulmány vagy visszaemlékezés megírására vállalkoznak, kérjük, keressenek bennünket! A szerzőknek a kéziratok összeállításához vázlatos útmutatót biztosítunk!

Szerkesztői kapcsolat: Izápy Zsóka (izapy.zsoka@gmail.com)

Köszönettel: a JHF szerkesztőbizottsága

Tartalomjegyzék

BERECZ BÉLA: Beköszöntő	1
KOLESZÁR KRISZTIÁN: A Hadik-lovasezred beszállásolt katonái Jósvafőn (1754)	2
NAHAJ BALÁZS FERENC: A szabadságharc (1848–1849) katonája: Feinsilber Sámuel	9
NAHAJ BALÁZS FERENC: Jósvafői katona az első világháborúban: Garan Károly	12
SZMORAD FERENC: Egy meg nem valósult jósvafői pisztrángtelepről	14
SZÉKELY KINGA – SZMORAD FERENC: Nevezetes helyek Jósvafő határában V. A Kaffka-rét.....	22
KOVALÓCZY GYÖRGY: Miért éppen Jósvafő?	27
ADAMKÓ PÉTER: A Ló nevű rendőr Aggtelekről	40
SZABÓ LEÓ: Hajmeresztő kalandok a Kuriszlánban	43
SZMORAD FERENC: Népdalok az egykori Jósvafői Népdalkör repertoárjából III.	59
SZMORAD FERENC: A másik Jakucs	60
BERECZKI IBOLYA: Szablyár Péter és a hazai múzeumügy	69
BOLDOGHNÉ SZÜTS FANNI: Szablyár Péter emlékére.....	72
IZÁPY ZSÓKA: Közösségi nap 2023. július 29-én	74
IZÁPY ZSÓKA: Örömhírek	81
IZÁPY ZSÓKA: Holtak emlékezete	85
MEZŐ ARNOLD – SZMORAD FERENC: Bádagozták a jósvafői nagy tornyot	86
DAPSY ÉVA: Aggteleki-jósvafői siker a ZöldOkos Kupán	91
SZABÓ ETELKA: Papp Ferenc barlangkutatók a Zöld Kőevőben	96
Közlemények	100

